MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO

VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJOS

HUMANITARINIŲ MOKSLŲ KATEDRA

DIANA BISIGIRSKIENĖ

TEISĖ IR POLICIJOS VEIKLA

TEISĖSAUGOS PAREIGŪNO GALIMA ĮTAKA PILIETINĖS VISUOMENĖS KŪRIMUI: TEISINĖS PRIELAIDOS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: Prof. dr. Vaiva Zuzevičiūtė

Konsultantas: Prof. dr. Birutė Pranevičienė

Kaunas, 2019

TURINYS

ĮVADAS 5
1. PILIETIŠKUMO SAMPRATOS TURINYS, KAITA IR ĮVAIROVĖ 9
2. PILIETIŠKUMO SĄVOKOS BEI PAREIGŪNO VEIKLOS PILIETIŠKUMO SKATINIME ASPEKTAI TARPTAUTINIUOSE TEISĖS AKTUOSE 15
2.1. Pilietiškumo sąvoka ir veiklos pilietiškumui tarptautiniuose teisės aktuose 15
2.2. Galima teisėsaugos pareigūno įtaka, kuriant pilietinę visuomenę: teisinis reguliavimas tarptautiniuose teisės dokumentuose 20
3. PILIETIŠKUMO SĄVOKOS BEI PAREIGŪNO VEIKLOS PILIETIŠKUMO SKATINIME ASPEKTAI NACIONALINIUOSE TEISĖS AKTUOSE 23
3.1. Pilietiškumo samprata ir veiklos pilietinės visuomenės LR teisiniuose aktuose 23
3.2. Lietuvos teisėsaugos pareigūno veiklą apibrėžiantys teisiniai dokumentai. Pilietinės visuomenės kūrimo aspektas 25
3.3. Lietuvos Respublikos teisės aktų, reguliuojančių teisėsaugos (policijos) pareigūno veiklą pilietinės visuomenės kūrimo aspektu lyginimas 32
4. TEISĖSAUGOS PAREIGŪNO GALIMOS ĮTAKOS PILIETINĖS VISUOMENĖS KŪRIMUI EMPIRINIS TYRIMAS 36
4.1. Tyrimo metodika 36
4.1.1. Anketinės apklausos respondentų analizės rezultatai 39
4.1.2. Interviu apklausos informantų analizės rezultatai 40
4.2. Anketinės apklausos rezultatų analizė 41
4.2.1. Rezultatų analizė, susijusi su respondentų profesiniu darbu 41
4.2.2. Rezultatų analizė, susijusi su respondentų pilietiškumo ir pilietinio aktyvumo aspektais 45
4.3. Interviu apklausos rezultatų analizė 49
IŠVADOS 57
PASIŪLYMAI 60
LITERATŪROS SĄRAŠAS 61
ANOTACIJA 65
ANNOTATION 66
SANTRAUKA 67
SUMMARY 69
PRIEDAI 71

LENTELIŲ, PAVEIKSLŲ IR PRIEDŲ SĄRAŠAS

LENTELĖS

1 lentelė. Lietuvos Respublikos teisės aktų lyginimas pareigūno veiklos pilietinės visuomenės kūrimui aspketu 32

2 lentelė. Respondentų (pareigūnų) pasiskirstymas pagal įgytą išsilavinimą 39

3 lentelė. Informacija apie interviu informantus 41

4 lentelė. Prevencinių priemonių, prisidedančių prie pilietinės visuomenės kūrimo pasiskirstymas 41

5 lentelė. Teisinių prielaidų, prisidedančių prie pilietinės visuomenės kūrimo ir skatinimo pasiskirstymas..... 43

6 lentelė. Respondentų dalyvavimo prisidedant prie pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtotės rezultatai 44

7 lentelė. Respondentų nuomonė iliustruojanti jų tautinį pilietiškumą įvertinimas 46

8 lentelė. Respondentų nuomonė iliustruojanti jų pilietinį aktyvumą įvertinimas 47

9 lentelė. Pilietinės visuomenės kūrimąsi ir plėtotę įtakojantys teisėsaugos pareigūnų veiksmai 49

10 lentelė. Pažangos bei trukdžių pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtojimo srityje priežastys ir veiksniai..... 52

11 lentelė. Policijos pareigūnų bendradarbiavimo formos su pilietinėmis organizacijomis/ įstaigomis..... 54

PAVEIKSLAI

1 pav. 2018m. visuomenės pasitikėjimo institucijomis rezultatai.. 25

2 pav. Policijos pareigūnų užregistruoti papirkimų atvejai. 31

3 pav. Pilietinės visuomenės kūrimosi etapai. 32

4 pav. Tyrimo metodinis modelis. 36

5 pav. Teisėsaugos pareigūnų pasiskirstymas pagal amžių 39

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą teisėsaugos srityje 40

7 pav. Aspektai, lemiantys teisėsaugos pareigūnų pasyvų dalyvavimą pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtojimo procese..... 45

PRIEDAI

1 priedas Anketinė apklausa 71

2 priedas. Interviu klausimynas 76

3 priedas. Interviu pavyzdys su informantu R1. 77

4 priedas. Interviu tyrimo duomenų santraukos matrica 79

5 priedas. Lentelė “Respondentų nuomonė iliustruojanti šalies situaciją paskutiniais dvejais metais”. 83

SĄVOKŲ ŽODYNAS

Lietuvos Respublikos pilietis – asmuo, turintis Lietuvos Respublikos pilietybę. (Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 144-7361. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.387811/asr >)

Lietuvos Respublikos pilietybė - asmens nuolatinis teisinis ryšys su Lietuvos Respublika, grindžiamas abipusėmis teisėmis ir pareigomis. (Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 144-7361. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.387811/asr>)

Pilietiškumas - tai aktyvių piliečių savanoriškas prisidėjimas prie gyvenimo kokybės gerinimo bei santykis su valstybe jaučiant pareigą prisidėti tiek valstybės valdyme tiek stabilumo bei saugumo išlaikyme. (Sąvoka išvesta autorės, apibendrinus A. Ramonaitės, S.Spurgos, A.Vaišvilos, V.Šlapkausko, J.Imbrasaitės pilietiškumo apibrėžimus moksliniuose straipsniuose).

Policijos pareigūnas – tai asmuo, vykdantis Lietuvos Respublikos policijos įstatyme bei kituose specialiuose teisės aktuose numatytas funkcijas, turintis minėtuose įstatymuose numatytas pareigas bei teises. (Mindaugas Bilius. *Policijos pareigūnų rengimo vadovėlis.* Kaunas: Lietuvos policijos mokykla, 2018)

ĮVADAS

„Kas reikalauja sau laisvės atsisakydamas tokią laisvę pripažinti kitam, tas reikalauja viešpatavimo.(T. Hobsas)“[1].

Temos aktualumas. Pagrindinis nacionalinis teisės aktas Lietuvoje – Konstitucija, kurioje įtvirtintas gana visapusiškas žmogaus teisių ir laisvių katalogas, savo preambulėje išskyrė valstybės siekį išlaikyti atvirą, teisingą, darnią pilietinę visuomenę bei teisinę valstybę[2]. Naudotis, įgyvendinti bei gerbti savo teises ir laisves yra kiekvieno piliečio teisė, o užtikrinti ir apsaugoti tų piliečių teises ir laisves – policijos, kaip vienos iš teisėsaugos institucijų, teisė bei profesinė pareiga[3]. Todėl pilietinių teisių užtikrinimas bei tinkamas teisėsaugos pareigūnų pilietiškumo bei pilietinės visuomenės kūrimosi skatinimas Lietuvos valstybėje, yra itin aktuali sritis.

Keičiantis visuomenei, jai tampant sąmoningesnei, iniciatyvesne, labiau paisančia teisės, bei besirūpinančia bendra gerove, taip pat keičiasi ir požiūris į policiją, kaip instituciją, kuri tampa gerbiama visuomenės dalis bei bendradarbiaujanti su visuomene siekiant mažinti nusikalstamumo lygį Lietuvoje. S. Justickajos teigimu: „Užkirsti kelią nusikaltimams daug veiksmingiau ir humaniškiau, negu jiems įvykus vykdyti baudžiamąjį persekiojimą ir bausti jau nusikaltusius asmenis“[4]. Todėl norint užkardyti nusikaltimus, bei mažinti jų mastą šalyje, svarbus aspektas yra visuomenės įsitraukimas, padedantis formuotis stabiliai demokratiškai valstybei, kadangi brandi pilietinė visuomenė - tai teisinės demokratiškos valstybės pagrindas[5].

Kaip nurodyta nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme „Lietuvos nacionalinio saugumo sistema remiasi valstybės institucijų veikla ir kiekvieno Lietuvos piliečio dalyvavimu, atvira pilietine visuomene, suvokiančia pavojus ir savo atsakomybę, pilietiškai susipratusia ir pasirengusia ginti Lietuvos laisvę“[6]. Todėl pagrįstai galima teigti, kad aktyvūs susitelkę piliečiai, yra vienas iš subjektų prisidedančių prie nacionalinio saugumo užtikrinimo bei valstybės stabilumo. Piliečiai turėdami įstatymų suteiktą teisę į neliečiamybę[7] turėtų nepamiršti ir pareigą

[1] Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija (* Vilnius: Justitia, 2009),102.
[2] Lietuvos Respublikos Konstitucija. *TAR*. 1992, Nr. 220-0. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA.
[3] Mindaugas Bilius, *Policijos pareigūnų rengimo vadovėlis* (Kaunas: Lietuvos policijos mokykla, 2018), 43.
[4] Svetlana Justickaja, „Nusikaltimų prevencija Lietuvoje: perėjimas nuo intuityvios prie įrodymais grindžiamos“, *Teisės problemos* 1,71 (2011): 81, http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2011-1-justickaja.pdf
[5] Kristina Miliauskaitė, Gintaras Šapoka, „Pilietinė visuomenė kaip teisinės valstybės egzistavimo garantas: Lietuvos patirtis 1918-1940 metais“, *Jurisprudencija 1, 15 (2009):184*, https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1583/1522.
[6] Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas. *Valstybės žinios,* 2-16 (1997). https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A0BAB27D768C/asr.
[7] Lietuvos Respublikos Konstitucija. *TAR*. 1992, Nr. 220-0. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA

aktyviai dalyvauti valstybės gyvenime, ne tik renkant valstybės vadovus, tačiau ir aktyviai ginant savo ir kitų teises. To pavyzdys yra 1991 m. sausio įvykiai Lietuvoje, kuomet susivieniję neapsiginklavę civiliai piliečiai kovojo už savo laisvę. Galima teigti, jog augant pilietinei visuomenei, jai tampant iniciatyvesnei mažėtų ir nusikalstamumo lygis.

Norint prisidėti prie veiksmingo ir aktyvaus pilietinės visuomenės kūrimosi, svarbus aspektas yra teisėsaugos pareigūno galima įtaka ir praktinio įgyvendinimo galimybės bei teisinių prielaidų analizė, ieškant problemų, trūkumų bei pasiūlymų.

Tyrimo problema. Policijos pareigūnas yra puikus pilietiško asmens pavyzdys visuomenei, tačiau policijos pareigūnų darbą reglamentuojančiuose teisės aktuose, kuriuose numatytos pareigos, nėra daug konkrečių uždavinių, kuriais pareigūnas galėtų vadovautis siekiant įtakoti pilietinės visuomenės kūrimąsi, todėl tai tampa tik kaip antraeilė, policijos darbines funkcijas papildanti veikla. Žinoma iš vienos pusės tai yra teigiamas aspektas jei pareigūnas yra pilietiškas bei turintis tikslą bei idėją, kadangi iniciatyvoms nebus nustatyti tam tikri rėmai, kita vertus neturint aiškių uždavinių, tapus pasyviam dėl didelio darbo krūvio, šis tikslas gali likti neįgyvendintas.

Pagal nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centrą: „Pilietiškumas yra įsipareigojimas prisiimti teises ir pareigas rūpintis bendruomenės ateitimi, naudotis narystės (valstybėje ar organizacijoje) teikiamomis galimybėmis ir aktyviai dalyvauti“[8]. Todėl pareigūnai norėdami įtakoti piliečius tapti pilietiškais, bei siekdami prisidėti prie jau analizuotų įstatymų implicistinių nuostatų įgyvendinimo, turi patys tapti puikiu pilietiškumo pavyzdžiu.

Teisėsaugos pareigūno galima įtaka ir tinkamas pavyzdys yra vienas iš efektyviausių įrankių skatinant visuomenės pilietiškumą. Neįpareigojant teisėsaugos pareigūnų bei suteikiant savarankiškumą vykdant uždavinius, dažnai pamirštama jog dėl įrankių, iniciatyvos ar resursų stokos, pilietiškumo skatinimas yra pamirštas. Todėl reikėtų neįpareigoti pareigūnus, papildant darbiniais uždaviniais, tačiau ugdyti naująją teisėsaugos pareigūnų kartą, kuri būtų iniciatyvi bei skatintų pilietiškumą skatinant sekti jų pavyzdžiu. Todėl pirmiausia reikėtų keisti ne teisės aktus, papildant tam tikrais uždaviniais, o ugdyti jaunąją kartą, bei ugdant būsimuosius policijos pareigūnus, teikiant rekomendacijas ugdymo įstaigoms – nes jos pirmosios išleidžia ir paruošia jaunus žmones tapti pareigūnais, kurie turi būti kūrybingi, iniciatyvus ir siekiantys tobulėti.

Tyrimo naujumas. Apie pilietiškumą bei pilietinės visuomenės koncepcijas yra atlikta nemažai mokslinių tyrimų, kuriuose tiriamas savokų daugiareikšmiškumas, tačiau nėra pakankamai tirta būtent teisėsaugos pareigūno galima įtaka kurtis pilietinei visuomenei. Šio magistrinio darbo naujumas pasireiškia tuo, jog šiuo metu yra didelė siekiamybė valstybėje

[8] „Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė“, Nevyriausybinių organizacijų ir paramos centras, žiūrėta 2018m. kovo 8d., http://www.3sektorius.lt/docs/Pilietiskumas_leidinys_2012_2013-01-17_13_48_37.pdf

skatinti pilietinį aktyvumą visuomenės tarpe, bei siekiant kelių įstatymų numatytų nuostatų veiksmingo įgyvendinimo, todėl buvo tiriama pareigūno įtaka prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimosi tiek iš praktinės pusės, tiek atskleidžiant teisines prielaidas.

Tyrimo reikšmė. Lietuvoje nėra plačiai tirta pareigūnų galima įtaka pilietinės visuomenės kūrimuisi teisinės prielaidos ir praktinio įgyvendinimo galimybės, bei pateiktos rekomendacijos ugdymo įstaigoms, ruošiančioms pareigūnus.

Tyrimo objektas. Teisėsaugos pareigūno galima įtaka pilietinės visuomenės kūrimui(si) ir plėtotei.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti teisėsaugos pareigūnų galimą įtaką pilietinės visuomenės kūrimuisi ir plėtotei teisines prielaidas.

Tyrimo uždaviniai.

1. Atskleisti pilietiškumo sampratos ir ugdymo pilietiškumui teorines prielaidas.
2. Išanalizuoti tarptautinių teisinių dokumentų nuostatas pareigūno veiklos pilietiškumo skatinimo, pilietiškumo sampratos aspektais.
3. Išanalizuoti Lietuvos teisinių dokumentų nuostatas pareigūno veiklos pilietiškumo skatinimo, pilietiškumo sampratos aspektais.
4. Atskleisti teisėsaugos pareigūno veiklos galimą įtaką pilietiškumo kūrimui(si) ir plėtotei praktinius aspektus.

Hipotezė – teisėsaugos pareigūnų tiesioginės darbo funkcijos tiesiogiai neįtvirtina galimybės pareigūnams prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimo(si).

Tyrimo metodai:

Teoriniai:

- ✓ **Mokslinės literatūros lyginamoji ir sisteminė analizė;**
- ✓ **Tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų kritinė ir lyginamoji analizė;**

Empiriniai:

- ✓ **Kiekybinis tyrimas (anketinė apklausa)** - teisėsaugos pareigūnų apklausos metodas.
- ✓ **Kokybinis tyrimas (interviu)** - pilietinių /nevyriausybinių organizacijų ir įstaigų įkūrėjų bei aktyvistų apklausos metodas.

Statistiniai:

- ✓ **Empirinių duomenų statistinė analizė** - duomenų susisteminimas ir pateikimas lentelėse bei paveiksluose.

Darbo struktūra ir apimtis. Magistro baigiamąjį darbą sudaro: sąvokų žodynas, įvadas, darbo dėstomoji dalis, kurią sudaro 4 skyriai. Pirmajame skyriuje analizuojama pilietinės visuomenės bei pilietiškumo sampratos bei pilietiškumo ugdymo teorinės prielaidos. Antrajame - analizuojamos tarptautinių teisinių dokumentų nuostatos, apimančios pareigūnų veiklos pilietiškumo skatinimo, pilietiškumo sampratos aspektais. Trečiajame – Lietuvos teisinių dokumentų nuostatos, apimančios pareigūnų veiklos pilietiškumo skatinimo, pilietiškumo sampratos aspektais. Ketvirtajame skyriuje pristatoma tyrimo metodologija, bei atskleidžiama teisėsaugos pareigūno veiklos galima įtaka pilietiškumo kūrimui(si) ir plėtotei praktiniai aspektai. Darbo pabaigoje pateiktos išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

Ginamasis teiginys. Teisėsaugos pareigūnai yra valstybės neįpareigoti bei teisiškai nereglamentuoti subjektai galimai darantys įtaką pilietinės visuomenės kūrimui(si) ir plėtotei, tačiau teisinio reguliavimo tikslinimas, aiškiau apibrėžiant darbo charakteristikas šiuo aspektu palengvintų ir pilietinės visuomenės plėtotę, ir analizuotų teisės nuostatų įgyvendinimą, siekiant, svarbių tikslų, pavyzdžiui: nacionalinio saugumo ar plėtojant nusikalstamumo prevenciją.

1. PILIETIŠKUMO SAMPRATOS TURINYS, KAITA IR ĮVAIROVĖ

Pilietiškumo klausimas yra keliamas beveik visais laikais, nepriklausomai nuo egzistuojančios visuomenės santvarkos, su tikslu keisti ar siekiu gerinti esančią tvarką valdžioje, bei kovoti už savo teises. Todėl labai svarbu yra tinkamas, bei tinkama linkme piliečiams rodomas pilietiškumo pavyzdys, kuris skatintų pilietinei visuomenei plėtotis, vardan siekio gerinti tiek gyvenimo kokybę, bet ir siekio vienytis bei kovoti už savo teises bei laisves.

Norint įsigilinti į galimai pareigūno daromą įtaką pilietinės visuomenės kūrimui, svarbu aptarti pilietiškumo sampratą, kuria bus remiamasi visame šiame darbe. Pilietiškumo sąvoka apjungia tiek pačios pilietybės įgijimą bei turėjimą, savanorišką pilietinės visuomenės aktyvių narių susitelkimą bendram tikslui vardan pačios visuomenės ar valstybės gerovės, bei visuomeninę pareigą valstybei.

Pabrėžtina tai, jog pilietiškumo apibrėžimas nėra konkretus ir turi daug reikšmių ne tik dėl skirtingų žmonių požiūrių į pilietiškumą bet ir dėl vartojamos sąvokos skirtingų interpretacijų. Kaip pavyzdį galima paminėti anglų kalboje vartojama „*citizenship*“ sąvoką, kurią išvertus į lietuvių kalbą reiškią tiek pačią asmens turimą pilietybę, tiek asmens pilietiškumą, kas sąlygoja daugiareikšmę pilietiškumo sąvoką.

Pilietybė, kaip konstitucinio instituto sąvoka dažniausiai apibrėžiama kaip teisinis ir politinis ryšys tarp asmens ir valstybės. Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymo 2 straipsnyje yra numatyta, kad pilietis yra „asmuo turintis Lietuvos Respublikos pilietybę“[9], todėl asmuo įgijęs pilietybę, turi nuolatinį teisinį ryšį su Lietuvos Respublika, kuris „grindžiamas abipusėmis teisėmis ir pareigomis“[10], nepaisant asmens gyvenamosios vietos. Todėl demokratinės valstybės tuo pačiu įsipareigoja suteikti galimybę nuomonę pareikšti įvairioms visuomenės grupėms, nes tik valstybės atvirumas ir iniciatyva skatina pilietinės visuomenės raidą[11].

J. Imbrasaitė nagrinėjusi postmodernias pilietybės formas Lietuvoje išskyrė pilietybės formą, susijusią su buvimu „geru piliečiu“, kai asmuo puikiai išmano teisines žinias bei dalyvauja politiniame ir socialiniame gyvenime[12]. Būtent ši minėto „gero piliečio“ sąvoka gali būti gretinama su pilietiškumo sąvoka, todėl tai tik patvirtiną faktą, kad pilietiškumas bei pilietybė yra du neatsiejami dalykai. Taip pat svarbu nepamiršti, jog labai svarbu ir aktualu kad kiekvienas pilietis, turintis Lietuvos Respublikos pilietybę, prisidėtų prie pilietiškumo bei

[9] Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymas. Valstybės žinios. 2010, Nr. 144-7361. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.387811/asr

[10] Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo administracinių bylų skyriaus 2008m. sausio 16d. Nutartis administracinėje byloje *A.M. v Vilniaus m. VPK 1-sis PK VP Pasų poskyris*. (Bylos Nr. P-525-42-08)

[11] Saulius Spurga, *Demokratija ir pilietinė visuomenė nacionalinėse valstybėse ir Europos Sąjungoje: vidurio ir rytų Europos demokratizacija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 54.

[12] Jūratė Imbrasaitė, „Post Modern Forms of Citizenship in Lithuania“, *Baltic region : past and new challenges, 5 (2010): 17, http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:6134226/datastreams/MAIN/content*

pilietinės visuomenės kūrimosi bei egzistavimo, kurios gyvybingumas yra svarbus demokratijos veiksnys, o kurios plėtrai palanki terpė yra pilietinės visuomenės poreikius tenkinanti valstybė[13].

Niekas Lietuvos valstybėje neturi nė menkiausios teisės savavališkai atimti iš piliečio pilietybės ar ją pakeisti, kitaip tai būtų traktuojama kaip žmogaus teisių pažeidimu, numatytu Jungtinių Tautų Organizacijos Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje[14], kuria siekiama išlaikyti pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms. Politinis ir teisinis ryšys bei pareiga valstybei pasireiškia aktyviu piliečio dalyvavimu valstybės gyvenime, kaip pvz.: privalomoji karo tarnyba, įstatymų laikymasis, dalyvavimas rinkimuose ir pan., kas gali sąlygoti piliečio pilietiškumą. Tad pilietiškumą R. Grigas apibrėžė, kaip bendruomenės ir valstybės gyventojo politinį ir socialinį aktyvumą[15].

Viena pagrindinių veiksmingai ir efektyviai gyvuojančios demokratiškos valstybės sąlyga – pilietinis gyventojų aktyvumas: dalyvavimas politiniuose procesuose, bendradarbiavimas su valdžios institucijomis sprendžiant aktualias visuomenei problemas, vykdant valdžios institucijų sprendimų kontrolę[16].

Teisės mokslininkas A.Vaišvila teigė, kad piliečių aktyvumas yra labai reikšmingas kuriant teisinę ir pilietinę visuomenę, todėl išskyrė požymius, apibūdinančius socialiai aktyvų elgesį teisės srityje[17]:

„1) Aktyvus dalyvavimas savanoriškų organizacijų (partijų sąjungų judėjimų fondų asociacijų ir t. t.) veikloje. Jo tikslas - palaikyti arba pakeisti tam tikrų valstybinių teisinių darinių veiklą, tobulinti teisinę sistemą, ginti piliečių politines, socialines, kultūrines teises, dalyvauti tvarkant valstybės ir visuomenės reikalus.

2) Aktyvumas teisėkūros srityje. Dalyvavimas svarstant įstatymų ir kitų visuomenės modernizavimo planų projektus, dalyvavimas rinkimuose, įgyvendinant ir saugant teisinę tvarką, kontroliuojant visų lygių atstovaujamųjų institucijų veiklą.

3) Aktyvus dalyvavimas sudarant alternatyvius arba gretutinius visuomenės ar valstybės darinius, taip pat dalyvavimas jų veikloje. Tai visuomenės savivaldos komitetai arba tarybos pagal gyvenamąją vietą, visuomeniniai ekspertų centrai, laikinos probleminės komisijos, regioniniai ir vietos fondai, ekologijos, kultūros ir istorijos paminklų apsaugos, savitarnos grupės, teisių apsaugos asociacijos, visuomeninio spaudimo grupės ir t. t.

---

[13] Spurga, *supra note* 11: 54.

[14] Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-249. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385

[15] Romualdas Grigas, *Lietuvių tautos išlikimo drama* (Vilnius : "Diemedžio" leidykla, 2014), 295.

[16] Strateginių studijų centras ir Pilietinės visuomenės institutas, *Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos* (Vilnius: Versus Aureus, 2007),84.

[17] Vaišvila, *supra note* 1: 444.

4) Saviveiklinis asmenybės aktyvumas teisės srityje. Tai iniciatyviniai siūlymai politikos ir teisės klausimais, siunčiami valstybės institucijoms ar visuomenės informavimo priemonėms, savarankiškas priešinimasis teisėtumo ir visuomeninės moralės pažeidimams (judėjimas „Stabdyk nusikalstamumą“)“[18].

Atsižvelgiant į pateiktus A. Vaišvilos aktyvaus piliečių elgesio teisės srityje požymius, reikšmingus pilietinės visuomenės kūrimuisi, galima teigti jog didelę reikšmę piliečių teisių ir laisvių įgyvendinimui turi pačių piliečių aktyvumas valstybės institucijų atžvilgiu bei aktyvus piliečių dalyvavimas prisidedant prie sklandesnio teisinės sistemos įgyvendinimo, kurios pagrindinis tikslas ginti piliečių pilietines, politines, socialines, ekonomines ir kultūrines teises.

Įvairiuose moksliniuose straipsniuose bei šaltiniuose pilietinė visuomenė apibūdinama skirtingai, minint įvairius aspektus, tokius kaip piliečių veiklumas, susitelkimas, patriotiškumas, pilietiškumas ir pan. Viename iš mokslinių straipsnių V. Šlapkauskas pilietinės visuomenės sąvoką apibrėžė taip: „Pilietinės visuomenės pagrindas – kultūringas, iniciatyvus ir pilnateisis pilietis, nes jis yra pats svarbiausias ir mažiausias socialinės sistemos savivaldus elementas. Tai reiškia, kad pilietinės visuomenės formavimasis neatsiejamai susijęs ir su individualios laisvės kaip kiekvienos asmenybės vertingumo pripažinimo idėja, ir su asmenybės įsipareigojimais visuomenei“[19]. Autorius V. Šlapkauskas taip pat akcentuoja kad laisvė, tai ne absoliuti piliečio laisvė, tačiau tai teisingi bei lygiaverčiai valstybės apribojimai piliečio atžvilgiu, kas pasiekiama vienijantis į sąjungas[20]. Todėl lygių teisių ir laisvių užtikrinimas valstybėje - tai pilietinės visuomenės pagrindinis tikslas ir siekis, puoselėjant demokratinę valstybę, bei siekiant išvengti netiesioginės diskriminacijos.

„**Netiesioginė diskriminacija** – veikimas ar neveikimas, teisės norma ar vertinimo kriterijus, akivaizdžiai neutrali sąlyga ar praktika, kurie formaliai yra vienodi, bet juos įgyvendinant ar pritaikant atsiranda ar gali atsirasti faktinis naudojimosi teisėmis apribojimas arba privilegijų, pirmenybės ar pranašumo teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu, nebent šį veikimą ar neveikimą, teisės normą ar vertinimo kriterijų, sąlygą ar praktiką pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis“[21]. Akcentuotina, jog diskriminacijos klausimas, dėl LR vidaus tarnybos statute įtvirtinto reikalavimo pretendentams į vidaus tarnyba - Lietuvos

[18] Vaišvila, *supra note* 1: 444-445.
[19] Vytautas Šlapkauskas, „Teisės socialinės prigimties ir paskirties pilietinėje visuomenėje ryšys“, *Jurisprudencija 8, 86 (2006): 33,* https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2832/2636
[20] *Ibid., 32.*
[21] Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 114-5115. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.222522/wJUUZRGafV

Respublikos pilietybės turėjimo privalomumas, yra teisėtas ir proporcingas[22]. Todėl numatytas valstybės siekis policijos sistemoje matyti tik Lietuvos pilietybę turinčius darbuotojus nėra diskriminacija, tuo siekiama jog valstybės tarnyboje dirbtų pilietiški ir valstybę mylintys asmenys.

S. Spurga savo disertacijos „Pilietinė visuomenė Europos Sąjungos valdyme“ santraukoje išskyrė dvejopą pilietinės visuomenės vaidmenį: „Pirma, pilietinė visuomenė suprantama kaip arena, kurioje formuojasi aktyvūs ir sąmoningi piliečiai, subrandinamos vertybės, kuriomis pagrįstas visuomenės gyvenimas ir nustatomi ryšiai tarp visuomenės narių. Antra, pilietinė visuomenė išreiškia savo narių interesus ir sąveikauja su valstybe dalyvaudama sprendimų priėmime ir valstybės valdyme“[23].

Apibendrinant analizuotuose moksliniuose straipsniuose minėtus apibrėžimus, galima išskirti juose paminėtus aspektus, apibūdinančius pilietinę visuomenę, bei jai būdingus bruožus, tokius kaip:

- aktyvus dalyvavimas;
- iniciatyvumas;
- pilnateisiškumas;
- individuali laisvė;
- sąmoningumas;
- sąveika su valstybe;
- vertybių egzistavimas;
- kultūringumas.

Ryškiausiai minimi aspektai į kuriuos vertėtų atkreipti dėmesį yra tai, jog pilietiškumui yra svarbus aktyvus piliečio dalyvavimas valstybės gyvenime bei piliečio ir valstybės santykis, kuris įgyjamas tapus pilnateisiu piliečiu. Svarbu išskirti ne tik aspektus, būdingus pilietinei visuomenei, bet ir jos sudedamąsias dalis. Pasak A. Ramonaitės svarbi pilietinės visuomenės dalis yra erdvė, kurioje ji plėtojasi bei tai kad ji yra ne laisvų individų sankaupa, o tam tikras (savanoriškas) bendruomeninis darinys, kurio tikslas veikti dėl bendrojo gėrio savanoriškai susitariant ir susiorganizuojant be valstybės įsikišimo[24]. Vertėtų pabrėžti ir tai, kad pilietinės

[22] Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 114-5115. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.222522/wJUUZRGafV

[23] Saulius Spurga, „Pilietinė visuomenė Europos Sąjungos valdyme“ (daktaro disertacijos santrauka, Mykolo Romerio universitetas, 2008), 38, https://vb.mruni.eu/object/elaba:2028858/index.html

[24] Ainė Ramonaitė, „Pilietinė visuomenė sovietų Lietuvoje?“ iš *Demokratija Lietuvoje: pilietiškumas ir totalitarizmas XX amžiaus istorijos lūžiuose,* Mingailė Jurkutė, Nerijus Šepetys (Vilnius: naujasis židinys – aidai,2011), 43.

visuomenės sąvoka naudojama ir pilietiškumui nusakyti, kadangi pilietiškumo egzistavimas yra pilietinės visuomenės būtina sąlyga.

Norint išgryninti pilietiškumo sąvoką, svarbu atkreipti dėmesį ir į Lietuvos Respublikos įstatymus ir poįstatyminius teisės aktus, kuriuose nors tiesiogiai ir konkrečiai nėra kalbama apie pilietiškumą, tačiau ši sąvoka bei jog pagrindai išplaukia iš analizuotų teisės aktų turinio ar prasminio konteksto. Kaip pavyzdį galima paminėti Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymą, kuris numato: „Lietuvos Respublikos pilietis turi laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos, įstatymų ir kitų teisės aktų, taip pat Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, vykdyti juose nustatytas pareigas, saugoti Lietuvos Respublikos interesus, padėti stiprinti jos galią ir autoritetą, būti jai ištikimas“[25]. Todėl akivaizdu, jog vienas pagrindinių teisės akte įvardintų dalykų yra ištikimybė savo šaliai bei jos įstatymams, kadangi taip kuriamas piliečio ryšys su valstybę, tuo pačiu padedama valstybei išlikti stabiliai, bei nekompromituojamas jos vardas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje pilietiškumą galima įžvelgti išskiriant piliečių teisę dalyvauti valdant savo šalį tiesiogiai ar išrinkus atstovus, o taip pat įstojus į Lietuvos Respublikos valstybės tarnybą[26]. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vien įstojus į valstybės tarnybą, bei tapus valstybės pareigūnų, asmuo valstybės įpareigojamas būti pilietišku, taip pat skatinant prisidėti kuriant pilietinę visuomenę. Verta paminėti, jog tai ypač svarbu akcentuoti ir priminti būsimiems pareigūnams mokymosi įstaigose, kuriuose asmenys turi būti ruošiami visapusiškai parengiant šiam nelengvam darbui, tikintis į valstybės tarnybą išleisti ne tik profesionalius darbuotojus, tačiau ir mylinčius ir galinčius pasiaukoti dėl tarnybos, valstybės ir žmonių, kadangi pagrindinis policininko objektas yra žmogus. Žinoma, problematiška yra abejingus asmenis paversti pilietiškais ir susitelkusiais bendram tikslui, kadangi tarp skirtingų visuomenės sluoksnių, bendruomenių ar grupių gali vyrauti skirtingi požiūriai į pilietinės visuomenės siekį bei tikslą.

Todėl taip pat, labai svarbus pilietinės visuomenės kūrimosi rodiklis – visuomenės pasitikėjimas valstybe bei valdžios institucijomis. „Taigi apibendrintas pasitikėjimas yra svarbus demokratijai, pilietiniam gyventojų solidarumui ir visuomenės gerovei“[27]. Todėl siekiant sulaukti didesnio visuomenės pasitikėjimo svarbu leisti piliečiams pasijausti saugiais, užtikrinant jiems suteiktas teises ir laisves, o kadangi prie to prisideda teisėsaugos pareigūnai, todėl užtikrinant piliečių teises ir laisves keliamas visuomenės pasitikėjimas, ko pasekoje sudaroma galimybė įtakoti pilietinės visuomenės kūrimąsi ir plėtotę.

[25] Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 144-7361. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.387811/asr

[26] Lietuvos Respublikos Konstitucija. *TAR*. 1992, Nr. 220-0. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA

[27] Strateginių studijų centras ir Pilietinės visuomenės institutas, *Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos* (Vilnius: Versus aureus, 2007), 87.

Remiantis pateiktais šaltiniais, darytina išvada, jog nors moksliniuose šaltiniuose ir išskirti reikšmingi rodikliai padedantys kurtis pilietinei visuomenei: pasitikėjimas ir piliečių aktyvumas, tačiau moksliniuose šaltiniuose pateikiami ir skirtingi pačio pilietiškumo apibrėžimai. Taip pat pilietiškumo sąvoka nėra konkrečiai nurodoma teisės aktuose, tačiau įstatymų straipsniuose bei jų kontekste suteikiama galimybė kiekviena asmeniui plačiau bei detaliau įskaityti valstybės požiūrį į žmogų, kuris laikomas pilietišku.

Apibendrinant šiame darbe minėtus pilietiškumo apibrėžimus, bei būdingus aspektus, taip pat remiantis moksliniais šaltiniais bei teisės aktais, pilietiškumas – tai aktyvių piliečių savanoriškas prisidėjimas prie gyvenimo kokybės gerinimo bei santykis su valstybe jaučiant pareigą prisidėti tiek valstybės valdyme tiek stabilumo bei saugumo išlaikyme.

2. PILIETIŠKUMO SĄVOKOS BEI PAREIGŪNO VEIKLOS PILIETIŠKUMO SKATINIME ASPEKTAI TARPTAUTINIUOSE TEISĖS AKTUOSE

2.1. Pilietiškumo sąvoka ir veiklos pilietiškumui tarptautiniuose teisės aktuose

„Paprastai manoma, kad žmogaus teisės yra neatimamos pamatinės tiesės, kurios iš prigimties priklauso asmeniui dėl to, kad jis ar ji yra žmogus. Jos laikomos universaliomis (taikomomis visur ir visada) bei lygiai priklausančiomis kiekvienam žmogui“[28]. Taip yra ir su piliečiais, norinčiais ir siekiančiais būti aktyviais ir pilietiškais. Ši valstybės suteikta teisė ir laisvė piliečiams būti pilietiškai aktyviems yra prigimtinė, neatimama, bei universali. Tačiau nuo kitų piliečiams suteiktų teisių skiriasi tuo, jog ja žmogus savanoriškai įsipareigoja ne tik laikytis galiojančių įstatymų, tačiau tuo pačiu prisiima ir daugiau atsakomybės bei nesavanaudiškų pareigų, nei įstatymai numato.

Norint išanalizuoti pilietinės visuomenės ir pilietiškumo koncepciją bei pareigūno veiklą pilietiškumo skatinime aspektus, reikėtų atkreipti dėmesį į tarptautinius ir Europos Sąjungos teisės aktus bei dokumentus, numatančius pilietybės įgijimo pagrindus bei suteiktą teisę būti bei skatinti pilietiškumą.

Analizuojant teisės aktus taip pat svarbu suprasti ar teisės norma pagal teisinio reguliavimo metodą yra imperatyvi ar ne. Tai reiškia, jog teisės norma gali būti griežtai formuluojanti tam tikrą paliepimą, be galimybės vykdyti kitaip nei yra numatyta: „Jo esmę, kaip sakyta, sudaro draudžiamieji ir pozityviai įpareigojantys paliepimai: kas nurodyta teisės normose, tą ir reikia daryti; kas daugiau, tas – už įstatymo ribų ir draudžiama. Čia galioja principas: viskas, kas nėra tiesiogiai leista įstatymo, draudžiama“[29].

Imperatyvūs tarptautiniai teisės aktai yra tie, kurie valstybes įpareigoja laikytis numatytų teisės normų bei perkelti jas į savo teise bei teisinius dokumentus. To pavyzdys yra imperatyvi teisės norma - Visuotinė žmogaus teisių deklaracija[30], kurios principų Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba įsipareigojo laikytis nuo 1991 m. kovo 12 d.[31]. Todėl valstybės ne tik įsipareigoja priimant naujus įstatymus taikyti jau galiojančias tarptautines teisės normas, tačiau privalo ir koreguoti jau priimtus teisės aktus, priartinant juos prie tarptautinių imperatyvių teisės normų: „Priimant kiekvieną naują įstatymą arba keičiant jo galiojimą,

[28] Albinas Plėšnys, „Žmogaus teisės ir prigimtinės teisės“ , *Kultūros gyvenimo žurnalas jaunimui „Pašvaistė“, balandis, 2012,* 6, http://pasvaiste.lt/files/2012-04.pdf.
[29] Vaišvila, supra note 1: 201.
[30] Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-2497. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385
[31] Saulė Vidrinskaitė, „ Žmogaus teisių katalogas: Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisinės aktualijos“, *Jurisprudencija* 4, 82 (2006): 7.

tikrinamas to įstatymo santykis su žmogaus teises garantuojančiomis tarptautinėmis konvencijomis. Dažnai ratifikavus atitinkamą konvenciją priimami įstatymų pakeitimai, kuriais nacionalinės teisės normos suderinamos su tarptautiniais žmogaus teisių reikalavimais“[32].

Vienas pirmųjų tarptautinių dokumentų, priimtas Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos yra Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, kuria buvo skatinama visuotinė pagarba žmonių teisėms ir pagrindinėms laisvėms[33]. Vadovaujantis šia deklaracija, bei tarptautine teise, valstybės įsipareigoja ginti žmonių teises ir pagrindines laisves, kurios taikomos visiems žmonėms, nepriklausomai nuo jų pilietybės, gyvenamosios vietos, lyties, tikėjimo ir pan. Šis dokumentas tapo pamatiniu aktu sekantiems priimtiems (tiek tarptautiniams, tiek nacionaliniams) teisės aktams.

Sekantis dokumentas priimtas Europos Tarybos yra - „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, kurios preambulėje yra nurodyta, kad „Europos tarybos tikslas yra siekti didesnės savo narių vienybės“[34], pabrėžiant jog tai pasiekti galima apsaugant bei plėtojant žmogaus teises ir laisves, o jas pažeidus Europai priklausančių šalių bendrasąjungininkių gyventojams suteikiama galimybė kreiptis į nešališką Europos Žmogaus Teisių Teismą. Tai reiškia, jog valstybei įtvirtinus Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, piliečiams suteikiama teisių gynimo garantas tarptautiniu mastu.

Svarbu paminėti ir žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje minimą narių vienybės siekį, kurį galima prilyginti pilietinės visuomenės kūrimui, su tikslu vieningai bei darniai įgyvendinti bendrą tikslą. Todėl jau 1950 metais priimtoje Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje pradėjo ryškėti galimai pirmosios užuomazgos Europos Sąjungos siekio skatinti visuomenės pilietiškumą bei vienybę, kas yra valstybės stabilumo pagrindas.

Dar vienas iš svarbių tarptautinių teisės aktų yra – Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. Kuris kaip ir kiti teisės aktai skatina valstybes pripažinti lygias ir neatimamas žmonių teises, kadangi, kaip minima šio pakto preambulėje tai svarbus laisvės, teisingumo ir taikos pasaulyje pagrindas. Laisvės pagrindas tai laisvo žmogaus asmenybės idealas, kuris taip pat siejamas su galimybe naudotis pilietinėmis jam priklausančiomis teisėmis: „ gali būti įgyvendintas tik sudarius sąlygas kiekvienam žmogui naudotis savo pilietinėmis ir politinėmis bei ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis teisėmis“[35].

[32] Vidrinskaitė, *supra note* 31: 7.
[33] Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-2497. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385.
[34] Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841.
[35] Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 77- 3288. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848.

Kadangi pilietinės teisės bei pilietiškumo koncepcija neatsiejamas nuo piliečio ir valstybės santykio bei pilietybės sąvokos, svarbu paminėti ir tai jog Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas papildė Jungtinių Tautų Organizacijos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 15 straipsnį: „Kiekvienas turi teisę į pilietybę“[36], išskiriant bei įpareigojant visas valstybes, pilietybę suteikti vaikystėje: „Kiekvienas vaikas turi teisę įgyti pilietybę“[37]. Šia nuostata, sukuriama puiki terpė pilietiniam ugdymui šalyje, kadangi pilietiškumas turėtų būti ugdomas nuo gimimo, kaip pavyzdį galima paminėti šeimoje rodoma pagarba savo šaliai: valstybinių švenčių paminėjimas, dalyvavimas rinkimuose, vėliavos iškėlimas valstybinių švenčių dienomis, himno giedojimas, domėjimasis pačia valstybe ir pan.

Be visuomenės vienybės ne ką mažiau svarbus yra ir piliečių lygybės principas prieš įstatymą, tiek Europos Sąjungoje, tiek savo valstybėje, siekiant piliečių aktyvumo bei pasitikėjimo, todėl priimtoje Lisabonos sutartyje yra minima: „Savo veikloje Sąjunga visada laikosi piliečių, kuriems jos institucijos, įstaigos ir organai skiria vienodą dėmesį, lygybės principo. Kiekvienas asmuo, turintis valstybės narės pilietybę, yra Sąjungos pilietis. Sąjungos pilietybė papildo nacionalinę pilietybę, bet jos nepakeičia“[38], kaip tik suteikiamos papildomos laisvės, tokios kaip laisvas judėjimas Europos Sąjungoje, galimybė piliečiams tiesiogiai išrinkti Europos Parlamentą ir pan.

Apibendrinant galima sakyti, kad piliečiai įgavę papildomą Europos Sąjungos pilietybę gali jaustis drąsiai bei pasitikinčiai tiek savo valstybėje tiek šalyse priklausančiose Sąjungai dėl išplėstos laisvės, saugumo bei teisingumo erdvės, turint suteiktas bendras teises bei laisves siejančias visus Europos piliečius: „Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo įsitikinimus, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijoms nekliudant ir nepaisant valstybių sienų“[39]. Tad galima teigti, jog taip suteikiamos platesnės galimybės vystytis pilietinei visuomenei, kadangi pilietinės visuomenės kūrimasis bei jos aktyvus veikimas vardan pilietinių paskatų taip pat egzistuoja nepaisant valstybių sienų – visoje Europos Sąjungoje.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, tai vienas iš tarptautinių teisės aktų reikšmingų šiam darbui, kadangi papildžiusi minėtus tarptautinius teisės aktus, kuriuose piliečių teisė į susirinkimų ir asociacijų laisvę nebuvo minima pilietiškumo srities: „Kiekvienas turi teisę

[36] Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-2497. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385.

[37] Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 77- 3288. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848.

[38] 2007 m. gruodžio 13d. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje. *Oficialus leidinys*. 2007/C 306/01. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-03-21]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=LT> .

[39] Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. *Oficialus leidinys*. 2012 m. spalio 26d., 2012/C 326/02. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-03-21]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.

laisvai rinktis į taikius susirinkimus, taip pat laisvę jungtis kartu su kitais į visų lygių asociacijas, ypač politinėje, profesinėje ir pilietinėje srityse, įskaitant teisę steigti profesines sąjungas ir stoti į jas ginti savo interesų“[40]. Tai tik įrodo, jog pilietinės visuomenės kūrimo siekis tampa vis svarbesnis ne tik nacionaliniu, tačiau ir tarptautiniu bei Europos Sąjungos mastu. Šis siekis, bei noras užtikrinti piliečių aktyvumą įtvirtintas ir Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo: „Siekdamos skatinti tinkamą valdymą ir užtikrinti pilietinės visuomenės dalyvavimą, Sąjungos institucijos, įstaigos ir organai veikia kiek įmanoma gerbdami atvirumo principą“[41].

Pilietinės visuomenės siekis bei kūrimosi ir plėtotės svarba taip pat pabrėžta regionų komiteto Baltojoje knygoje dėl daugiapakopio valdymo, kurioje dėmesys skiriamas „Europos integracijai per partneryste“, pabrėžiant, jog geras Europos valdymas priklauso nuo piliečių išrinktos valdžios ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimo siekiant bendros gerovės[42]. Taip pat, atkreipiamas dėmesys, jog Baltojoje knygoje rekomenduojamas daugiapakopis valdymas „labai tinkamas skatinti aktyvų pilietiškumą ir užtikrina decentralizuotą komunikacijos politiką, labiau atitinkančią konkrečius ir skubius piliečių lūkesčius, kadangi padeda palaipsniui įveikti atotrūkį tarp gyventojų ir Bendrijos institucijų bei jų politinių vadovų“[43].

Europos Sąjungos Taryba priėmė rekomendaciją, pagal kurią valstybės narės turėtų puoselėti bendrų vertybių propogavimą, kultūrų dialogą bei pilietiškumą pasitelkiant švietimą, vadovaujantis 2015m. kovo 17d. Europos švietimo ministrų priimta Paryžiaus deklaracija[44]. Pilietiškumo bei vertybių skatinimo per švietimą apžvalgoje, valstybėms rekomenduojama pilietiškumą skatinti šviečiant vaikus ir jaunimą, padedant jiems įgyti socialines, pilietines ir tarpkultūrines kompetencijas, skatinant aktyvų pilietiškumą, pasitelkiant įvairias švietimo formas siekiant išvengti diskriminacijos, atstūmimo ir pan.[45]. „Visų rūšių ir lygmenų švietimas, įskaitant pačių jauniausių ugdymą, atlieka svarbų vaidmenį propaguojant bendras vertybes. Jis padeda užtikrinti socialinę įtrauktį, nes palankios ir lygiateisės galimybės siekti tikslų suteikiamos

[40] Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. *Oficialus leidinys*. 2012 m. spalio 26d., 2012/C 326/02. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-03-21]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.

[41] Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. *Oficialus leidinys*. 2012 m. spalio 26d., 2012/C 326/49. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-03-21]. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:LT:PDF>.

[42] Regionų komiteto Baltoji knyga dėl daugiapakopio valdymo. *Oficialus leidinys*. 2009 m. rugsėjo 4d., 2009/C 211/01. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019-03-16d.]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1552741747294&uri=CELEX:52009IR0089>.

[43] Regionų komiteto Baltoji knyga dėl daugiapakopio valdymo. *Oficialus leidinys*. 2009 m. rugsėjo 4d., 2009/C 211/01. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019-03-16d.]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1552741747294&uri=CELEX:52009IR0089>.

[44] 2018m. gegužės 22d. Tarybos rekomendacija dėl bendrų vertybių, įtraukus švietimo ir europinio mokymo aspekto propagavimo. *Oficialus leidinys*. 2018/C 195/01. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019-04-25]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)&from=EN>.

[45] Promoting citizenship and the common values of freedom, tolerance and non-discrimination through education. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019-01-10]. <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2016/03/Paris-Declaration-Final-Report.pdf >

kiekvienam vaikui. Jis taip pat suteikia galimybes išaugti aktyviais ir kritiškai mąstančiais piliečiais ir didina europinio identiteto supratimą“[46]. Taip pat pabrėžiama, jog teisingos švietimo sistemos egzistavimas, padeda kurtis glaudžiai visuomenei, bei padeda aktyvaus pilietiškumo pamatus[47]. Todėl galima teigti, jog vaikai ir jaunimas, tai išskirta piliečių grupė, kuriai skiriamas dėmesys ir yra Europos Sąjungos viltis, siekiant skatinti pilietiškumą nuo mažumės, perduodant savo patirtį jaunajai kartai.

Europos Sąjungos požiūrį į pilietiškumą aiškiai apibūdina Europos Tarybos išleistas ne teisinis, tačiau rekomendacinio pobūdžio aiškinamasis leidinys apie Europos pilietiškumą: „Paprastai Europos pilietiškumas suprantamas kaip procesas, kai tampama atsakingu už savo aplinką ir visuomenę, kurioje individas gyvena. Šios koncepcijos aprėpia daugiau nei atskiras valstybes ar žemynus. Atsakomybė gali būti įvairi. Šios atsakomybės individas imasi savo iniciatyva, jis negali ir neturi būti verčiamas. Atsakomybė – tai savanoriškas įsipareigojimas skatinti pagarba paremtos visuomenės augimą“[48]. Atkreiptinas dėmesys, kad atsakomybę už visuomenės interesus turi ne vien pilietiškai nusiteikę asmenys, bet tuo pačiu ir teisėsaugos pareigūnai.

Verta paminėti, kad nors ir tarptautiniuose teisės aktuose nėra išskirti subjektai, kurių veiklos srityje pagrindinė veikla būtų numatyta skatinti pilietiškumą bei kurti pilietinę visuomenę, tačiau vienas iš subjektų galimai galintis atlikti šią pareigą galėtų būtų teisėsaugos pareigūnai. Būdami nepriekaištingos reputacijos ir dažnai matomi visuomenės jie yra puikus pavyzdys piliečiams, kokie turi būti pilietiški žmonės, kurie yra pasiaukoję ir tiesiogiai paskyrę savo profesinę veiklą ne tik tarnybai bet tuo pačiu ir savo valstybei, siekiu išlaikyti jos stabilumą, laisvę bei vientisumą. Taip pat laikantis bei užtikrinant įstatymų laikymąsi, pareigūnai užtikriną teisingumą visuomenėje, bei visokeriopa pagalba piliečiams, kas ir yra pilietiškumo pagrindas. Todėl toliau darbe pagrindinis dėmesys skiriamas konkrečiai galimos policijos pareigūno įtakos, kuriant pilietinę visuomenę analizei teisinio reguliavimo aspektu.

[46] 2018m. gegužės 22d. Tarybos rekomendacija dėl bendrų vertybių, įtraukus švietimo ir europinio mokymo aspekto propagavimo. *Oficialus leidinys*. 2018/C 195/01. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019-04-25]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)&from=EN>.

[47] 2018m. gegužės 22d. Tarybos rekomendacija dėl bendrų vertybių, įtraukus švietimo ir europinio mokymo aspekto propagavimo. *Oficialus leidinys*. 2018/C 195/01. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019-04-25]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)&from=EN>.

[48] „T-Kit Pilietiškumas, Jaunimas, Europa“, Europos Taryba, Nr. 7, https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/metodiniai-leidiniai/el-biblioteka/t-kit-007.pdf

2.2. Galima teisėsaugos pareigūno įtaka, kuriant pilietinę visuomenę: teisinis reguliavimas tarptautiniuose teisės dokumentuose

Vienas iš tarptautinių oficialių dokumentų priimtas 1993 m. rugpjūčio 25 d. Strasbūre, nagrinėjantis policijos koncepcijos aspektus, policijos santykį bei veiklos organizavimą su politine jėga bei piliečiais yra Europos policininkų chartija[49]. Joje teigiama: „Policija jau nebėra jėgos, valdančios piliečius, išraiška, o yra piliečių jėga“[50]. Šis teiginys atspindį šiuolaikinės policijos koncepcija, kuri turi padėti piliečiams, o ne bausti, taip sukuriant tarp visuomenės ir teisėsaugos pareigūnų tiesioginį santykį. Pagalba ir kuriama bendruomeninė „piliečių jėga“ - tai pagalba ne tik piliečiams įjungiant ir juos pačius, bet ir valstybei, galimai prisidedant kuriant pilietinę visuomenę ją sutelkiant bendram tikslui. Pabrėžtina, jog lygybė prieš įstatymą piliečius ir teisėsaugos pareigūnus padaro lygiaverčiais demokratinėje teisinėje valstybėje, suteikiant teisėsaugos pareigūnams pareigą ginti piliečių teises ir laisves. Chartijoje buvo atkreiptas dėmesys ir į asmeninį pareigūno statusą, pabrėžiant, kad kadangi pareigūnai nors ir turi tam tikras pareigas, tačiau jie taip pat yra lygiateisiai valstybės piliečiai ir jiems negali būti apribojamos ir varžomos teisės ir laisvės, kurias jiems suteikia įstatymas[51].

Taip pat, Europos policininkų chartijos preambulėje yra minima, jog „<...> policija nėra valdžia, o visuomeninė paslauga, garantuojanti ir sauganti visų piliečių teises bei laisves, ginanti nevaržomą naudojimąsi jomis“[52]. Todėl, pareigūnams įgyvendinant prevencinę veiklą svarbus abipusis ryšys su piliečiais, tuomet žmonės ima suprasti, jog teisėsaugos pareigūnai yra tokie pat lygiaverčiai visuomenės dalyviai, bei policija yra lengvai prieinama visuomenei, ko pasekoje pamatoma meilė bei pasiaukojimas tėvynei, bei pavyzdingas pareigūnų elgesys, kuris gali būti „užkrečiamas“, taip priverčiant susimastyti, kas piliečiams yra tėvynė, laisvė, pasiaukojimas dėl jos, o tuo pačiu ir pilietiškumas, taip galimai prisidedant prie pilietinės visuomenės augimo.

Ne ką mažiau aktualus chartijoje minimas integracijos į visuomenę aspektas, kuomet visuomenė skatinama prisidėti prie nusikalstamumo prevencijos: „Tam, kad policija galėtų prisitaikyti prie visuomenės ir geriau pažinti jos piliečius, būtina, kad policijos veikla būtų centralizuota. Tai yra būtina, kad visuomenė galėtų prisidėti prie nusikalstamumo prevencijos programų kūrimo, o policija galėtų eiti savo pareigas žinodama, kad jos integracija į visuomene yra svarbiausia“[53] . Tokiais aktyviais veiksmais, asmenys norintys padėti policijai, palaipsniui skatina ir juos supančius aplinkinius būti labiau pilietiškais, taip prisidedant prie pilietinės

[49] Europos policininkų chartija (Vilnius:“Rotas „ spaustuvė, 2001), 1.
[50] Europos policininkų chartija (Vilnius:“Rotas „ spaustuvė, 2001), 6.
[51] Europos policininkų chartija (Vilnius:“Rotas „ spaustuvė, 2001), 2-3.
[52] Europos policininkų chartija (Vilnius:“Rotas „ spaustuvė, 2001), 4.
[53] Europos policininkų chartija (Vilnius:“Rotas „ spaustuvė, 2001), 7.

visuomenės kūrimo, kadangi įstatymų laikymasis bei pagalba užtikrinti jų laikymąsi, kaip jau buvo minėta, laikoma pilietiškumo pagrindu. Taip pat policijai tapus labiau prieinama, matoma bei atskaitinga valstybei bei piliečiams, keičiasi ir visuomenės požiūris į policija, kuomet bendradarbiaujant stiprinamas abipusis teisėsaugos pareigūnų ir piliečių pasitikėjimas.

Sekantis, tarptautinis norminis dokumentas priimtas Ministrų Komiteto 2001 m. rugsėjo 19 d., kuriuo turėtų vadovautis policijos pareigūnai bei besirengiantys jais tapti, tai Europos policijos etikos kodeksas, kuriame įtvirtintas pagrindinis policijos tikslas: „užtikrinti teisėtvarką pilietinėje visuomenėje“[54], bei aptariama etiška policijos veikla, šiuo atveju, reikšminga bei galimai daranti įtaką pilietinės visuomenės kūrimuisi, skatinant piliečių pasitikėjimą policija. Ne veltui atkreipiamas dėmesys į besirengiančius tapti policijos pareigūnais, kadangi pilietiškumas turėtų būti ugdomas ne tik šeimoje, bet ir mokymosi įstaigose. Todėl šis kodeksas yra puiki susisteminta priemonė supažindinti su darbiniais principais bei būtinu požiūriu į darbą, piliečius bei valstybę, kadangi šį darbą gali dirbti tik lojalus valstybei asmenys, gerbiantys žmonių orumą bei jiems suteiktas teises ir laisves su tikslu ir noru padėti. Todėl norint būti gerbiamu bei profesionaliu teisėsaugos pareigūnu svarbus atsidavimas tiek tarnybai, tiek valstybei ir žmonėms, kitaip tariant būti pilietišku.

Verta paminėti, jog tik išmanantis teisės aktus bei darbinius etikos principus, asmuo gali būti profesionalas savo srityje bei pavyzdys aplinkiniams: „Policija turi būti organizuota taip, kad policijos pareigūnus visuomenė gerbtų kaip profesionalius teisėsaugos atstovus, teikiančius pagalbą visuomenei“ [55]. Šis Europos policijos etikos kodeksas, taip pat kaip ir Europos policininkų chartija pabrėžia jog teisėsaugos pareigūnų funkcija yra ne bausti, tačiau suteikti pagalbą visuomenei. Ši funkcija užtikrinama skatinant abipusį pasitikėjimą, bendradarbiavimą, todėl atliekami veiksmai turi būti nukreipti kuriant glaudesnį ryšį tarp pareigūnų bei piliečių, siekiant didesnio efektyvumo: „Policija turi būti organizuota taip, kad skatintų gerus santykius su visuomene ir veiksmingai bendradarbiautų su kitomis institucijomis, vietos bendruomene, nevyriausybinėmis organizacijomis bei su kitais visuomenės atstovais, tarp jų ir su etninių mažumų grupėmis“[56]. Bendradarbiavimas bei geri santykiai su bendruomene, nevyriausybinėmis organizacijomis bei visuomenės atstovais - tai tvirtas policijos žingsnis būti labiau matomais visuomenėje, darant gerą įtaką, bei siekiant tapti sektinu pavyzdžiu, šiuo atveju lojaliais valstybei, besilaikančiais įstatymų ir pan.

Vertinant tai, jog policijos pareigūnas turi būti dorovingumo pavyzdys bei formuojantis policijos prestižą, siekiant kelti piliečių pasitikėjimą, o kartu ir pilietinį aktyvumą, pasitikėjimui didelės reikšmės turi korupcijos lygis sistemoje. Todėl Jungtinių Tautų Konvencijoje prieš

[54] Europos policijos etikos kodeksas (Vilnius: Gilija, 2002),7.
[55] Europos policijos etikos kodeksas (Vilnius: Gilija, 2002), 8.
[56] Europos policijos etikos kodeksas (Vilnius: Gilija, 2002), 9.

korupciją, yra įtvirtintas siekis kovoti su korupcija: „kiekviena valstybė, šios Konvencijos Šalis, pagal pagrindinius savo teisinės sistemos principus tarp valstybės pareigūnų skatina, *inter alia*, teisingumą, sąžiningumą ir atsakomybę“[57]. Taip pat įtvirtinta, jog siekiant kad valstybės pareigūnų darbinės funkcijos būtų atliktos tinkamai bei sąžiningai, pasitelkiama elgesio kodeksais[58].

Taigi, nors visi analizuoti dokumentai ir nėra identiški, tačiau juos sieja bendras tikslas bei ketinimai – užtikrinti piliečiams suteiktas lygiavertes teises bei laisves, kas suteikia galimybę ginti ir kovoti už savo ateitį. Baigiant šį skyrelį, verta paminėti, jog imperatyvūs teisės aktai neišskiria pilietiškumo sąvokos, tačiau pilietinės visuomenės kūrimasis bei pilietiškumo skatinimas matomas valstybes įpareigojus suteikti piliečiams pilietybę, bei lygias ir neatimamas teises visų piliečių atžvilgiu, skatinimas vieningai spręsti problemas, ar suteikiant galimybę vienytis į taikius susibūrimus. Todėl pilietiškumas teisės aktuose apibrėžiamas kaip piliečių teisė jaustis laisvam, saugomam bei galinčiam naudotis savo teisėmis. Tačiau plačiąja prasme bei pasitelkiant (kitus dokumentus), pilietiškumas suprantamas kaip procesas, kurio metu svarbus kiekvieno piliečio aktyvus dalyvavimas sprendžiant kylančias problemas visuomenėje.

Apibendrinant šį analizės etapą pažymėtina, kad – kaip buvo akcentuota – prie to, pasak dokumentuose minimų nuostatų privalo aktyviai prisidėti ir teisėsaugos pareigūnai, bendradarbiaudami bei siekdami palaikyti gerus santykius su piliečiais bei nevyriausybinėmis organizacijomis, įtraukdami asmenis į prevenciją, taip pat rodydami pavyzdingą elgesį tiek darbo metu, tiek po darbo, kadangi atsidavimas valstybei nėra tik laikinas asmens bruožas, todėl pareigūnai, kurie stengiasi padėti visada ištikus bėdai, net ir ne tarnybos metu, besilaikantys įstatymų bei užtikrinantys jog tų įstatymų būtų laikomasi, laikytina pilietiškumo pavyzdžiu, ko pasekoje galimai daroma įtaka ir asmenims tapti labiau pilietiškais.

[57] Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją. *Valstybės žinios*. 2006m. gruodžio 14d., Nr. 136-5145. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6B16C92046F2.

[58] Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją. *Valstybės žinios*. 2006m. gruodžio 14d., Nr. 136-5145. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6B16C92046F2.

3. PILIETIŠKUMO SĄVOKOS BEI PAREIGŪNO VEIKLOS PILIETIŠKUMO SKATINIME ASPEKTAI NACIONALINIUOSE TEISĖS AKTUOSE

3.1. Pilietiškumo samprata ir veiklos pilietinės visuomenės LR teisiniuose aktuose

Daugelyje teisinių valstybių didžioji dalis kylančių klausimų yra susiję su piliečiams priklausančių geresniu laisvių bei teisių užtikrinimu, kuris priklauso nuo egzistuojančios teisinės sistemos valstybėje. Kaip teigė S. Vidrinskaitė: „vienas pagrindinių pilietinės visuomenės tikslų yra apsaugoti ir garantuoti žmogaus teises“[59].

„Atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės“[60] siekis yra įtvirtintas ir pagrindiniame Lietuvos įstatyme, reglamentuojančiame pamatinius valstybės ir visuomenės gyvenimo aspektus - Konstitucijoje. Suteikiant piliečiams galimybe būti pilnateisiu demokratinės santvarkos dalimi, jie taip pat įsipareigoja įgyvendindami savo teises ir naudodamiesi savo laisvėmis, laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, bei tuo pačiu privalo nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių[61]. Todėl laikantis įstatymų, nevaržant kitų piliečių teisių, bei tuo pačiu prisidedant užtikrinant tų teisių apsaugą bei jų laikymąsi – tai tampa pirmasis žingsnis pilietiškumo, bei pilietinės visuomenės augimo link, kadangi įstatymų laikymasis ir prisidėjimas prie jų užtikrinimo neretai įvardijamas kaip vienas iš pilietiškumo aspektų: „<...> Pilietiškumu taip pat laikomos visuomeninės pareigos valstybei, aktyvumas per rinkimus, dalyvavimas pilietinėse akcijose, istorijos žinojimas, pagarba valstybės simboliams, įstatymų laikymasis. Pilietiškumas tai daugiau įsipareigojimas prisiimti teises ir pareigas rūpintis bendruomenės ateitimi, naudotis narystės (valstybėje ar organizacijoje) teikiamomis galimybėmis ir aktyvus dalyvavimas visuomeninėje veikloje. Būti pilietišku reiškia prisiimti daugiau pareigų, nei tą įpareigoja įstatymai bei būti labiau aktyviu, nei pasyviu“[62].

Sekantis, ne mažesnę reikšmę turintis dokumentas yra Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas[63]. Šis teisės aktas nors ir neapibrėžia pilietiškumo sąvokos ar neišskiria pilietinei visuomenei būdingus aspektus, tačiau numato sankcijas už nusikalstamas veikas

[59] Vidrinskaitė, *supra note* 31: 7.
[60] Lietuvos Respublikos Konstitucija. *TAR*. 1992, Nr. 220-0. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA
[61] Lietuvos Respublikos Konstitucija. *TAR*. 1992, Nr. 220-0. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA
[62] Ričardas Zaranka, „Pilietiškumas ir patriotizmas“, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga Kauno apskrities skyrius, 2015m. vasario 18d., http://kurejassavanoris.eu/archyvai/258 .
[63] Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000m. spalio 25d., Nr. 89-2741. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr.

Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai[64], kurios savo sudėtimi yra priešingos pilietiškumo skatinimui. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas numato tokius veiksmus, kaip valstybės perversmą, išdavystę, padėjimą kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką, šnipinėjimą, antikonstitucinių grupių ar organizacijų kūrimą ir jų veiklą, viešus raginimus smurtu pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą[65] ir pan. Šios veiklos priešingos pilietiškumui, kadangi tokiomis veikomis negerbiama nei valstybė nei egzistuojanti teisinė sistema šalyje, o taipogi nukenčia valstybės ir piliečio santykis, kadangi veikos yra nukreiptos prieš valstybę, siekiant pažeisti jos vientisumą, nepriklausomybę bei santvarką.

Nors atrodo, kad pilietiškumas bei piliečio ir valstybės santykis yra aiškus reiškinys, tačiau ne visi žmonės mato tame prasmę ir negalvoja jog tai yra reikšminga valstybės egzistavimui. Taip pat yra atvejų, kuomet pilietiškumas ir prisidėjimas ugdant pilietinę visuomenę yra pareiga. Teisėsaugos pareigūnai yra puikus pavyzdys, kuomet pasirinkus šią profesiją, įsipareigoji gerbti jai keliamus reikalavimus ir lūkesčius.

Vadovėlyje, skirtame parengti būsimus policijos pareigūnus akcentuojamas teisingas požiūris į profesionalų teisėsaugos pareigūną, bei jo atsidavimą bei būtiną nusiteikimą į darbą, kurio tikimąsi tiek iš būsimų tiek iš esamų pareigūnų : „Policininko profesija – tai ne darbas, tai pašaukimas. Tai tarnystė žmogui, jo teisėms, laisvėms, tarnystė valstybei ir visuomenei. Ši tarnyba – stipriems, motyvuotiems, tiesos ir teisingumo trokštantiems žmonėms. Tai sunki kelionė gyvenimu, gelbstint sužeistą, guodžiant nuskriaustą, baudžiant kaltą“[66]. Nuosaikesne autoriaus M. Biliaus citata, turėtų prasidėti visi paruošiamojo pobūdžio vadovėliai, skirti paruošti profesionalų policijos sistemos pareigūną, kuriam neužtenka tik fizinio pasiruošimo ar tik teisės aktų išmanymo, ir kuri puikiai papildo Lietuvos policijos šūkį - Ginti. Saugoti. Padėti.

Galima teigti, jog šis šūkis „Ginti. Saugoti. Padėti“ yra skirtas atkreipti visuomenės dėmesį – siekiu skatinti pasitikėti policija, nebijoti kreiptis ištikus bėdai. Taip pat, augant piliečių pasitikėjimui, tarp visuomenės ir institucijos užmezgamas ryšys, skatinantis abipusę pagalbą – kurią galimą laikyti pilietiškumu. Akivaizdu, jog ryšys tarp visuomenės ir policijos stiprėja, kadangi 2018 m. apklausos duomenimis, gyventojų pasitikėjimas šia institucija augo ir siekia 75 %, taip pat policijai tampant antra pagal pasitikėjimą institucija Lietuvoje[67].

Tai iliustruoja pateikta diagrama – 1pav.

[64] Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000m. spalio 25d., Nr. 89-2741. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr.

[65] Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000m. spalio 25d., Nr. 89-2741. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr.

[66] Bilius, *supra note* 3: 16.

[67] „2018m. Policijos veiklos apžvalga“, Policijos departamento prie VRM internetinė svetainė, žiūrėta 2019m. kovo 16d.,https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/ataskaitos/2018%20m_%20policijos%20veiklos%20pa%C5%BEyma.pdf.

1 pav. 2018m. visuomenės pasitikėjimo institucijomis rezultatai[68]

Vadovaujantis piliečių nuomone, policijai tampant viena patikimiausių institucijų Lietuvoje, policijos darbo rezultatai, veikla bei iniciatyvos galimai tampa dažniau pastebimos, teigiamai vertinamos, bei įtraukiančios į savo veiklą visuomenę: pasitikėdami žmonės gali aktyviau prisidėti prevencinių akcijų metu, bei padedant policijai užkirsti ar išaiškinti padarytą nusikalstamą veiką.

3.2. Lietuvos teisėsaugos pareigūno veiklą apibrėžiantys teisiniai dokumentai. Pilietinės visuomenės kūrimo aspektas

„Policijos pareigūnas – tai asmuo, vykdantis Lietuvos Respublikos policijos įstatyme bei kituose specialiuose teisės aktuose numatytas funkcijas, turintis minėtuose įstatymuose numatytas teises ir pareigas“[69]. Lietuvos Respublikos policijos įstatymas[70] bei Vidaus tarnybos statutas [71] - tai pagrindiniai Lietuvos teisėsaugos pareigūno veiklą apibrėžiantys teisiniai dokumentai, numatantys pareigūno statusą bei teisių ir pareigų visumą.

Galima daryti prielaidą, jog Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statutas[72] yra tas teisės aktas, kuriame yra įtvirtinti jau minėti pilietiško asmens aspektai, tačiau šis įstatymas, bei nurodomi bruožai yra įpareigojantys ir privalomi tik Lietuvos piliečiams, norintiems tapti

[68] „2018m. Policijos veiklos apžvalga“, Policijos departamento prie VRM internetinė svetainė, žiūrėta 2019m. kovo 16d., https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/ataskaitos/2018%20m_%20policijos%20veiklos%20pa%C5%BEyma.pdf.
[69] Bilius, *supra note* 3: 24.
[70] Lietuvos Respublikos policijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000m. spalio 27d., Nr. 90-2777. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111665/asr.
[71] Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statutas. *TAR*. 2018m. liepos 16d., 12049. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fae39102834511e89188e16a6495e98c/asr.
[72] Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statutas. *TAR*. 2018m. liepos 16d., 12049. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fae39102834511e89188e16a6495e98c/asr.

teisėsaugos pareigūnais. Tai suponuoja išvadą, jog teisėsaugos pareigūnu galimai gali būti tik pilietiški bei dori Lietuvos pilietybę turintys piliečiai.

Galima išskirti LR vidaus tarnybos statuto įtvirtintus reikalavimus pareigūnui, prilyginamus pilietiškam asmeniui, tokius kaip privaloma Lietuvos Respublikos pilietybė bei valstybinės kalbos mokėjimas, nepriekaištinga reputacija, lojalumas Lietuvos valstybei[73] . Tačiau būti pilietišku ir doru piliečiu bei prisidėti prie pilietinės visuomenės augimo yra du skirtingi dalykai, nors būnant puikiu bei matomu pavyzdžiu tai gali vystytis savaime.

Taip pat svarbu pažymėti, jog teisėsaugos pareigūno statusas įgyjamas tik prisiekus Lietuvos Respublikai: „<...>, prisiekiu būti ištikimas (ištikima) Lietuvos Respublikai, gerbti ir vykdyti Lietuvos Respublikos Konstituciją ir įstatymus, negailėti jėgų gindamas (gindama) žmogaus teises ir laisves, visuomenės ir valstybės interesus, sąžiningai atlikti man patikėtas pareigas ir visada saugoti gerą vidaus tarnybos sistemos pareigūno vardą“[74], todėl galima teigti, jog prisiekdamas pilietis supranta jog yra svarbi dalis valstybės grandyje ir yra atsakingas už valstybės bei jos piliečių gerovę. Taip pat, pabrėžtina, jog prisiekus Valstybei, teisės ir pareigos galioja tiek tarnybos metu atliekant darbines funkcijas, tiek laisvu nuo darbo laiku, todėl pareigūnai turi būti pavyzdingi, kultūringi bei gelbstintis ištikus bėdai, dažniausiai visais gyvenimo atvejais.

Svarbus aspektas ir tai, jog teisėsaugos pareigūnas įsipareigoja išlaikyti paslaptyje ir jiems „patikėtas ar einant tarnybines pareigas sužinotas valstybės, tarnybos ir komercines paslaptis“[75]. Valstybinės paslapties išsaugojimas tai akivaizdus ištikimybės bei atsidavimo valstybei bei tarnybai įrodymas, kadangi valstybinės paslapties atskleidimas gali sukelti grėsmę valstybės suverenitetui, teritorijos vientisumui ar net žmonių gyvybei. Todėl nors ir valstybinės paslapties išsaugojimas įvardijamas kaip privaloma pareigūno pareiga, tačiau tai vienareikšmiškai galima laikyti ir pilietiškumo atspindžiu, nukreiptu į valstybės ir visuomenės gerovę.

Siekiant suvokti teisėsaugos pareigūnui tam tikros perduodamos informacijos reikšmingumą, pirmiausia svarbu suprasti informacijos svarbą bei pasekmes ją atskleidus. Todėl norint, jog visuomenė taptu atvira, aktyvia ir labiau pilietiška, nebijotų pasipriešinti matomam pažeidimui, bei galėtų pilnai naudotis jiems suteiktomis teisėmis ir laisvėmis, svarbu užtikrinti jog žmogus galėtų jaustis saugiai. Pareigūnas yra vienas iš subjektų, kurio veiklos principas yra

[73] Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statutas. *TAR*. 2018m. liepos 16d., 12049. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fae39102834511e89188e16a6495e98c/asr.
[74] Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statutas. *TAR*. 2018m. liepos 16d., 12049. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fae39102834511e89188e16a6495e98c/asr.
[75] Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statutas. *TAR*. 2018m. liepos 16d., 12049. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fae39102834511e89188e16a6495e98c/asr.

konfidencialumas, su tikslu apsaugoti asmens duomenis[76]. Todėl, piliečio teisė į apsaugą yra įtvirtinta LR pranešėjų apsaugos įstatyme, kuris „nustato apie pažeidimus įstaigose pranešusių asmenų teises ir pareigas, jų teisinės apsaugos pagrindus ir formas, taip pat šių asmenų apsaugos, skatinimo ir pagalbos jiems priemones, siekiant sudaryti tinkamas galimybes pranešti apie teisės pažeidimus, keliančius grėsmę viešajam interesui arba jį pažeidžiančius, užtikrinti tokių pažeidimų prevenciją ir atskleidimą“[77].

Norint, jog pareigūnai tinkamai atliktų savo profesinę pareigą bei nesumenkintų pareigūno vardo ir policijos autoriteto, asmuo privalo išmanyti ne tik darbinius niuansus, tačiau ir veiklos ir elgesio principus bei pamatines nuostatas tiek darbo, tiek laisvu nuo darbo metu, kuriomis turi vadovautis kiekvienas profesionalus, darbą mylintis teisėsaugos pareigūnas. „Šios grupės profesijų atstovų darbas yra ypač sudėtingas, individualus ir kūrybiškas, reikalaujantis kiekvienoje situacijoje elgtis vis kitaip, atsižvelgiant į profesinės etikos normas bei bendražmogiškas vertybes“[78]. Ši svarbi informacija yra įtvirtinta Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodekse, kurio tikslas: „suteikti policijos darbuotojams dorovinius orientyrus, ugdyti jų dorovinės atsakomybės jausmą ir skatinti prisidėti prie dorovinių santykių kūrimo, įtvirtinimo ir puoselėjimo policijos sistemoje ir visuomenėje, stiprinant teigiamą policijos įvaizdį“[79].

Norint išlaikyti policijos įstaigos prestižą bei gerą pareigūno vardą, taip pat yra svarbu turimi geri policijos pareigūno komunikavimo įgūdžiai, kurių pagalba užmezgamas ryšys su visuomene, bei užsitarnaujamas pasitikėjimas. „Bendravimo proceso supratimas – vienas iš pagrindinių policijos darbo sėkmės principų bendraujant su asmenimis“[80], kadangi bendravimas su piliečiais yra dažnas ir svarbus elementas pareigūno profesijoje. Policijos pareigūnai bendravimo pagalba įgyvendina profesines funkcijas: „tarpininkaujama ginčuose, padedama įveikti stresą nukentėjusiems asmenims, sprendžiami šeiminiai konfliktai, duodama pastaba, vykdoma įstatymų pažeidėjų apklausa ir t.t.“[81], o taip pat didelę įtaką bendravimo įgūdžiai turi ir skatinant pilietiškumą visuomenėje, kadangi jei teisėsaugos pareigūnas nesugebės sudominti,

[76] Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas. *TAR*. 2017m. gruodžio 7d., Nr. 19743. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2986b360db3611e7910a89ac20768b0f/asr.
[77] Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas. *TAR*. 2017m. gruodžio 7d., Nr. 19743. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2986b360db3611e7910a89ac20768b0f/asr.
[78] Bilius, *supra note* 3: 17.
[79] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018m. rugpjūčio 2d. Įsakymu Nr.5-V-706 Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas. [interaktyvus]. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/Lietuvos%2Bpolicijos%2Bdarbuotoju%2Betikos%2Bkodeksas.pdf
[80] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011 m. sausio 18 d. įsakymas Nr. 5-V-532 „Dėl kvalifikacijos tobulinimo programos „Bendravimas su asmenimis“ patvirtinimo“, žiūrėta 2019m. vasario 16d., https://www.epolicija.lt/avilys/actEXTDocumentShow?docOid=akt.13238523.
[81] Simona Rimkutė ir Rasa Dobržinskienė „Policijos pareigūnų kalbinė kompetencija kitų kompetencijų kontekste“, *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 18 (2017):220. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15094/Rimkut%20.pdf?sequence=1

tinkamai bei įtaigiai reikšti mintis, bei būti gerbiamas visuomenės tarpe, sulauks priešiško piliečių nusiteikimo bei nepasitikėjimo policijos darbu.

Teisėsaugos pareigūnui vykdant profesinę veiklą vadovaujamasi veiklos ir elgesio principais, tokiais kaip: „pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, atsakomybės, lojalumo, nesavanaudiškumo, sąžiningumo, nešališkumo, padorumo, politinio neutralumo, pavyzdingumo, viešumo ir skaidrumo“[82]. Dauguma paminėtų policijos darbuotojų etikos kodekse įtvirtintų veiklos ir elgesio principų įpareigoja teisėsaugos pareigūną elgtis pilietiškai, todėl iš dalies nepriekaištinga pareigūno reputacija galima prilyginti pilietiškam pareigūno elgesiui, kuris yra matomas tiek vykdant tarnybines funkcines ir įgyvendinant teises, tiek privačiame gyvenime. Nepriekaištingą reputaciją tarnyboje lydint ir atitinkamam elgesiui privačiame gyvenime piliečiai susidaro nuomonę apie visą policijos sistemą, todėl svarbu kad pareigūnų veiksmai bei elgesys rodytų teigiamą pavyzdį piliečiams, bei skatintų tapti aktyviems valstybės gyvenime. „tokia policininko vieta visuomenėje ir jam suteiktos teisės kelia didelius reikalavimus policijos pareigūnui. Jis turi būti atsparus pagundoms, būti dorovingumo pavyzdys, formuoti policijos prestižą, kelti jos autoritetą, būti teisingas, objektyvus, humaniškas, paslaugus ir kartu principingas“[83].

Pozicija - „ginti ir gerbti kiekvieno žmogaus garbę ir orumą bei pagrindines teises ir laisves, netoleruoti žeminančio elgesio“[84] privalo laikytis visi teisėsaugos pareigūnai ir tai yra pagrindas įtakojant pilietinės visuomenės kūrimąsi, kadangi minėta pagarba, naudojimasis teisėmis ir laisvėmis yra minėti pilietiškumo aspektai. Įtvirtinta kodekse nuostata, pabrėžia jog turi būti ginamas ir gerbiamas kiekvienas asmuo, kuriam reikia pagalbos, nepriklausomai nuo jo lyties, rasės ir t.t. Taip pat, atkreipiamas dėmesys ir akcentuojama asmeninė pareigūno nuomonė bei įsitikinimai, susiję su asmeninėmis politinėmis pažiūromis. Vadovaujantis policijos darbuotojų etikos kodekso principais, ši tema išskiriama su tikslu pareigūnui rekomenduoti neskatinti visuomenės supriešinimo, bei nekurstyti nesantaikos[85]. Kadangi visuomenės supriešinimas bei nesantaikos kurstymas yra priešinga veikla pilietiškumo skatinimui, vien tai, kad kodekse paminėta ši jautri tema, su tikslu pareigūnui išlikti lojaliam Lietuvos valstybei, tai

[82] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018m. rugpjūčio 2d. Įsakymu Nr.5-V-706 Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas. [interaktyvus]. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/Lietuvos%2Bpolicijos%2Bdarbuotoju%2Betikos%2Bkodeksas.pdf

[83] Bilius, *supra note* 3: 50.

[84] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018m. rugpjūčio 2d. Įsakymu Nr.5-V-706 Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas. [intekratyvus]. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/Lietuvos%2Bpolicijos%2Bdarbuotoju%2Betikos%2Bkodeksas.pdf

[85] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018m. rugpjūčio 2d. Įsakymu Nr.5-V-706 Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas. [interaktyvus]. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/Lietuvos%2Bpolicijos%2Bdarbuotoju%2Betikos%2Bkodeksas.pdf

įrodo pareigūno galimai daromą įtaką pilietinės visuomenės kūrimuisi bei svarbą prisidedant prie pilietiškumo skatinimo.

Lietuvos Respublikos Policijos įstatyme teigiama, kad „policija ypatingą dėmesį skiria bendradarbiavimui su visuomene, siekdama, kad būtų teikiama abipusė pagalba ir visuomenės nariai dalyvautų užtikrinant viešąją tvarką, asmens ir visuomenės saugumą“ [86]. Siekiant bendruomenę sutelkti įsitraukti ir dalyvauti prevencinėse ir pilietinėse veiklose, tikimasi sulaukti ilgalaikio ir veiksmingo uždavinių įgyvendinimo, tačiau kaip teigė S. Nikartas „piliečių dalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje potencialą parodo bendras visuomenės pilietinis aktyvumas“[87]. Todėl savanoriškas piliečių aktyvumas dalyvaujant nusikalstamumo prevencijos veiklose glaudžiai susijęs su pilietiškumu bei aktyviu piliečių dalyvavimu valstybės gyvenime.

Pagrindinis subjektas policijos sistemoje stiprinantis ryšį tarp policijos ir visuomenės yra bendruomenės pareigūnai, kuriems tenka pagrindinis vaidmuo, orientuotas į tiesioginį darbą su visuomenę, siekiant kelti žmonių pasitikėjimą policija: „Jie tampa pagrindiniais „komunikatoriais“, palaiko ryšį tarp policijos ir bendruomenės narių, gauna iš jų reikalingą informaciją ir suteikia jiems policijos duomenis. Šie pareigūnai kartu yra ir pagrindiniai „problemų sprendėjai“. Jiems tenka susidurti su teisėtvarkos bendruomenėje pažeidimais ir išaiškinti juos sukeliančias bendruomenės problemas“ [88]. Taip kuriamas abipusis ryšys tarp pareigūnų ir piliečių, kuomet pareigūnai tampa prieinami ir labiau matomi, o grįžtamuoju ryšiu tampa veiklos rezultatais patenkinti, bei labiau policija pasitikintis piliečiai.

Bendruomenės pareigūnus galima vadinti geraisiais policininkais, kurių pareiga ne bausti, o nešti naudingą visuomenei informaciją bei vykdyti nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų bendrąją, situacijų ir individualiąją prevenciją Lietuvoje, ko pasekoje bendruomenės pareigūnų prevencinė veikla vertinama remiantis: „kriminogeninės situacijos pokyčiu atsižvelgiant į priežasčių ir pasekmių vertinimą; gyventojų saugumo jausmo rodiklio pokyčiu“[89]. Akivaizdu, jog nuo gyventojų saugumo jausmo priklauso pasitikėjimas policija, aktyvus dalyvavimas bei savo ir kitų teisių ir laisvių gynimas. Bendrosios prevencijos veikla orientuotą nusikalstamų veikų ir pažeidimų masto mažinimą, pasitikėjimo policija didinimą, bei pilietinio aktyvumo skatinimą: teisinis švietimas, gyventojų konsultavimas teisės pažeidimų užkardymo ir policijos teikiamų paslaugų klausimais, teminių renginių organizavimas ir dalyvavimas juose, prevencinių

[86] Lietuvos Respublikos policijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000m. spalio 27d., Nr. 90-2777. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111665/asr.

[87] Simonas Nikartas, „Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2012), 47, http://vds000004.hosto.lt/safeplaces/wp-content/uploads/2015/01/Bendruomeniu-dalyvavimas-nusikalstamumo-prevencijoje.-Simonas-Nikartas.pdf.

[88] Viktoras Justickis, „*Prevencinė policijos veikla remiantis bendruomenės teisėtvarkos modeliu*“, (Vilnius: Lietuvos tesės akademija, 2000):28.

[89] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2017 m. gruodžio 29d. įsakymas Nr. 5-V–1092, „Dėl policijos prevencinės veiklos organizavimo aprašo patvirtinimo“ https://www.epolicija.lt/avilys/actEXTDocumentShow?docOid=08c241c8ec8a11e7bc9aa0d55b118d35.

projektų ir programų inicijavimas, rengimas ir įgyvendinimas, bendradarbiavimas su socialiniais partneriais, informacijos teikimas, visuomenės įtraukimas į prevencinę veiklą[90].

Akivaizdus savanoriško aktyvaus piliečių dalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje pavyzdys, taip pat padedantis prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimosi – policijos rėmėjų programa, kurią įgyvendina bendruomenės pareigūnai. Policijos remėjas, tai Lietuvos Respublikos pilietis arba ES valstybės narės pilietis nuolat gyvenantis Lietuvoje, kuris „nustatyta tvarka aktyviais veiksmais savo noru padeda policijai saugoti viešąją tvarką ar kitaip užkerta kelią nusikalstamoms veikoms ir kitiems teisės pažeidimams“[91]. Verta pabrėžti, jog realizuoti save gali ir jaunimas nuo 12 iki 18 metų, kurių teisinė sąvoka įtvirtinta kaip jaunasis policijos rėmėjas, labiau orientuotas į nusikaltimų prevenciją nukreiptą į švietimo (ugdymo) įstaigas, taip pat su tikslu auginti pilietišką jaunąją kartą, kuri galbūt sieks tapti profesionaliais pilietiškais policijos pareigūnais turinčiais siekį prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimo.

Palyginimui, galima išskirti policijos pareigūnus, kuriems pagrindinis keliamas uždavinys – patruliavimas. „Policijos patrulis – policijos pareigūnai (gali būti ir vienas pareigūnas), patruliuojantys poste, maršrute ar sektoriuje pėsčiomis, raiti, automobiliais, motociklais, taip pat sniego arba vandens motociklais, motoroleriais, dviračiais, riedžiais, kateriais ar kitomis transporto priemonėmis“[92]. Nors patruliuojančio pareigūno profesinė pareiga bei darbinės funkcijos neskirtos skatinti pilietiškumą, tačiau patruliuodami, padėdami užtikrinti viešąją rimtį, šie pareigūnai yra dažniausiais matomi visuomenės viešumoje, todėl vykdydami jiems pavestas tiesiogines užduotis, bei įgyvendinant kovos su korupcija priemonių planus, prisidedama išlaikant policijos sistemos prestižą, tuo pačiu skatinant piliečius pasitikėti teisėsaugos pareigūnais. Kovos su korupcija prevencija svarbi siekiant užtikrinti lygias piliečių teises ir laisves, bei demokratinės teisinės valstybės egzistavimui, padedant „kurti socialinę gerovę, stiprinti nacionalinį saugumą, didinti viešųjų paslaugų teikimo kokybę“[93]. Atkreiptinas dėmesys, jog antikorupcinių programų tikslas yra puoselėti asmens dorovę bei ugdyti pilietiškumą. „Didesnio masto korupcija stabdo valstybės raidą, sistemingai pažeidžia demokratijos principus ir menkina demokratinės valstybės legitinumą“[94].

Apibendrintina, jog korupcijos reiškinys, sukeliantis piliečių nepasitikėjimą

[90] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2017 m. gruodžio 29d. įsakymas Nr. 5-V–1092, „Dėl policijos prevencinės veiklos organizavimo aprašo patvirtinimo“ https://www.epolicija.lt/avilys/actEXTDocumentShow?docOid=08c241c8ec8a11e7bc9aa0d55b118d35.

[91] Lietuvos Respublikos policijos rėmėjų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998m. liepos 3d., Nr. 60-1705. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.59114/asr.

[92] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011 m. liepos 19d. įsakymas Nr. 5–V–673 „Dėl policijos patrulių veiklos instrukcijos patvirtinimo“, žiūrėta 2019m. vasario 19d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.404160/kualWEKfJv .

[93] Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002m. birželio 12d., Nr. 57-2297. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.168154/asr.

[94] Spurga, *supra note* 11: 119.

valstybinėmis institucijomis bei pačia valstybe, galimai gali tam tikrais atvejais kliudyti vystytis pilietinei visuomenei. Taipogi pilietišku elgesiu galima laikyti ir žmogaus netolerancija korupcijai. Šiuo tikslu, priimta 2018-2020 metų programa kovai su korupcija policijoje, kurios įgyvendinimui keliami šie tikslai:

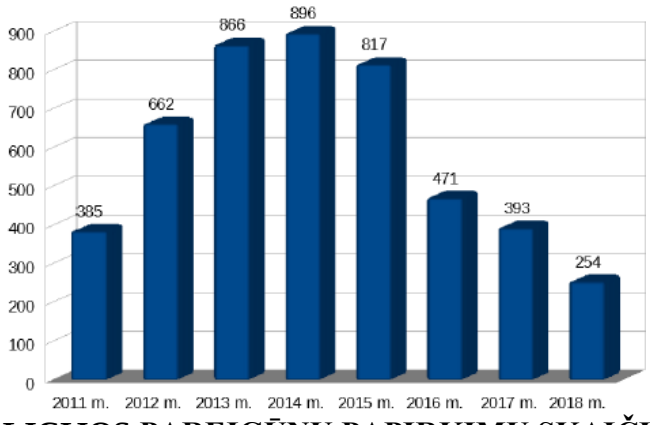
„1. siekti didesnio policijos valdymo efektyvumo, sprendimų ir procedūrų skaidrumo, viešumo ir atskaitingumo visuomenei;

2. didinti policijos darbuotojų nepakantumą ir atsparumą korupcijai bei mažinti korupcijos apraiškas policijoje;

3. plėsti policijos darbuotojų žinias profesinės etikos ir korupcijos prevencijos srityse;

4. stiprinti visuomenės pilietiškumą ir netolerancją korupcijai, skatinti nedaryti korupcinio pobūdžio teisės pažeidimų“[95].

Šiame darbe aktualiausias programos tikslas – stiprinti visuomenės pilietiškumą ir netolerancją korupcijai.

POLICIJOS PAREIGŪNŲ PAPIRKIMŲ SKAIČIUS

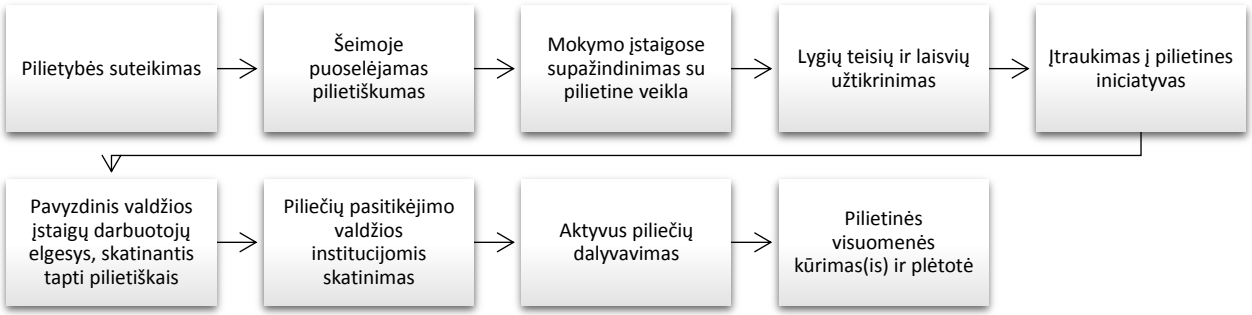
2 pav. Policijos pareigūnų užregistruoti papirkimų atvejai[96].

Akivaizdu, jog pilietiškumas ir tolerancija glaudžiai susiję ir yra aktualūs policijos sistemai, todėl intensyviai vykdomos antikorupcinės priemonės, o akivaizdus policijos pareigūnų papirkinėjimo fakto mažėjimas, rodo policijos bendruomenės ir visuomenės sąmoningumo didėjimą[97]. Todėl norint sulaukti visokeriopos visuomenės pagalbos, palaikymo ir pasitikėjimo,

[95] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018m. balandžio 17d. įsakymas Nr. 5-V-378 „Dėl kovos su korupcija policijoje 2018-2020 metų programos ir jos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“, https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/korupcijos-prevencija/programos/5-V-378%20programa.pdf.
[96] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018m. balandžio 17d. įsakymas Nr. 5-V-378 „Dėl kovos su korupcija policijoje 2018-2020 metų programos ir jos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“, https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/korupcijos-prevencija/programos/5-V-378%20programa.pdf.
[97] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018m. balandžio 17d. įsakymas Nr. 5-V-378 „Dėl kovos su korupcija policijoje 2018-2020 metų programos ir jos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“, https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/korupcijos-prevencija/programos/5-V-378%20programa.pdf.

siekiant užtikrinti ir suteikti lygias teises ir laisves piliečiams svarbus aspektas yra netolerancija korupcijai.

Pilietinės visuomenės kūrimo(si) ir plėtotės etapus iliustruoja 3pav.

3 pav. Pilietinės visuomenės kūrimosi etapai (parengta šio darbo autorės D. Bisigirskienės)

Apibendrinant, galima teigti, jog siekiant prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtotės, būtina numatyti ir įgyvendinti pilietinės visuomenės kūrimo etapus.

3.3. Lietuvos Respublikos teisės aktų, reguliuojančių teisėsaugos (policijos) pareigūno veiklą pilietinės visuomenės kūrimo aspektu lyginimas

Detaliau analizuojant Lietuvos Respublikos teisės aktus, reguliuojančius teisėsaugos (policijos) pareigūno veiklą pilietinės visuomenės kūrimo aspektu, pastebimos tam tikros nuostatų sankirtos ir charakteristikos įvardijamos tik tam tikruose dokumentuose.

Lentelė Nr. 1. Lietuvos Respublikos teisės aktų lyginimas pareigūno veiklos pilietinės visuomenės kūrimui aspketu. (Lentelė sudaryta autorės: D. Bisigirskienės)

Veiklos	LR Vidaus tarnybos statutas	LR Policijos įstatymas	Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas	Policijos prevencinės veiklos organizavimo aprašas	Policijos patrulių veiklos instrukcija
Valstybinės paslapties išsaugojimas	21 str. 5d.	25str.1d.5p.			
Nepriekaištinga reputacija	9 str.		5.		
Lojalumas valstybei	10 str.		5.		109
Priesaika valstybei	17 str.				

Nešališkas tarnavimas žmonėms	3str.1d.3p.	4str.1d.	6.7		
Būti tolerantišku ir humanišku		4str. 2d.	6.6 ir 6.2		
Bendradarbiavimas su visuomene		11str. 2d.		4.6	5.2
Atsakomybės jausmas		1str.	5		
Pagarba bei žmonių teisių ir laisvių apsauga	21str. 1p.	25str.1d. 1p.	6.1		44.4/ 61.12

Apibendrinant, teorinę tyrimo dalį skirta atskleisti teisėsaugos pareigūno galimą įtaką pilietinės visuomenės kūrimuisi ir plėtotei, išskirtos šios teisinės prielaidos:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija įtvirtina valstybės siekį puoselėti teisingą bei darnią pilietinę visuomenę, įpareigojant valstybės gyventojus laikytis įstatymų, nevaržyti kitų piliečių teisių, bei prisidėti užtikrinant teisių apsaugą. (Lietuvos Respublikos Konstitucija // TAR. 1992, Nr.220-0.)

2. Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse numatomos nusikalstamos veikos bei sankcijos už jas, kurios savo sudėtimi yra priešingos pilietiškumo skatinimui šalyje, kadangi yra nukreiptos į Lietuvos valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką: valstybės perversmas, išdavystė, padėjimas kitai valstybei veikti prieš Lietuvos Respubliką, šnipinėjimas, antikonstitucinių grupių ar organizacijų kūrimas ir jų veikla, vieši raginimai smurtu pažeisti Lietuvos Respublikos suverenitetą. (Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741)

3. Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statutas – teisės aktas, kuriame numatyta jog teisėsaugos pareigūnu gali būti tik pilietiški bei dori Lietuvos pilietybę turintys piliečiai, kadangi yra įtvirtinti tokie reikalavimai, prilyginami minėtiems pilietiškumo aspektams kaip: privaloma Lietuvos Respublikos pilietybė bei valstybinės kalbos mokėjimas, nepriekaištinga reputacija, lojalumas Lietuvos valstybei. Teisėsaugos pareigūno statusas įgyjamas tik prisiekus Lietuvos Respublikai. Teisėsaugos pareigūnas įsipareigoja išlaikyti paslaptyje jiems patikėtas bei sužinotas valstybės, tarnybos ir komercines paslaptis. (Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statutas // TAR. 2018, Nr. 12049)

4. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatyme įtvirtinta piliečių, pranešusių apie pažeidimus įstaigose, teisė į apsaugą, kurią užtikrina teisėsaugos pareigūnai, vadovaudamiesi konfidencialumo principu, su tikslu apsaugoti asmens duomenis, skatinant

piliečių pilietiškumą nebijoti, jaustis saugiai pranešant apie teisės pažeidimus. (Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas // TAR. 2017, Nr. 19743)

5. Teisėsaugos pareigūnui vykdant profesinę veiklą vadovaujamasi veiklos ir elgesio principais: „pagarbos žmogui ir valstybei, teisingumo, atsakomybės, lojalumo, nesavanaudiškumo, sąžiningumo, nešališkumo, padorumo, politinio neutralumo, pavyzdingumo, viešumo ir skaidrumo“[98], todėl teisėsaugos pareigūnai įpareigojami elgtis pilietiškai, ginti ir gerbti kiekvieną asmenį, darbines funkcijas atlikti sąžiningai ir garbingai, nesumenkinant pareigūno vardo bei policijos autoriteto. Kodekse skatinamas pareigūno susilaikymas nuo asmeninės nuomonės bei įsitikinimų, susijusių su asmeninėmis politinėmis pažiūromis, kuri gali turėti įtakos visuomenės supriešinimui bei nesantaikos kurstymui kas yra priešinga veikla pilietiškumo skatinimui. (Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas. 2018, Nr. 5-V-706)

6. Norint išlaikyti policijos įstaigos prestižą bei gerą pareigūno vardą, taip pat yra svarbu turimi geri policijos pareigūno komunikavimo įgūdžiai, kurių pagalba užmezgamas ryšys su visuomene, bei užsitarnaujamas pasitikėjimas. (Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011 m. sausio 18 d. įsakymas Nr. 5-V-532 „Dėl kvalifikacijos tobulinimo programos „Bendravimas su asmenimis“ patvirtinimo“,)

7. „Policija ypatingą dėmesį skiria bendradarbiavimui su visuomene, siekdama, kad būtų teikiama abipusė pagalba ir visuomenės nariai dalyvautų užtikrinant viešąją tvarką, asmens ir visuomenės saugumą“[99] tikintis jog įtraukus dalyvauti prevencinėse ir pilietinėse veiklose, bus ilgalaikis ir veiksmingas policijos uždavinių įgyvendinimas. (Lietuvos Respublikos policijos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr.90-2777)

8. Bendruomenės pareigūnai – tai teisėsaugos pareigūnai, kurių pagrindinė užduotis prevencija, ryšio stiprinimas tarp policijos ir visuomenės bei visuomenės pasitikėjimo policija didinimas. Bendruomenės pareigūnų prevencinė veikla teigiamai vertinama pagerėjus kriminogeninei situacijai, bei gyventojų saugumo jausmo sustiprėjimu. (Lietuvos policijos generalinio komisaro 2017 m. gruodžio 29 d įsakymas Nr. 5 - V – 1092 „Dėl policijos prevencinės veiklos organizavimo aprašo patvirtinimo“. Vilnius)

9. Lietuvos Respublikos policijos rėmėjų įstatymas – tai savanoriško aktyvaus piliečių dalyvavimo nusikalstamumo prevencijoje pavyzdys, taip pat padedantis prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimosi – policijos rėmėjų programa, kurią įgyvendina bendruomenės

[98] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018m. rugpjūčio 2d. Įsakymu Nr.5-V-706 „Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas“. [interaktyvus]. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/Lietuvos%2Bpolicijos%2Bdarbuotoju%2Betikos%2Bkodeksas.pdf.

[99] Lietuvos Respublikos policijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000m. spalio 27d., Nr. 90-2777. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111665/asr.

pareigūnai. (Lietuvos Respublikos policijos rėmėjų įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr.60-1705)

10. Policijos patruliai įgyvendinant kovos su korupcija priemonių planus, prisideda išlaikant policijos sistemos prestižą, tuo pačiu skatinant piliečius pasitikėti teisėsaugos pareigūnais. (Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011 m. liepos 19 d. įsakymas Nr. 5–V–673 „Dėl policijos patrulių veiklos instrukcijos patvirtinimo“)

11. Kovos su korupcija prevencija svarbi siekiant užtikrinti lygias piliečių teises ir laisves, bei demokratinės teisinės valstybės egzistavimui, padedant „kurti socialinę gerovę, stiprinti nacionalinį saugumą, didinti viešųjų paslaugų teikimo kokybę“ [100] . (Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas // Valstybės žinios. 2002 Nr. 57-2297)

12. 2018-2020 metų programa kovai su korupcija policijoje, kurios vienas iš įgyvendinamų tikslų „stiprinti visuomenės pilietiškumą ir netolerancją korupcijai, skatinti nedaryti korupcinio pobūdžio teisės pažeidimų“[101]. (Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. 5-V-378 „Dėl kovos su korupcija policijoje 2018-2020 metų programos ir jos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“).

[100] Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002m. birželio 12d., Nr. 57-2297. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.168154/asr.

[101] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018m. balandžio 17d. įsakymas Nr. 5-V-378 „Dėl kovos su korupcija policijoje 2018-2020 metų programos ir jos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/korupcijos-prevencija/programos/5-V-378%20programa.pdf

4. TEISĖSAUGOS PAREIGŪNO GALIMOS ĮTAKOS PILIETINĖS VISUOMENĖS KŪRIMUI EMPIRINIS TYRIMAS

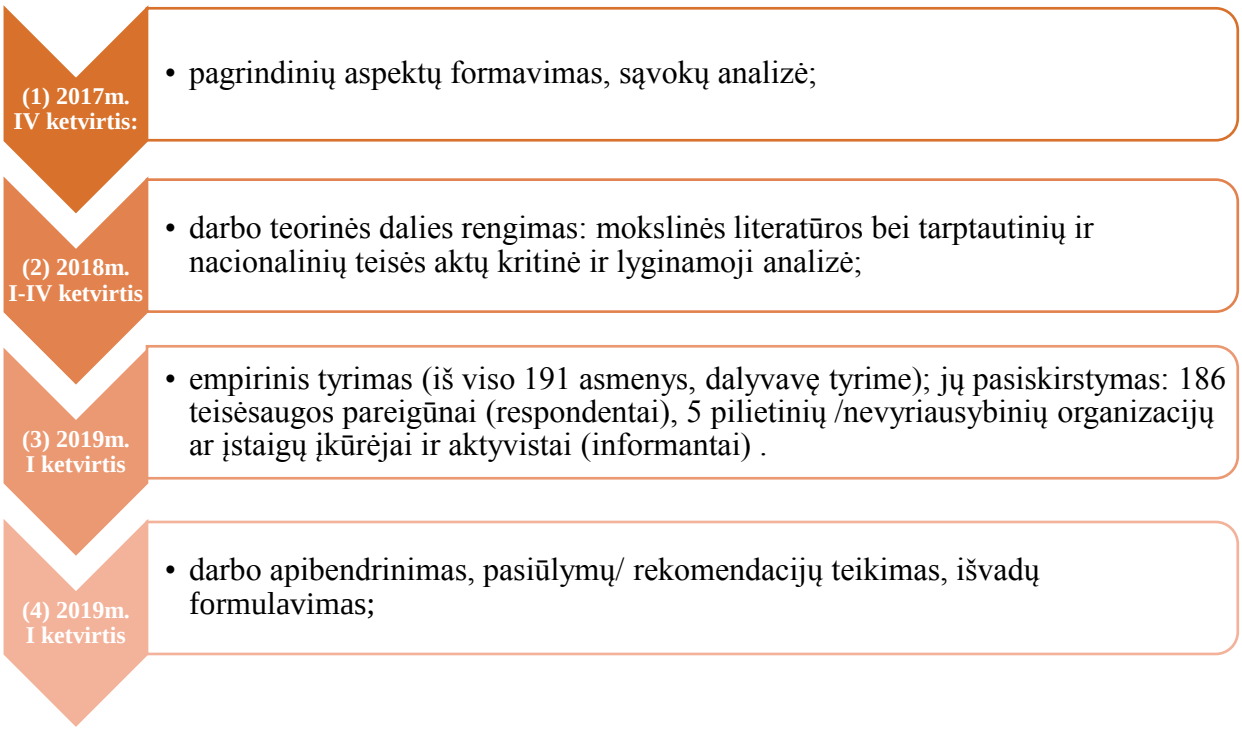
„Žmogaus uždavinys išsakyti tai, ką patylom išgyvena pasaulis. Dėl šio išsakymo pagaliau keičiasi ir pats pasaulis. (M. M. Prišvinas).“[102]

4.1. Tyrimo metodika

Darbo pagrindinių aspektų formavimo stadijoje buvo iškelta atliekamo tyrimo hipotezė: teisėsaugos pareigūnų tiesioginės darbo funkcijos neįtvirtina galimybės pareigūnams prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimo(si). Todėl siekiant tinkamai įvertinti galima teisėsaugos pareigūno įtaką pilietinės visuomenės kūrimui(si) ir plėtotei, bei pasiekti užsibrėžtus darbo tikslus, buvo atliktas empirinis tyrimas, kurio metu buvo apklausiami tiek teisėsaugos pareigūnai, tiek pilietinių /nevyriausybinių organizacijų ir įstaigų įkūrėjai bei aktyvistai, bendradarbiaujantys su policijos pareigūnais.

Išanalizavus teorinius pilietiškumo sampratos ir jos plėtotės aspektus, taip pat teisines prielaidas pareigūno veikloje pilietiškumo plėtotei, empiriniu tyrimu siekta atskleisti pačių pareigūnų perspektyvą šiuo aspektu bei dirbančiųjų ir aktyvistų pilietiškumo plėtotės srityje nuomonę.

Tyrimo eiga iliustruojama 4 pav.

4 pav. Tyrimo metodinis modelis (parengta šio darbo autorės D. Bisigirskienės)

[102] Rimantas Tidikis, *Socialinių mokslų tyrimų metodologija* (Vilnius:Lietuvos teisės universitetas, 2003), 355.

Siekiant įgyvendinti išsikeltą darbo tikslą buvo naudojami tiek kiekybinis metodas – anketinė apklausa, tiek kokybinis metodas – interviu, kuris papildo anketinės apklausos duomenis.

Pagrindinis darbe naudotas kiekybinis tyrimas – anketinė apklausa (priedas Nr. 1), kuria buvo siekiama išsiaiškinti teisėsaugos pareigūnų pilietiškumą, bei indėlį prisidedant prie pilietinės visuomenės kūrimo(si) bei plėtotės teisines prielaidas bei praktinio įgyvendinimo galimybes. Šis taikytas metodas pasižymi standartizuota struktūra, kadangi kiekvienas respondentas gauna tuos pačius klausimų ir atsakymų variantus. Taikytas apklausos būdas: paštu bei internetu, todėl tai sąlygoja nesudėtingą administravimą bei duomenų analizę. Taip pat, apklausai raštu būdingi teigiami aspektai, pavyzdžiui: respondentas savarankiškai pildantis anketą pasirenka jam tinkamą ir patogų pildymo greitį, laiką ir vietą, turi daugiau privatumo[103]. Respondentai liko nežinomi, kadangi anketinės apklausos metodas buvo vykdomas anonimiškai.

Anketoje, skirtoje teisėsaugos pareigūnams (priedas Nr. 1) buvo pateikti 64 klausimai: 60 uždaro ir 4 atviro tipo. Anketinė apklausa buvo sudaroma darbo autorės bei tarptautinės komandos. Viena iš anketos sudedamųjų dalių sudaro - instrukcinė dalis, kurioje motyvuotai ir logiškai paaiškinamas tyrimo panaudojimo tikslas (magistrinio darbo, ir tarptautinio lyginamojo tyrimo integrali dalis), taip pat pateikiama trumpa anketos užpildymo instrukcija, suteikiant anketai aiškumo[104]. 58 klausimai sudarė diagnostinę anketos dalį, kuria siekiama įvertinti respondento pilietiškumą, bei indėlį prisidedant prie pilietinės visuomenės kūrimo. 54 klausimai iš 58 yra ranginės skalės tipo[105]. Anketa baigiama demografine dalimi – tai 6 klausimai, skirti nustatyti respondentų objektyvius duomenis: lytis, amžius, išsilavinimas, profesinė patirtis, pareigos[106]. Internete anketa publikuojama buvo kovo 1-15 dienomis. Dėl darbo apimties ribojimų, pateikiami ne visi anketinės apklausos metu surinkti duomenys.

Antrasis naudotas metodas darbe, tai kokybinis tyrimas – interviu, kurio metu buvo apklausiami pilietinių ir (ar) nevyriausybinių organizacijų ar įstaigų įkūrėjai ir aktyvistai, kurie turi patirties bendradarbiaujant su pareigūnais tam tikrų iniciatyvų, veiklų ar prevencijų metu. „Kokybiniai tyrimai labai dažnai yra kiekybinių tyrimų pagalbininkai – jie naudojami rezultatams įprasminti prieš arba po kiekybinio tyrimo“[107]. Interviu tikslas – tyrėjo iniciatyva vykdomas pokalbis, siekiant papildyti anketinės apklausos duomenis ir iš praktinės pusės nuodugniau pažinti teisėsaugos pareigūnų veiklą, prisidedančią prie pilietiškumo skatinimo visuomenės tarpe iš socialinių partnerių pusės.

[103] Inga Gaižauskaitė ir Svajonė Mikėnė, *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014),72.
[104] Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai* (Vilnius: Mokslo ir leidybos centras, 2016), 248.
[105] *Ibid*., 252.
[106] *Ibid.*
[107] Tidikis, *supra note 102:* 357.

Tyrime taikytas struktūruoto tipo interviu, kuomet atviri klausimai ir procedūra numatyta iš anksto, situacija apibrėžta, interviu eigoje niekas nesikeitė[108]. Interviu pagrindas – užduodami atviri klausimai informantui, iš kurio tikimasi sulaukti kuo platesnius, išsamesnius ir atviresnius su kontekstu susietus atsakymus, išreiškiančius jų požiūrius, nuomones, jausmus, žinias ir patirtį[109]. Informantams buvo pateikti vienodi atviro tipo klausimai, kurie užduodami ta pačia seka, sudarant informantams analogiškas sąlygas.

Struktūruoto interviu klausimynas sudarytas iš 6 „piltuvėlio“ tipo atvirų klausimų (priedas Nr. 2), kuomet pradžioje klausiama gana plataus klausimo, vėliau jį detalizuojant, užduodant siaurinančius klausimus, kuriems būdingi atsakymai, kai neribojama nei forma, nei turinys[110]. Šis klausimynas buvo sudarytas bei suderintas su darbo vadovu.

5 klausimai buvo skirti sužinoti informantų nuomonę apie pareigūnų galimą įtaką pilietinės visuomenės kūrimui(si) ir plėtotei, o 1 klausimas skirtas informantams įvardinti iš praktinės pusės teisėsaugos pareigūnų bendradarbiavimo su jų organizacija ar įstaiga aspektus, bei konkrečias veiklas orientuotas į pilietiškumo skatinimą visuomenėje.

Interviu buvo atliekamas su 5 asmenimis, atsakingais už jų organizacijos/ įstaigos vykdomas pilietines iniciatyvas, veiklas ir pan. Interviu truko vidutiniškai 10 minučių. 3 interviu buvo atliekami susitikus tiesiogiai. 2 interviu metu su informantais buvo komunikuojama nuotoliniu būdu, pasitelkus kompiuterį ir interneto prieigą vykdant sinchroninę komunikacija „Skype“ pokalbių forma, interviu vykdant realiu laiku[111].

Interviu dalyvavusiųjų informantus charakterizuojantys duomenys pateikiami apibendrintai (žr. Lentelė Nr. 2). Visi atlikti interviu, atsiklausus informantų ir jiems sutikus buvo įrašomi diktofonu. Interviu metu pateikti įrašyti duomenys buvo transkribuojami, darbe pateikiamas vienas interviu pavyzdys su informantu R1 (žr. Priedas Nr. 3). Sutraukti apibendrinti pagrindinių klausimų informantų atsakymai pateikti interviu matricoje (žr. Priedas Nr. 4).

Tiek kiekybiniam tyrimui - anketinės apklausos respondentams, tiek kokybiniam tyrimui – interviu informantams atrinkti buvo pasirinkta netikimybinė, patogioji imtis. Vykdant interviu buvo laikomasi socialinių tyrimų etikos principų, tokių kaip informanto sutikimas dalyvauti tyrime, gavus apie jį išsamios informacijos, anonimiškumas bei duomenų konfidencialumas ir pan.[112], todėl tai laikytina tyrimo apribojimu. Tyrimo rezultatų apibendrinti negalima visai generalinei aibei, tačiau jų pamatu pastebėtomis įžvalgomis galima remtis tendencijų identifikavimui, pasiūlymų formavimui.

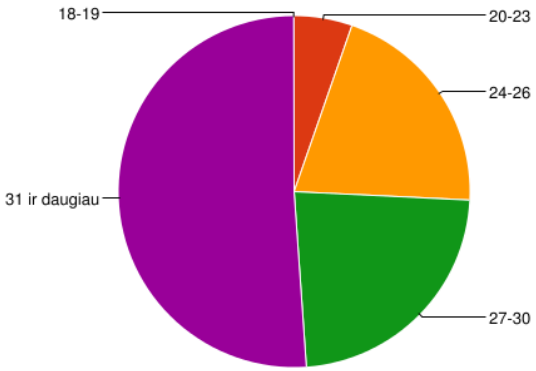
[108] Kardelis, *supra note 104:* 257.
[109] Inga Gaižauskaitė ir Natalija Valavičienė, *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*, (Vilnius: Registrų centras, 2016), 17.
[110] Kardelis, *op. cit*., 260.
[111] Gaižauskaitė, *op. cit*., 240.
[112] Kardelis. *op. cit.,* 79-84.

4.1.1. Anketinės apklausos respondentų analizės rezultatai

Teisėsaugos pareigūnų galimos įtakos pilietinės visuomenės kūrimui tyrimo metu anketos demografine dalimi buvo siekiama nustatyti respondentų, dalyvavusių anketinėje apklausoje objektyvius duomenis: lytį, amžių, išsilavinimą, profesinę patirtis bei pareigas.

Vykdytoje apklausoje (priedas Nr. 1), skirtoje teisėsaugos pareigūnams dalyvavo 186 respondentai: 87 vyrai (46,8 %) ir 99 moterys (53,2 %), todėl galima teigti jog aktyvumas pildant anketinę apklausą lyties atžvilgiu buvo apylygis.

Siekiant nustatyti pasiskirstymą pagal amžių, respondentai buvo suskirstyti į 4 amžiaus -grupes. Kaip matome, didžiausią dalį respondentų sudarė 31 ir daugiau metų turintys asmenys – 51,1 %, visi duomenys iliustruojami 5 pav.

5 pav. Teisėsaugos pareigūnų pasiskirstymas pagal amžių

Daugiau nei pusę tyrime dalyvavusių teisėsaugos pareigūnų turi įgiję aukštąjį universitetinį socialinių mokslų srities išsilavinimą. Tai mokslai tiriantys žmonių tarpusavio santykius visuomenėje, pavyzdžiui: teisė, sociologija, psichologija. Todėl didžioji dalis respondentų yra ne tik išsilavinę ir turintys tam tikros srities aukštąjį išsilavinimą asmenys, tačiau turi ir reikiamas žinias, padedančias profesionaliai atlikti darbą dirbant vardan žmonių gerovės: teisinės žinios, psichologiniai aspektai bendraujant su žmonėmis ir pan. Respondentų (pareigūnų) pasiskirstymą pagal išsilavinimą iliustruoja 2 lentelė.

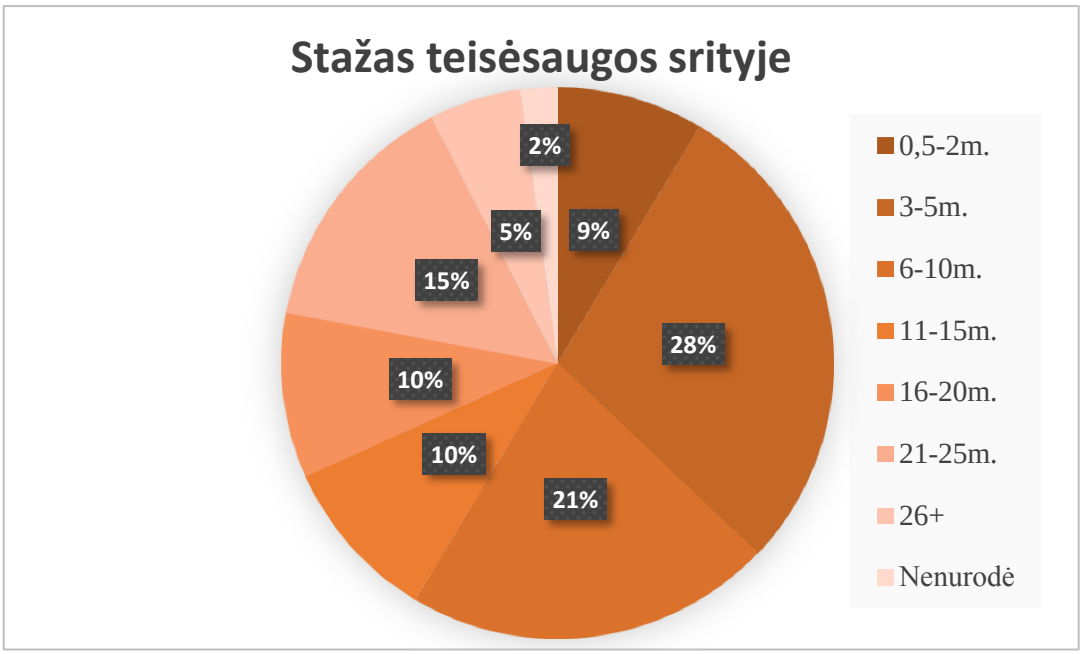
Lentelė Nr. 2. Respondentų (pareigūnų) pasiskirstymas pagal įgytą išsilavinimą

Atsakymo variantai	Kiekis	Santykis
Socialinius mokslus	101	54.3%
Humanitarinius mokslus	40	21.5%
Kita (prašoma įrašyti)	35	18.8%
Technologijas	6	3.2%
Gamtos mokslus	4	2.2%

Taip pat svarbu paminėti, jog 23 respondentai - 12,4 % apklaustųjų vis dar studijuoja ir kaupia žinias bei kompetenciją.

Paskutiniuoju klausimu siekta išsiaiškinti respondentų pareigas, kurios apimė tiek patrulius, tiek skyriaus viršininko pareigas einančius pareigūnus, todėl galima teigti jog klausimai buvo atsakyti iš visų pareiginių pusių. Taip pat buvo aktualu identifikuoti pareigūnų darbo stažą teisėsaugoje. Klausimyną pildė tiek pusmetį dirbantys policijoje, tiek turintys didelę darbinę patirtį pareigūnai. Pusę anketą pildžiusių respondentų vidutinis darbo stažas 3-10 metų teisėsaugos srityje.

Respondentų darbinį stažą teisėsaugoje iliuostruoja 6 pav.

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą teisėsaugos srityje

Galima teigti, jog daugumą atsakymų atitiks turinčių patirtį pareigūnų nuomonę, kadangi tik 2 % pildžiusiųjų yra jauni, tik 0,5 - 2 metų patirties stažą turintys pareigūnai. Galima daryti išvadą, jog aktyviausiai tyrime dalyvavo turintys patirties bei ilgesnį stažą pareigūnai, nei jauni, neseniai baigę mokslus pareigūnai.

4.1.2. Interviu apklausos informantų analizės rezultatai

Informantai interviu metodui atrinkti atsižvelgus į jų organizcijos/ įstaigos iniciatyvų aktyvumą ir matomumą pilietiškumo skatinime: 3 moterys ir 2 vyrai.

Lentelė Nr. 3 Informacija apie interviu informantus (Lentelė sudaryta autorės: D. Bisigirskienės)

Informanto Nr.	**Informacija apie informantus**		
	Kam atstovauja	**Pozicija**	**Patirtis**
R1	VŠĮ NVO	Aktyvistė	7 metai
R2	VŠĮ NVO	Aktyvistas	5 metai
R3	BĮ	Direktorė	9 metai
R4	VŠĮ NVO	Įkūrėjas	7 metai
R5	VŠĮ NVO	Įkūrėja	3 metai

Kaip iliustruoja pateikta lentelė Nr. 3, interviu, kokybinio tyrimo dalyviai yra ne vienerius metus gana aktyviai veikiantys šioje srityje, todėl jų įžvalgos gali reikšmingai prisidėti prie galimybių pareigūnui plėtoti pilietišką visuomenę atskleidimui.

4.2. Anketinės apklausos rezultatų analizė

4.2.1. Rezultatų analizė, susijusi su respondentų profesiniu darbu

Siekiant nustatyti teisėsaugos pareigūno galimą įtaką pilietinės visuomenės kūrimui, svarbu nustatyti pačių pareigūnų požiūrį, kas jų manymų vykdomose priemonėse prisideda prie piliečių sąmoningumo, pilietiškumo skatinimo, bei pilietinės visuomenės kūrimo. Respondentų nuomonių pasiskirstymą dėl pareigūno galimos įtakos vykdant tam tikras priemones iliustruoja lentelė Nr. 4.

Lentelė Nr. 4. Prevencinių priemonių, prisidedančių prie pilietinės visuomenės kūrimo pasiskirstymas

Atsakymo variantai	**Kiekis**	**Santykis**
Patruliavimas viešose vietose	104	18.3 %
Programų ir projektų, šalinančių nusikalstamumo priežastis bei sąlygas, parengimas ir įgyvendinimas	80	14.1 %
Antikorupcinių priemonių įgyvendinimas	41	7.2 %
Teisinių žinių propagavimas mokymosi įstaigose bei visuomenės informavimo priemonėse	79	13.9 %
Renginių organizavimas ir dalyvavimas juose (Pvz.: policijos ir visuomenės šventė)	62	10.9 %
Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais (Pvz.: seniūnais, nevyriausybinėmis organizacijomis)	82	14.5 %
Informacijos teikimas bendruomenėms apie kriminogeninę situaciją ir vykdomas prevencines priemones bei jų rezultatus	86	15.2 %
Socialinio tinklo paskyros administravimas	33	5.8 %

56 % respondentų nuomone, viena pagrindinių prevencinių priemonių, prisidedančių prie piliečių sąmoningumo, pilietiškumo skatinimo ir pilietinės visuomenės kūrimo yra patruliavimas viešose vietose. Todėl galima daryti išvada, jog naujoji policijos reforma, siekiant matyti kuo daugiau pareigūnų gatvėse bei patruliuojant yra viena pagrindinių priemonių ne tik siekiant greito reagavimo ar nusikaltimų užkardymo, bet tuo pačiu skatinant piliečių pasitikėjimą policija - rodant gerą pavyzdinį elgesį piliečiams, bei skatinant pilietiškumą ir aktyvumą.

Taip pat, 46 % respondentų kaip svarbų darbinį aspektą įvardijo – informacijos teikimą bendruomenėms apie kriminogeninę situaciją ir vykdomas prevencines priemones bei jų rezultatus. Šia prevencine veikla siekiama skatinti abipuse pagalbą: suteikiant piliečiams naudingos informacijos, siekiama skatinti piliečių aktyvumą dalinantis vertinga informacija, pavyzdžiui apie daromą nusikalstamą veiką. Galima daryti prielaidą, jog piliečiai galimai aktyviau jungiasi į iniciatyvas kuomet yra supažindinami su vykdomų prevencijų rezultatais. Supažindinant piliečiai taip pat skatinami gerinti rezultatus dar labiau prisidedant prie policijos vykdomų iniciatyvų, neliekant abejingais bendradarbiaujant bei siekiant gyventi geriau ir saugiau, tuo pačiu tampant vis labiau pilietiškais bei padedančiais policijos pareigūnams.

44 % respondentų nuomone - bendravimas su socialiniais partneriais yra viena iš trijų svarbiausių prevencinių veiklų, prisidedančių prie pilietiškumo skatinimo. Socialiniai partneriai, pavyzdžiui nevyriausybinės organizacijos, tai asmenys kurie aktyviai prisideda bei patys kuria iniciatyvas siekiant įtraukti žmones į įvairias veiklas, skatinat jų sąmoningumą, pilietiškumą bei pilietinį aktyvumą. Galima pastebėti tendencija, jog socialinių partnerių bendradarbiavimas su policija yra labai svarbus, priartinantis pareigūnus prie civilių žmonių, stiprinantis piliečių pasitikėjimą policija. Nevyriausybinių organizacijų tikslas ir yra suvienyti žmones bei tarnauti visuomenės labui, todėl galima teigti, jog tai yra organizacijos, kuriose abstu pilietiškų žmonių, kurie aukojasi be atlygio ir nesiekia pelno. Todėl siekiant teisėsaugos pareigūnui prisidėti bei turėti įtakos kuriant bei plėtojant pilietinę visuomenę, bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis bei juose aktyviai dalyvaujančiais žmonėmis yra puiki pradžia pilietinės visuomenės link.

Taip pat respondentų prašyta išskirti tris svarbiausias ir aktualiausias teisines prielaidas, kurios jų nuomone profesiniame darbe prisideda prie pilietinės visuomenės kūrimosi bei skatina pilietiškumo aspektą plėtotis. Net 70 % respondentų svarbiausią teisinę prielaida laiko pareigūnų pareigą rodyti etiško elgesio pavyzdį tarnybos ir ne tarnybos metu. Todėl galima teigti, jog pareigūnai išskyrę šią teisinę prielaidą supranta, jog jų elgesys yra svarbus ne tik išlaikant policijos kaip įstaigos prestižą, bet turi didelę įtaką siekiant sulaukti visuomenės pasitikėjimo ir pilietinio aktyvumo jų atžvilgiu.

Svarbu pabrėžti, jog pareigūno elgesys labiausiai yra matomas ir akivaizdus kuomet pareigūnas vilki tarnybinę uniformą, todėl tarnybos metu rodant pavyzdį ypač svarbu pasitempti, bei elgtis etiškai. Gaila, bet dažniausiai piliečių dėmesys atkreipiamas tik į neigiamą pareigūno elgesį, retai padėkojant už gerą darbą. Tačiau labai svarbus yra pareigūno elgesys ir ne tarnybos metu, kuomet žmonės pažinodami pareigūną turi suprasti, jog pilietiški veiksmai ir paskatos yra ne tik darbas, tai yra ir pašaukimas padėti žmonėms, ir kad pilietiškais gali būti visi asmenys siekiantis geresnio gyvenimo, naudojantis jiems valstybės suteiktomis teisėmis ir laisvėmis.

57 % apklaustųjų taip pat, kaip svarbų aspektą išskyrė pareigūnų pareigą bet kuriuo metu užkirsti kelia nusikalstamai veikai. Šiuo atveju, atkreiptinas dėmesys į tai, jog svarbu yra ne tik profesionaliai atliekamos darbinės funkcijos darbo metu, tačiau ir pareiga išlikti pilietiškam bei pareigingam laisvu nuo darbo metu, pavyzdžiui matant nusikalstamą veiką. 47 % kaip trečią aktualų dalyką išskyrė 2 teisinius aspektus, kuriuos paminėti yra svarbu abu kadangi jie yra tarpusavyje susiję. Respondentų nuomone, aktualios bei svarbios teisinės prielaidos yra: pareigūnų pareigą skatinti piliečių pasitikėjimą policija, bei pareigą netoleruoti korupcijos atvejų. Respondentų nuomonę apie teisines prielaidas jų profesiniame darbe, padedančias skatinti pilietiškumą iliustruoja lentelė Nr. 5.

Lentelė Nr. 5. Teisinių prielaidų, prisidedančių prie pilietinės visuomenės kūrimo ir skatinimo pasiskirstymas

Atsakymo variantai	Kiekis	Santykis
Pareiga rodyti etiško elgesio pavyzdį tarnybos ir ne tarnybos metu	131	22.9 %
Pareiga ginti Lietuvos valstybės įstatymus	78	13.6 %
Pareiga netoleruoti korupcijos atvejų	87	15.2 %
Pareiga užtikrinti piliečiams lygias teises	44	7.7 %
Pareiga bet kuriuo metu užkirsti kelia nusikalstamai veikai	106	18.5 %
Pareiga išlaikyti nepriekaištingą reputaciją	39	6.8 %
Pareiga skatinti piliečių pasitikėjimą policija	88	15.4 %

Pabrėžtina, jog netoleruojant korupcijos atvejų, pareigūnai tuo pačiu skatina piliečius pasitikėti policijos institucija bei pareigūnais, todėl abu aspektai svarbūs bei susiję tarpusavyje ir turi būti prioritetiniai policijos sistemoje.

Taip pat anketinėje apklausoje, respondentų buvo klausiama ir prašoma išskirti du svarbiausius teiginius, kaip jie asmeniškai prisideda prie pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtotės. 54 % respondentų pasirinko teiginį, jog prisideda dalyvaudami tikslinių policinių – prevencinių priemonių organizavime ir vykdyme, skirtų teisės pažeidimams atskleisti ir užkardyti. Taip pat 49 % respondentų pažymėjo, jog prisideda vykdant teismo paskirtų įpareigojimų vykdymo kontrolę, o 48 % dalyvauja įvairiose komisariato organizuojamose

veiklose bendruomenėse. Todėl vertėtų labiau aptarti šį pareigūnų prisidėjimą, kadangi bendradarbiaujant su bendruomenėmis, dalyvaujant įvairiose iniciatyvose, tokiose kaip pavyzdžiui bendravimas su mokiniais aptariant narkotikų ar alkoholio vartojimo žalą, ugdoma jaunoji karta, kuri skatinama laikytis įstatymų, būti lojali valstybei ir pan. Tai yra pagrindas kurtis aktyviai ir lojaliai pilietinei visuomenei. Respondentų rezultatai atsispindi lentelė Nr. 6.

Lentelė Nr. 6. Respondentų dalyvavimo prisidedant prie pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtotės rezultatai

Atsakymo variantai	Kiekis	Santykis
Dalyvauju įvairiose komisariato organizuojamose veiklose bendruomenėse, pvz., bendrauju su mokiniais narkotikų ar alkoholio vartojimo žalos aiškinime	64	16.7 %
Dalyvauju tikslinių policinių – prevencinių priemonių organizavime ir vykdyme, skirtų teisės pažeidimams atskleisti ir užkardyti;	101	26.4 %
Dalyvauju susitikimuose su socialiniais partneriais, pvz.: nevyriausybinėmis organizacijomis	36	9.4 %
Dalyvauju organizuojant, bei vedant mokymus bendruomenėms įvairiomis temomis, pvz.: saugi kaimynystė	31	8.1 %
Dalyvauju vykdant priemones pasitelkiant policijos rėmėjus	34	8.9 %
Dalyvauju socialinių partnerių vykdomose prevencinėse programose ir projektuose, pvz.: NVO projektas skirtas smurto artimoje aplinkoje prevencijai	28	7.3 %
Dalyvauju vykdant teismo paskirtų įpareigojimų vykdymo kontrolę	66	17.2 %
Kitą (prašau įvardinti plačiau sekančiame klausime)	23	6.0 %

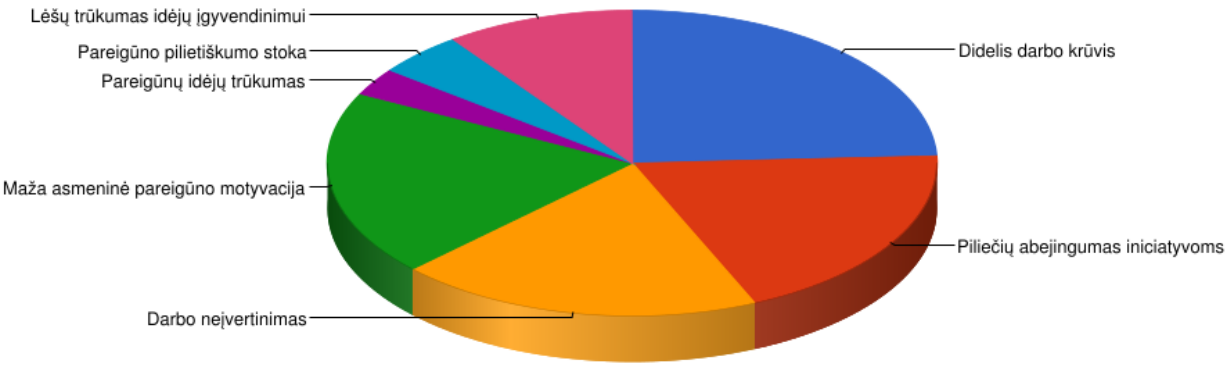
Taip pat respondentams buvo užduodamas ir atviro tipo klausimas, kaip jie asmeniškai prisideda prie pilietinės visuomenės kūrimosi ir plėtotės. Verta paminėti jog tik 4 % paminėjo jog niekuo neprisideda, tačiau galima daryti prielaidą, jog respondentas atlikdamas tam tikras darbines funkcijas, pavyzdžiui padėdamas žmonėms, kas yra yra vienas iš pilietiškumo aspektu, nesupranta jog taip prisideda ir daro įtaką kitiems žmonėms.

Išskirčiau kelių respondentų atvirą nuomonę apie jų asmeniška prisidėjimą, išskiriant kitokias funkcijas, neminėtas anketoje, kaip jie prisideda prie pilietinės visuomenės kūrimo. Pirmasis teigia, jog „prie pilietinės visuomenės kūrimo prisidedu vykdydamas baudžamąjį persekiojimą. Vienas iš baudžiamojo proceso tikslų, taip pat yra ir NV prevencija, todėl tokiu būdu prisidedu prie pilietinės visuomenės kūrimo“. Taip pat respondento buvo teigiama jog jaučiasi prisidedantis „dalyvaudamas mokyklų renginiuose (sporto tematika)“. Vykdant šią prevenciją prisidedama šviečiant bei ugdant jaunąją kartą, skatinant jos užimtumą, aktyvią veiklą, gerų rezultatų sporte siekį. Užimtumas jaunimui yra puiki prevencinė priemonė atitolinanti nuo nusikalstamų veikų darymo.

Remiantis anketinės apklausos rezultatais, siekta nustatyti ir tokius svarbius aspektus, kurie lemia pasyvų teisėsaugos pareigūnų dalyvavimą prisidedant prie pilietinės visuomenės

kūrimo ir plėtojimo. Akivaizdu, jog dažnai nurodomas aspektas yra didelis darbo krūvis, kurį pasirinko net 59 % respondentų. Šis aspektas yra svarbiausias bei įtakojantis teisėsaugos pareigūnų abejingumą, kadangi dėl didelio darbo krūvio pareigūnai vengia atlikti papildomas, darbo aprašuose neįtvirtintas funkcijas, bei tampa pasyvūs.

Šiuo metu prevencija yra įtvirtinta ir užsiima tik bendruomenės pareigūnai, kurių pareigybių nėra daug, kas sąlygoja ir mažą aktyvumą bei iniciatyvų kiekį, siekiant skatinti pilietiškumą bendruomenėse. 44 % nurodo mažą pareigūnų motyvaciją, o 43% teigia jog pasyvumą lemia darbo neįvertinimas. Šie du aspektai taip pat galima teigti jog yra įtakoti didelio pareigūnų darbo krūvio. 42% respondentų pasirinko vieną iš lemiančių aspektų – piliečių abejingumą iniciatyvoms, kuris tik numuša pareigūnų motyvaciją. Respondentų nuomonė apie pasyvumą lemiančius aspektus iliustruota 7 pav.

7 pav. Aspektai, lemiantys teisėsaugos pareigūnų pasyvų dalyvavimą pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtojimo procese.

Todėl siekiant didesnio ir motyvuoto teisėsaugos pareigūno aktyvumo skatinant piliečių pilietiškumą, svarbu optimizuoti darbo sąlygas, didinti bendruomenės pareigūnų skaičių komisariatuose, skatinti pareigūnus motyvuojant, įvertinant jų atliktus darbus ir iniciatyvas. To pasekoje, pareigūnui pasijautus įvertintam, kils motyvacija siekti daugiau, kas taps puikiu pavyzdžiu piliečiams.

4.2.2. Rezultatų analizė, susijusi su respondentų pilietiškumo ir pilietinio aktyvumo aspektais

Anketinėje apklausoje, siekiant sugrupuoti respondentų nuomonę į tam tikrus teiginius taip pat buvo naudojama ranginė skalė, kurioje atsakymai eina didėjančia tvarka[113].

Lentelėje Nr. 7 išskirti teiginiai iliustruojantis respondentų pilietiškumą.

[113] Kardelis, *supre note 104:* 252.

Lentelė Nr. 7. Respondentų nuomonė iliustruojanti jų tautinį pilietiškumą įvertinimas.

	Sutinku	**Nesutinku**
Ar Jums svarbi Jūsų tautinė tapatybė?	159 (85,5 %)	27 (14,5 %)
Ar Lietuvos herbas Jums svarbus simbolis?	171 (91,9 %)	15 (8,1 %)
Ar Lietuvos vėliava Jums svarbus simbolis?	179 (96,2 %)	7 (3,8 %)
Kai giedamas Lietuvos himnas, Jūs esate pagalbus(i)?	183 (98,4 %)	3 (1,6 %)
Ar esant išorinei grėsmei, gintumėte valstybę?	171 (91,9 %)	15 (8,1 %)
Ar reikia gerbti valstybines institucijas (pvz.: vyriausybę, Seimą)?	167 (89,8 %)	19 (10,2 %)
Ar reikia gerbti įstatymo viršenybę?	181 (97,3%)	5 (2,7 %)

Analizuojant pateiktos lentelės duomenis – respondentų nuomonę į teiginius susijusius su pilietiškumu, galima daryti prielaidą, kad didžioji dalis respondentų yra pilietiški asmenys, kadangi išskirti teiginiai, šiame darbe jau buvo minėti ne tik kaip pilietiškumo aspektai, o taip pat ir kaip aspektai, kuriais turėtų vadovautis teisėsaugos pareigūnai siekiantys įtakoti pilietinės visuomenės kūrimąsi ir plėtotę.

Iš pateiktų rezultatų matyti, jog respondentai yra gerbiantys bei lojalūs Lietuvos valstybei, kadangi net 91,9 % nurodė jog esant išorinei grėsmei gintų Lietuvos valstybę. Deja, bet 8,1 % nurodė jog negintų valstybės, nors teisėsaugos pareigūnai privalomai turi būti prisiekę ginti valstybės interesus.

Taip pat pilietiškumą atspindi respondentų nuomonė apie tautinius simbolius, tokius kaip vėliava ir herbas, kuriuos respondentai laiko svarbiais. Pagarba tiek herbui, tiek valstybės vėliavai yra svarbus aspektas kiekvienam piliečiui mylinčiam ir gerbiančiam savo šalį. Ir žinoma svarbiausias aspektas profesionaliam teisėsaugos pareigūnui - pagarba įstatymo viršenybei. Su šiuo teiginiu sutiko net 97,3 % respondentų. Įstatymo viršenybė svarbi tiek pilietiškam asmeniui, išmanančiam ir besilaikančiam valstybės nustatytų teisinių taisyklių – įstatymų, tiek teisėsaugos pareigūnui siekiant užtikrinti piliečių lygias teises ir laisves įtvirtintas teisės aktuose.

Tyrime, taip pat buvo pateiktas klausimas apie balsavimą paskutiniuose rinkimuose (Europos Sąjungos, nacionaliniuose ar savivaldybių), siekiant iliustruoti respondentų pilietinį aktyvumą, kuris yra svarbus pagrindas valstybės stabilumui. 87 % respondentų sutiko su šiuo teiginiu, todėl galima daryti prielaidą, jog 161 iš 186 apklausoje dalyvavusių respondentų dalyvavo rinkimuose ir taip išreiškė savo nuomonę, bei rodė puikų pilietinio aktyvumo pavyzdį.

44 % respondentų nuomone, viena iš svarbiausių priemonių prevencinėje veikloje prisidedanti prie piliečių sąmoningumo, pilietiškumo skatinimo, pilietinės visuomenės kūrimosi yra teisėsaugos pareigūnų bendradarbiavimas su socialiniais partneriais. Tačiau pilietiškumą, bei

pareigūno daromą įtaką ir pavyzdį atspindi ir veikla bei dalyvavimas iniciatyvose laisvu nuo darbo metu. Lentelėje Nr. 8 iliustruoja respondentų aktyvų dalyvavimą iniciatyvose ir veiklose.

Lentelė Nr. 8. Respondentų nuomonė iliustruojanti jų pilietinį aktyvumą įvertinimas

	Kartais dalyvauja	**Dažnai dalyvauja**	**Dalyvauja viso**
Ar dalyvaujate (esate nariu) universiteto ar kokios kitos organizacijos?	8 (4 %)	2 (1 %)	10 (5 %)
Ar dalyvaujate veiklose, kuriomis siekiama finansiškai padėti kitiems?	78 (42 %)	23 (12 %)	101 (54 %)
Ar dalyvaujate universiteto iniciatyvose ar kitų organizacijų veiklose, siekiant pagerinti gyvenimo sąlygas, saugoti gamtą?	36 (19 %)	13 (7 %)	49 (26 %)
Ar dalyvaujate veiklose, siekiant socialinių pokyčių?	14 (7,5 %)	1 (0,5 %)	15 (8 %)
Ar dalyvaujate veiklose žmogaus teisių gynimui?	18 (10 %)	0 (0 %)	18 (10 %)
Ar dalyvaujate veiklose, remdami tam tikras gyventojų grupes?	23 (12 %)	2 (1 %)	25 (13 %)
Ar dalyvaujate veiklose, kuriomis siekiama kitaip, ne tik finansiškai padėti kitiems?	32 (17 %)	7 (4 %)	39 (21 %)
Ar dalyvaujate aplinkos gynimo veiklose?	26 (14 %)	4 (2 %)	30 (16 %)

Tyrimo rezultatai atskleidė, jog vidutiniškai 19 % respondentų yra kartais ar net dažnai dalyvaujantys kokioje nors veikloje ar iniciatyvose, kurios išryškiną respondentų pilietiškumą. Šį aktyvų pilietišką dalyvavimą galima laikyti žingsniu geresnio pasaulio kūrimo link, suteikiant pagalba bei paramą kitiems, tausojant bei saugant gamtą ir pan. Pabrėžtina, jog net 54 % respondentų dalyvauja veiklose, kuriomis siekiama finansiškai padėti kitiems. Šiuose iniciatyvose ir veiklose dalyvaujantys asmenys yra akivaizdūs pilietiškų žmonių pavyzdžiai, siekiantis prisidėti prie gamtos tausojimo, pagalbos bei paramos suteikimo kitiems ir pan.

Taip pat, siekiant atskleisti galima pareigūno įtaką pilietinės visuomenės kūrimui, svarbu įvertinti pilietiškumo lygį šalyje. Anketinėje apklausoje buvo pateiktas teiginių blokas, naudojant ranginės skalės tipą, skirta įvertinti šalies situaciją paskutiniais dvejais metais. Nors laukiant rinkimų, piliečiai laukia ir teigiamų permainų, o savo pilietinį aktyvumą parodo dalyvaudami rinkimuose ir išreikšdami savo nuomonę, tačiau kaip rodo respondentų nuomonė, tam tikrais kriterijais, prieš 2,5 metų pasikeitus valdžiai, daug kas nesikeitė, bei situacija šalyje liko pastovi. 52 % respondentų šalies situaciją , pagal nustatytus kriterijus paskutiniaisiais dvejais metais įvertino kaip nepasikeitusią. Šis rezultatas tik įrodo, jog norint keisti situaciją

šalyje, reikia pradėti nuo savęs, būti pilietiškai aktyviu, skatinti aplinkinių pilietiškumą, tik tuomet visuomenei siekiant bendro tikslo, bus įmanoma pakeisti vyraujančią tvarką.

Apibendrinant respondentų nuomonių pasiskirstymą apie šalies situaciją paskutiniaisiais dvejais metais, išskirti keli svarbūs aspektai. Pirmasis aspektas, svarbus įvertinant pilietiškumo lygį šalyje yra neobjektyvumas žiniasklaidoje. Šis kriterijus atskleidžia žiniasklaidos nesąžiningumą visuomenės atžvilgiu šalyje, ko pasekoje klaidinami žmonės iškreipiant tam tikrą situaciją. Neobjektyvumą gali lemti tiek žiniasklaidos siekis būti labiau matomiems, tiek tam tikrų asmenų siekis sumenkinti bei apšmeižti kitą asmenį ar asmenų grupę, pavyzdžiui tam tikrą politinę partiją. Svarbu pabrėžti, jog žiniasklaidai propaguojant paskalas, kurstomas nepasitikėjimas, pavyzdžiui valdžios institucijomis, kas padaro didelę žalą valstybei, kurios tikslas skatinti pilietiškumą visuomenės tarpe. 40,8 % Respondentų nuomone, paskutiniaisiais dvejais metais, neobjektyvumas žiniasklaidoje pasireiškė dažniau, o 37,6 % respondentų nuomone situacija šalyje nesikeitė.

Antrasis išskirtas aspektas yra pilietinių organizacijų veiklos laisvė. Šis aspektas svarbus, kadangi vykdomos pilietinių organizacijų veiklos yra skirtos pilietinės visuomenės kūrimui. Pilietinėm organizacijom suteikta laisvė skatina savanorišką aktyvistų dalyvavimą prisidedant prie pilietinės visuomenės plėtojimo įvairiausiom formom. 53,8 % respondentų nuomone, laisvė suteikta pilietinėm organizacijom nesikeitė, todėl galima daryti prielaidą, jog piliečiai nepastebėjo didesnio pilietinių organizacijų aktyvumo bei vykdomų veiklų nei seniau.

Trečiasis išskirtas aspektas yra rinkimų laisvė, kuri pasak 57,5 % respondentų taip pat nesikeitė. Tačiau vertėtų pabrėžti, jog rinkimų laisvė demokratinėje valstybėje reiškia ne tik suteiktą piliečiams (atitinkantiem pilietybės, amžiaus kriterijus ir pan.) laisvė išrinkti savo atstovus dalyvaujant rinkimuose taip išreiškiant savo pilietinį aktyvumą, tačiau ir suteiktą lygią teisę iškelti savo kandidatūrą rinkimuose. „Pažymėtina, kad lygios rinkimų teisės principas neatsiejamai susijęs su konstituciniu asmenų lygiateisiškumo principu, įtvirtintu Konstitucijos 29 straipsnyje, skelbiančiu, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs“[114]. Kaip jau buvo minėta darbe, pilietinei visuomenei kurtis būtina sąlyga yra lygių teisių ir laisvių užtikrinimas, todėl galima daryti prielaidą, jog policijos pareigūnai rinkimu metu užtikrindami lygias piliečių teises ir laisves taip pat prisideda skatinant pilietinį aktyvumą bei pilietinės visuomenės plėtotę.

Kiti aspektai pateikiami 5 priede („Respondentų nuomonė iliustruojanti šalies situaciją paskutiniaisiais dvejais metais “).

[114] Indrė Pukanasytė, Rinkimų teisės principai Konstitucinio teismo Jurisprudencijoje“, Socialinių mokslų studijos 5,1 (2013), 226. https://www.mruni.eu/upload/iblock/5a3/017_pukanasyte.pdf

Galima daryti prielaidą, kad situacija ženkliai nesikeitė, kadangi akivaizdiems pokyčiams reikalingas pilietinės visuomenės egzistavimas: pilietinis aktyvumas bei iniciatyvumas, siekiant bendro tikslo.

4.3. Interviu apklausos rezultatų analizė

Tyrimo duomenimis, vykdant prevencines programas, teisėsaugos pareigūnai gana glaudžiai bendradarbiauja su socialiniais partneriais, pavyzdžiui nevyriausybinėmis pilietinėmis organizacijomis ir įstaigomis. Todėl interviu tikslas, iš praktinės pusės nuodugniau pažinti teisėsaugos pareigūnų veiklą, prisidedančią prie pilietiškumo skatinimo visuomenės tarpe iš socialinių partnerių pusės, kurie yra susiję su tyrimo tema, kadangi yra atrinkti pagal bendrą kriterijų - turintys nemažą patirties ir praktikos bendradarbiaujant su policijos pareigūnais pilietinių iniciatyvų, akcijų, prevencijų metu.

Kadangi pilietinės visuomenės koncepcija bei įtaka jai kurtis ir plėtotis skirtingų piliečių suprantama ne vienodai, struktūruoto interviu tikslas buvo išsiaiškinti pilietinių/ nevyriausybinių organizacijų ir įstaigų įkūrėjų bei aktyvistų nuomonę, aktualiais probleminiais klausimais:

1. Ar teisėsaugos pareigūnai įtakoją pilietinės visuomenės kūrimąsi ir plėtotę;
2. Kaip teisėsaugos pareigūnai įtakoja pilietinės visuomenės kūrimąsi ir plėtotę iš praktinės pusės.

Todėl siekiant atsakyti į šiuos klausimus, analizei naudoti – tekstiniai pažodiniai interviu išrašai, siekiant argumentuoti tiksliomis informantų citatomis.

Pirmuoju bendru klausimu **(„Kaip manote, kaip šiandieninis policijos pareigūnas gali prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtotės?“**), buvo siekiama plačiau įsigilinti į piliečių žinomas veiklas abstrakčiai, kurias vykdydami pareigūnai gali įtakoti pilietinės visuomenės kūrimą(si) ir plėtotę.

Analizuojant gautą informaciją - informantų nuomonę apie pareigūnų veiklas, darančias įtaką pilietinės visuomenės kūrimui(si) ir plėtotei, išskirtos 4 subkategorijos: bendradarbiavimas, švietėjiška veikla, iniciatyvos, pavyzdinis elgesys, kurias iliustruoja 9 lentelė.

Lentelė Nr. 9. Pilietinės visuomenės kūrimąsi ir plėtotę įtakojantys teisėsaugos pareigūnų veiksmai (Lentelė sudaryta autorės: D. Bisigirskienės)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Teisėsaugos pareigūnų veiksmai	Bendradarbiavimas	<...>*labiausiai prie to gali prisidėti bendruomenės pareigūnai, nes jie daugiausiai bendrauja su bendruomenėm, įvairiais centrais*<...>(R1)

įtakojantys pilietinės visuomenės kūrimąsi ir plėtote		*<...> glaudžiai bendradarbiaujant su įvairiomis organizacijomis, kurių veiklos skirtos skatinti pilietiškumą<..>* (R3) *<…>aktyviai dalyvaudamas pradžiai vietinės bendruomenės veikloje arba bendruomenėje su kuria tapatinasi<…> (R4)* *<…>kaip aktyvus ir paslaugus bendruomenės narys vykdo savo pilietines pareigas ir laikosi etikos kodekso<…>(R4)*
	Švietėjiška veikla	*<...>kuo daugiau susitikimų, bendravimo mokyklose, susirinkimuose galbūt dalyvauti, į klases valandas galbūt eiti ar tiesiog mokyklose kai būna neformalaus ugdymo diena, jose kažkokias veiklas galvoti<...>*(R1) *<...> idealiausia per švietimą ir savanorystės krypti <...> (R2)* *<...>veikla kurią atlieka tokie bendruomenės policininkai, gal viešosios policijos atstovai , tai yra darbas su jaunimu , darbas su prevencija <...>* (R2) *<...> pareigūnų indėlis pilietinės visuomenės kūrime gali būti labai reikšmingas būtent per įsitraukimą į mokymosi procesą<...>* (R5) *<...> pareigūnai gali lankydamiesi mokyklose, vesdami moksleiviams neformalaus ugdymo – patirimines pamokas, kartu su vaikais<...>*(R5)
	Iniciatyvos	*<...>miesto renginiuose dalyvauti<...>* (R1) *<...>skatinimas saugios kaimynystės grupių kūrimas, pasakojimas apie tai, kažkokie užsiėmimai<...> (R2) <...>taip pat saugaus eismo mokymai, pavyzdžiui kelyje , ar kažkokių teigiamų akcijų, tai yra tas dalykas kur visu pirma visuomenei matomas, o visu antra kur galima skatinti ir kitus žmones, ta prasme kaip pilietiškumą<...>* (R2) *<...>inicijuodami bei organizuodami projektines veiklas<...>*(R5)
	Pavyzdinis elgesys	*<…>pateisinant aukštus visuomenės lūkesčius iškeltus moderniam pareigūnui<…> (R4)* *<…>super pavyzdingas pilietis ir darbe ir po darbo ir pensininkas<…>(R4)*

Kaip matyti iš lentelės, informantai dažnu atveju pareigūnu veiksmus įtakojančius pilietinės visuomenės kūrimąsi sieja su teisėsaugos pareigūnų bendradarbiavimu, švietėjiška veikla, vykdomomis iniciatyvomis bei pavyzdingu pareigūno elgesiu. Lyginant informantų minėtus aspektus (žr. lentelę Nr. 9), didelio atotrūkio nuo darbe jau minėtų pareigūnų vykdomų prevencijų ir veiksmų, skirtų skatinti pilietiškumą visuomenės tarpe, nepastebėsime.

Analizuojant informantų pasisakymus, taip pat išsiskyrė nuomonė, jog teisėsaugos pareigūnas netgi privalo daryti įtaką piliečiams: „*Ne turi, o privalo. Pareigūnas turi būti pats*

pilietinės visuomenės pavyzdys, iš jo tikimasi daug daugiau nei iš paprasto piliečio, darbo ar ne darbo metu. Juk atsitikus nelaimei daugiabutyje name, namo pirmininkas iš karto bėgs pas policininką, kuris gyvena viename is butų, nes jis tikras, kad jis pareigingai vykdys ne savo tarnybinę, bet pilietinę pareigą ir sureaguos"(R4). Todėl galima teigti, jog etiškas, pavyzdingas bei pilietiškas pareigūno elgesys tiek darbo tiek laisvu nuo darbo metu yra taip pat svarbus veiksnys įtakojantis daromą pareigūnų įtaką siekiant piliečių pasitikėjimo. Taip pat informantas pabrėžė*: „Taigi net pagal nutylėjimą, iš pareigūno tikimasi daug daugiau nei iš paprasto žmogaus. Nepamirškime ir policijos šūkį, kuri drąsiai galime įvardinti kaip šūkį pilietiškumui išreikšti ir plėtoti – ginti, saugoti, padėti*" (R4). Todėl svarbu jog asmuo, pasirinkęs pareigūno profesija būtu pats pilietiškumo pavyzdys.

Taip pat išanalizavus tyrimo duomenis, galima daryti prielaidą, jog įtaką lemiantis aspektas yra piliečių ir pareigūnų ryšys, kuris kuriamas tiesiogiai bendraujant, bendradarbiaujant, dalyvaujant kartu įvairiose veiklose ir iniciatyvose, šviečiant piliečius ir pan. Piliečių ir pareigūnų sukurtas ryšys gali įtakoti piliečius tiek užkertant kelią naujų nusikalstamų veikų darymo prasme, tiek žmonėms tampant pilietiškai aktyvesniems: prisidedant prie vykdomų akcijų ir iniciatyvų, neliekant abejingais matant nusikalstamą veiką: pranešant ar netgi užkertant kelią jai.

Antruoju klausimu („Galbūt žinote teisines prielaidas padedančias policijos pareigūnui tai daryti?") buvo siekta išanalizuoti piliečių žinomas sudarytas teisines sąlygas pareigūnams įtakoti kurtis pilietinei visuomenei. Deja, bet šiuo klausimu pasisakė ir turėjo nuomonę tik 2 informantai iš 5. Informantas vieną iš teisinių prielaidų paminėjo sukurta etatą, skirtą prevencijai ir glaudžiam bendravimui su žmonėmis – bendruomenės pareigūno pareigybę: „<...>*bendruomenės pareigūno etatas – pats faktas, kad toks etatas buvo įsteigtas policijos komisariate ir jo veikla yra reglamentuota - leidžia daryti prielaidą, kad policijos pareigūnai dirba ne tik nusikaltimų pasekmių srityje, bet ir vykdo prevencinę veiklą, dalyvauja saugių vietos bendruomenių kūrimo skatinimo veikloje ir panašiai*"(R3).

Tačiau informantas (R4) mano priešingai, teigdamas jog pareigūno būvimą pilietišku įtakoja ne teisinės prielaidos: „*Jokių teisinių prielaidų čia įvardinti negalime, o sankcijų minėti už pareigos nevykdymą manau neverta, nes tai prieštarauja pačiam asmeninio laisvo susivokimo principui*". Šią savo nuomonę grindžia išskirdamas ne profesinę o pilietinę pareigą: „*Pilietinė pareiga nėra formalus įsipareigojimas, tai būsena kai gyventojas suvokia atsakomybę už save bei bendruomene su kuria tapatinasi*"(R4). Galima daryti prielaidą, jog informantas (R4), pasisakydamas apie teisinių prielaidų nebuvimą akcentuoja, jog pareigūno daroma įtaka, pavyzdingas elgesys bei pilietiškumo skleidimas visuomenėje turi būti ne pareiga, o pašaukimas.

Vertinant veiksnius įtakojančius pilietinės visuomenės kūrimą, vertėtų pabrėžti jog ne visi pareigūnai yra pilietiški, bei siekiantys iš pašaukimo skatinti kurtis pilietinei visuomenei, kadangi pareiginėse funkcijose tai nėra paminėta. Taip pat pareigūnų pasyvumą gali lemti ir akcentuotas didelis darbo krūvis. Todėl minėta viena iš teisinių prielaidų - kuriamos atitinkamos pareigybės, bei kitos minėtos teisinės prielaidos taip pat yra gera paskata pareigūnams, kurių pasyvumą lemia tam tikri aspektai, pavyzdžiui anketinėje apklausoje išryškėjęs pareigūnų pasyvumą lemiantis veiksnys – piliečių abejingumas iniciatyvoms.

Kadangi interviu tyrimui, klausimyno sudarymui buvo naudojamas „piltuvėlio“ metodas, sekantys klausimai buvo sukonkretinti su tikslu sulaukti konkretesnės ir detalesnės informacijos iš informantų rūpimu klausimu.

Trečiuoju („Kokią matote pažangą šioje srityje?“), bei ketvirtuoju („Kokius matote trukdžius šioje srityje?“) klausimais siekta išsiaiškinti bei detalizuoti priežastis bei veiksnius vyraujančius policijos sistemoje, kurie informantų nuomone lemia pažangą arba trukdžius, kurie padeda arba kenkia pareigūnams skatinant pilietiškumą visuomenėje. Todėl išskirtos dvi kategorijos: pažanga pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtojimo srityje, bei trukdžiai pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtojimo srityje.

Lentelė Nr. 10. Pažangos bei trukdžių pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtojimo srityje priežastys ir veiksniai. (Lentelė sudaryta autorės: D. Bisigirskienės)

Kategorija	**Subkategorija**	**Patvirtinantys teiginiai**
Pažanga pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtojimo srityje	Aktyvus dalyvavimas	<...>*žingsnis iš policijos pusės link bendruomenės ir link Lietuvos piliečių, tai manau tikrai yra žengtas žymiai ir žymus ir labai ryškus*<...>(R1) <...> *į viešumą einantys ir su visuomenę kalbantys pareigūnai, kaip jaunimo mėgstamas Dalius Mackela, formuoja teigiamą policijos įvaizdį ir yra laikomi sektinais pavyzdžiais*<...>(R5)
	Pasitikėjimas policija	<...>*visuomenė dabar nebijo pareigūnų*<...> *(R2)* <...>*policija yra labiau pasitikima ir tai būtent bendravimas ir komunikacija ir duoda tam tikrus pliusus*<...> (R2) <...>*Miliciją pakeitė Policija. Sukarinta valstybinė organizacija, terorizavusi gyventojus tampa jos tarnais. Visuomenė tai vertina teigiamai ir tą įrodo pasitikejimo policija dinamika* <...> (R4)
	Bendruomenės	<...>*bendruomenės pareigūno etato įvedimas policijos*

	pareigūno pareigybės įsteigimas	*komisariatuose*<...> (R3) <...>*Ryšiui su visuomene užmegzti sukurti ir bendruomenės pareigūnai*<...> (R4).
	Komunikacija	<...>*viešinimo prasme policija yra labiau pasikausčiusi palyginus su dešimčia metų prieš*<...> *(R2)* <...>*visuomenė labiau domisi policija, matomas tam tikras bendravimas ir soc. tinkluose*<...> *(R2)* <...>*didėja visuomenės tolerancija tai profesijai ir visuomenės bendras darbas*<...>(R2).
Trukdžiai pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtojimo srityje	Bendruomenės požiūris	<...>*daug kas vaikus gąsdina policija, automatiškai nuo mažų dienų suformuodami neigiamą požiūrį į policininką, kad policija ne gerą darbą daro, bet vat kad policija gali tave nubausti*<...>(R1) <...>*Visuomenės primestas pareigūno stereotipas iš kitos pusės pastato pareigūną į rėmus, kas tampa papildomu trukdžių pareigūnui užsiimti šiek tiek kitokia veikla nei iš jo tikimasi*<...> (R4) <...>*policijos pareigūnas vis dar būna piešiamas kaip neigiamų savybių komplektas. Plius ne prestižinė profesija būti „mentu“*<....>(R5)
	Policijos reforma (apylinkės inspektoriaus pareigybės panaikinimas)	<...> *ankščiau pažinojo nuovadoje dirbančius pareigūnus, tai dabar deja to nėra ir tas nutolinimas, centralizacija nuo visuomenės aš manau žalinga*<...>(R2) <...>*Iki policijos reformos pakankamai efektyviai dirbo įgaliotiniai ir jų veikla ypatingai pasiteisino nedidelių kaimo seniūnijų teritorijose. Bendruomenės pareigūno įvedimas iš esmės kompensuotų įgaliotinių veiklą, tačiau šiuo atvejų turėtų būti įsteigta žymiai daugiau etatų*<...> (R3).
	Darbo krūvis ir specifika	<...>*dauguma pareigūnu lyg šios dienos laiko save įspraudę į rėmus. Iš jų išeiti labai sunku, bet tai susiję su darbo specifika*<...> *(R4)* <...>*Policijos pareigūnas matydamas pagrinde tik blogus dalykus savo darbe, neretai ne darbo metu nori atsiriboti nuo visuomenės dėl psichologinio išsekimo*<...> (R4).

Minėti aspektai, viena vertus, parodo vykstančią pažangą policijos sistemoje siekiant pareigūnus laikyti subjektais, įtakojančiais piliečius tapti pilietiškai aktyviais, bet trukdžiai atskleidžia ir vyraujančius sistemoje trūkumus, kurie lemia pareigūnų pasyvumą ir pan.

Tyrimo rezultatai atskleidė informantų nuomone vyraujančius trukdžius policijos sistemoje, tokius kaip bendruomenės požiūris, pareigūnų susivaržymas, apylinkės inspektoriaus pareigybės panaikinimas, neužtektinas bendruomenės pareigybių skaičius, didelis darbo krūvis.

Siekiant panaikinti minėtus trukdžius, kliudančius efektyviau skatinti pilietiškumą, vertėtų atkreipti dėmesį ne į pareigūnų vykdomas prevencijas, nukreiptas į pilietinės visuomenės kūrimą ir plėtojimą, kurios juda gera linkme, tačiau reiktų atkreipti dėmesį į darbo krūvio mažinimą, pareigybės, skirtos bendradarbiavimui su visuomene, skaičiaus didinimą, taip ir toliau skatinant dar didesni piliečių pasitikėjimą policija, požiūri į pareigūną, bei žinoma proporcingai mažinant darbo krūvį, mažinant ir pareigūnų pasyvumą.

Taip pat, sekančiu klausimu („**Kaip Jūsų organizacija bendradarbiauja su teisėsauga šioje srityje?**“), informantai paprašyti paminėti konkrečias vykdomas veiklas ir iniciatyvas, kurių metu jiems tenka susidurti ir bendradarbiauti su teisėsaugos pareigūnais**.** Bendradarbiavimas – tai aktyvus abipusis šalių dalyvavimas: tiek aktyvistų dalyvavimas pareigūnų akcijose bei iniciatyvose, tiek pareigūnų dalyvavimas organizacijų projektuose iniciatyvose bei kartu organizuojant bendras akcijas.

Pastebėta vyraujanti tendencija, jog bendradarbiavimas su policijos pareigūnais yra tęstinė veikla, kuria siekiama skatinti visuomenės pilietiškumą. Informantų teiginius apie bendradarbiavimą bei aktyvaus pareigūnų dalyvavimo formas iliustruoja lentelė Nr. 11.

Lentelė Nr. 11. Policijos pareigūnų bendradarbiavimo formos su pilietinėmis organizacijomis/ įstaigomis. (Lentelė sudaryta autorės: D. Bisigirskienės)

Kategorija	**Subkategorija**	**Patvirtinantys teiginiai**
Aktyvus dalyvavimas/ bendradarbiavimas	Dalyvavimas/ bendradarbiavimas socialinių ir visuomeninių akcijų metu o organizuotos pareigūnų (pasikviečiant prisidėti organizacijas); o organizuotos pilietinių organizacijų.	<...>*dalyvaujame įvairiose socialinėse akcijose, kurias organizuoja policijos komisariatas arba mes kai organizuojame*<...>(R1), <...>*bendrai organizuojame akcijas*<...> (R1)
	Bendradarbiavimas vykdant prevencines veiklas	<...>*priklausomybių mažinimo, delikventinio elgesio mažinimo, saugios aplinkos kūrimo*

		srityse<...> (R3)
	Dalyvavimas įvairiuose projektuose	<...>*Organizuojant pamokas jaunesnių klasių moksleiviams su policijos pareigūnais mokytojų vaidmenyje*<...>(R5)
	Bendradarbiavimas su socialiniais darbuotojais	<...>*dirbant su šeimomis, patiriančiomis riziką, pavyzdžiui pasikeitimas informacija, bendri šeimų aplankymai*<...>(R3)
	Prisidėjimas prie dienos stovyklų vaikams užimtumo vykdymo	<...>*su vaikais bendrauja, taip pat vaikai eina pas jas į komisariatą*<...>(R1)
	Dalyvavimas organizacijų organizuojamuose mokymuose piliečiams	<...> *saugaus eismo mokymai*<...>, *saugios kaimynystės mokymų ir kurti grupes*<...> (R2)

Galima daryti prielaidą, jog įvairių organizuojamų socialinių, visuomeninių ir panašių akcijų metu, inicijuotų tiek pareigūnų, tiek pilietinių organizacijų, bendradarbiavimas, abipusė pagalba bei parama yra svarbi siekiant vykdomos veiklos efektyvumo ir ilgaamžiškumo. Taip pat galima pažymėti, jog pareigūnų pagalba organizacijų vykdomuose projektuose ir iniciatyvose suteikia pasitikėjimo bei pritraukia daugiau susidomėjimo, o aktyvistų prisidėjimas ir pagalba pareigūnams įvairių akcijų, bei prevencijų metu sustiprina ryšį tarp pareigūnų ir piliečių, sudarant sąlygas dalyvauti ir norą prisidėti visiems civiliams piliečiams.

Išanalizavus interviu metu gautus duomenis, galima daryti prielaidą jog siekiant efektyvumo ir ilgaamžiškumo pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtojimo procese, svarbus aktyvus pareigūnų dalyvavimas, bendradarbiavimas su socialiniais partneriais, bei kuriamas abipusis ryšys su piliečiais: bendradarbiaujant, kartu dalyvaujant iniciatyvose, rodant pavyzdingą elgesį ir pan.

Tačiau taip pat verta pabrėžti, jog siekiant kad pareigūno darbą dirbtų tik savo darbui pasišventę, pavyzdingi bei pilietiški pareigūnai, pirmiausia vertėtų atkreipti dėmesį į pareigūnų parengimą mokymosi įstaigose - ugdant pilietiškumą, meilę tėvynei, lojalumą, supratimą apie profesijos vaidmenį, jos svarbą ir pašaukimą, bei etišką bendravimą su žmonėmis ir pavyzdinį elgesį laisvu nuo darbo metu. O taip pat užtikrinant produktyvų ir efektyvų pareigūnų darbą svarbu vadovams nepamiršti tolimesnio mokymosi etapo tobulinant žinias, skatinant darbuotojų profesionalumą, bei darbuotojų motyvacijos, skatinant pareigūnų iniciatyvumą ir pilietiškumo

skatinimą visuomenėje. Kadangi daugeliu atveju, nors ir pareigūnui esant pilietiškam, tačiau jeigu vadovai nemotyvuoja, neskatina bei nepalaiko pareigūnų iniciatyvų anksčiau ar vėliau yra užgožiamas pilietiškumas nepalaikymu, neįvertinimu bei dideliu darbo krūviu ir pareigūnai tampa pasyvus.

Apibendrinant, galima teigti, jog teisėsaugos pareigūnai daro įtaką pilietinės visuomenės kūrimuisi ir plėtotei net to neidentifikuodami, tiesiogiai profesinėje veikloje ir ne vien joje atlikdami tam tikrus teisinio reguliavimo dokumentuose numatytus ar moralės normose įvardijamus veiksmus: būdami pavyzdingi piliečiai, skatinantis nenusikalsti, bendraudami su piliečiais, bendradarbiaudami su visuomeninėmis organizacijomis, vykdydami prevencija. Tačiau informantų nuomone siekiant efektyvesnės pareigūnų įtakos neigiamai įvertino apylinkės inspektoriaus pareigybės panaikinimą, kita vertus vieno iš informantų nuomone tai gali kompensuoti nauja bendruomenės pareigūnų pareigybė tačiau reiktų didinti pareigybių skaičių siekiant efektyvesnio darbo su visuomene.

IŠVADOS

1. Pilietiškumas – tai aktyvių piliečių savanoriškas prisidėjimas prie gyvenimo kokybės gerinimo bei santykis su valstybe jaučiant pareiga prisidėti tiek valstybės valdyme, tiek stabilumo bei saugumo išlaikyme. Siekiant ugdyti pilietiškumą visuomenės tarpe, svarbu sudaryti sąlygas padedančias kurtis pilietinei visuomenei: stiprinant piliečio ir valstybės santykį kuriant teisinis ir politinis ryšį, lygių teisių ir laisvių užtikrinimas, pasitikėjimas valstybe ir valdžios institucijomis, galimybė laisvai reikštis pilietiniam aktyvumui dalyvaujant valstybės gyvenime.

1.1. Pilietine visuomene galima laikyti pilietiškų žmonių bendrija. Todėl abi sąvokos yra tarpusavyje susijusios bei vartojamos lygiagrečiai, norint apibūdinti aktyvius, be atlygio bei savanoriškai susitelkusius pilietiškus asmenis.

2. Apibendrinant tarptautiniuose teisės aktuose suteiktą teisę būti ir skatinti pilietiškumą, svarbu paminėti, jog žmonių pilietiškumas ir pilietinės visuomenė įvardijama kaip stabilios valstybės pagrindas, tačiau pati pilietiškumo samprata tarptautinėse teisės normose nėra įtvirtinta.

2.1. Detaliau nagrinėjant tarptautinius teisės aktus, aspektai įtakojantys kurtis pilietinei visuomenei bei rekomendacijos skatinančios pilietiškumą yra akivaizdūs:

- ✓ Lygių teisių ir laisvių pripažinimas ir užtikrinimas: stiprinant piliečio ir valstybės santykį, siekiant didesnės savo narių vienybės, skatinant susiburti pilietiškai aktyviems žmonėms, suteikiant galimybę ginti savo teises tarptautiniu mastu Europos Žmogaus Teisių Teisme, suteikiant asmeninę laisvę bei galimybes nepaisant valstybių sienų;
- ✓ Pagarba atvirumo ir lygybės principams;
- ✓ Piliečių lūkesčių pateisinimas palaipsniui įveikiant atotrūkį tarp gyventojų ir valdžios;
- ✓ Vaikų ir jaunimo švietimas, siekiant skatinti pilietiškumą nuo mažumės, perduodant savo patirtį bei padedant įgyti socialines, pilietines ir tarpkultūrines kompetencijas.

2.2. Europos policininkų chartija ir Europos policijos etikos kodeksas yra pagrindiniai tarptautiniai teisės aktai, kuriuose galima įžvelgti nuostatas pagrindžiančias pareigūno įtaką pilietiškumo skatinimo aspektais:

- ✓ Įtvirtintas pagrindinis policijos tikslas: užtikrinti teisėtvarką pilietinėje visuomenėje;
- ✓ užtikrinant piliečiams suteiktas lygiavertes teises bei laisves, kas suteikia galimybę ginti ir kovoti už savo ateitį;
- ✓ skatinant abipusį pasitikėjimą ir bendradarbiavimą;

- ✓ policijos integracija į visuomenę – sukuriant tiesioginį santykį, skatinant bendradarbiauti ir pasitikėti policija bei siekiant visuomenės prisidėjimo nusikalstamumo prevencijoje, skatinant pilietinį aktyvumą;
- ✓ etiška policijos veikla, rodant pilietiškumo pavyzdį;
- ✓ žemas korupcijos lygis sistemoje

3. Lietuvos Respublikos Konstitucija įtvirtina atviros, teisingos bei darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekį, suteikiant galimybe piliečiams būti pilnateisiais demokratinės santvarkos dalimi ir įpareigojant piliečius įgyvendinant teises ir naudojantis laisvėmis, laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, bei tuo pačiu privalo nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių, sudarant sąlygas tapti pilietiškai aktyviems – aktyviems per rinkimus, dalyvavimas pilietinėse akcijose, valstybės istorijos išmanymas, pagarba valstybės simboliams.

3.1. Teisėsaugos pareigūnu gali būti tik pilietiški bei dori Lietuvos pilietybę turintys piliečiai, mokantys valstybinę kalbą, turintys nepriekaištingą reputaciją, bei esantys lojalūs bei prisiekę Lietuvos valstybei, įsipareigojantys išlaikyti paslaptyje jiems patikėtas Valstybės paslaptis, todėl pareigūnus galima laikyti puikiu pilietiškumo atspindžiu bei pavyzdžiu piliečiams, įtakojant pilietiškumą visuomenės tarpe:

- ✓ apsaugant už užtikrinant lygias piliečių teises ir laisves;
- ✓ bendradarbiaujant su visuomene, didinant pasitikėjimą policija;
- ✓ informuojant visuomenę naudinga informacija bei vykdant nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją, taip pat įtraukiant ir visuomenę;
- ✓ kovojant su korupcija.

4. Atlikus, teisėsaugos pareigūnų, anketinę apklausą galime daryti išvadas, jog pareigūnai vykdydami įvairias priemones prevencinėje veikloje, tokias kaip patruliavimas viešose vietose, informacijos teikimas bendruomenėms apie kriminogeninę situaciją ir vykdomas prevencines priemones ir jų rezultatus bei bendradarbiavimas su socialiniais partneriais prisideda prie piliečių sąmoningumo, pilietiškumo skatinimo bei pilietinės visuomenės kūrimo. Tačiau nustatyti ir aspektai lemiantys ir pasyvų teisėsaugos pareigūnų dalyvavimą prisidedant prie pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtotės: didelis darbo krūvis, maža pareigūnų motyvacija, darbo neįvertinimas bei piliečių abejingumas.

4.1. Naujoji policijos reforma, siekianti, kad policijos pareigūnai būtų matomi gatvėse bei patruliuotų yra viena pagrindinių priemonių skatinti piliečių pasitikėjimą bei pilietiškumą; net jei tai ir nėra tiesiogiai įvardijama, kadangi pilietiškumo plėtotę sudaro įvairių veiksmų derinys ir visuma. Kai kurių jų raiška ir svarba yra pastebimos policijos pareigūnų, ypač

reformos kontekste. Todėl darytina išvada, kad, nors ir tiesiogiai neartikuliuojant, dėl susijusių teisinio reguliavimo nuostatų taikymo, pareigūnai paskutiniais metais labiau prisideda prie pilietinės visuomenės kūrimosi ir plėtotės.

4.2. Darytina išvada, jog policijos pareigūnai, išskyrę pareigą rodyti etiško elgesio pavyzdį tarnybos ir ne tarnybos metu, kaip vieną svarbiausių teisinių prielaidų profesiniame darbe, prisidedančia prie pilietinės visuomenės kūrimosi, supranta, jog jų elgesys yra svarbus ne tik išlaikant policijos kaip įstaigos prestižą, bet turi didelę įtaką siekiant sulaukti visuomenės pasitikėjimo ir pilietinio aktyvumo jų atžvilgiu.

4.3. Atlikus, pilietinių organizacijų ir įstaigų, interviu tyrimas galime daryti išvadas, jog pareigūnų bendradarbiavimas su socialiniais partneriais suteikia abipusę nauda, taip priartinant pareigūnų veiklą prie visuomenės.

4.4. Teisinio reguliavimo tikslinimo kontekste pažymėtina, kad, nors tiesiogiai teisės nuostatų, įvardijančių prievolę prisidėti prie pilietinės visuomenės plėtotės nėra, tačiau yra atskirai įvardijami beveik visi veiksmai, prievolė, kurių visuma ir derinys ir sudaro pilietinės visuomenės plėtotės esmę. Todėl, darytina išvada, kad, net ir nesant tiesioginio įvardijimo, visos teisinio reguliavimo prielaidos Lietuvos kontekste yra sukurtos, tik neįvardijamos. Šio darbo vienas pamatinių radinių yra tai, kad policijos pareigūnų veikla yra reglamentuota šiuo aspektu ne per tiesioginį įvardijimą, o per pilietinės visuomenės plėtojimą sudarančių veiksmų įvarijimą. Todėl dėmesys skirtinas ne tiek teisinio reguliavimo tikslinimui, išskyrus (Lietuvos Respublikos policijos įstatymas papildytinas nuostata, kad policijos pareigūnas turi prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimo(si) ir plėtotės), o informavimo apie šį aspektą kryptimi.

PASIŪLYMAI

1. Mokymosi įstaigoms, ruošiančioms pareigūnus, vertėtų į mokymosi programas įtraukti veiklas skatinančias būsimų pareigūnų pilietiškumą, supažindinant su jo reikšme bei siekiu skatinti pilietiškumą visuomenės tarpe bei diskusijose apibendrinant ir išryškinant egzistuojančio teisinio reguliavimo nuostatų poveikį profesinėje (ir ne tik) veikloje, plėtojant pilietinę visuomenę siekiant nacionalinio saugumo ir kitų tikslų.

2. Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 5 straipsnis „Policijos uždaviniai“ papildytinas 7 punktu – pilietiškumo skatinimas visuomenės tarpe.

3. Teritoriniams policijos komisariatams vertėtų pagalvoti apie bendruomenės pareigūnų pareigybių didinimą, siekiant didesnio bendravimo su žmonėmis, mažinant darbo krūvį.

4. Taip pat vertėtų atkreipti dėmesį į pareigūnų pasyvumą: motyvuoti, skatinti už pasiektus rezultatus, palaikyti vykdomas iniciatyvas, bei skatinti jas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Įstatymai ir kiti teisės aktai

1. Europos policijos etikos kodeksas. Vilnius: Gilija, 2002.
2. Europos policininkų chartija. Vilnius: "Rotas,, spaustuvė, 2001.
3. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. *Oficialus leidinys*. 2012 m. spalio 26d., 2012/C 326/02. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-03-21]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT >.
4. Jungtinių Tautų konvencija prieš korupcija. *Valstybės žinios*. 2006m. gruodžio 14d., Nr. 136-5145. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6B16C92046F2.
5. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011 m. sausio 18 d. įsakymas Nr. 5-V-532 „Dėl kvalifikacijos tobulinimo programos „Bendravimas su asmenimis patvirtinimo". https://www.epolicija.lt/avilys/actEXTDocumentShow?docOid=akt.13238523.
6. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011 m. liepos 19d. įsakymas Nr. 5–V–673 „Dėl policijos patrulių veiklos instrukcijos patvirtinimo". https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.404160/kualWEKfJv .
7. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2017 m. gruodžio 29d. įsakymas Nr. 5-V–1092, „Dėl policijos prevencinės veiklos organizavimo aprašo patvirtinimo" https://www.epolicija.lt/avilys/actEXTDocumentShow?docOid=08c241c8ec8a11e7bc9aa0d55b118d35.
8. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018m. balandžio 17d. įsakymas Nr. 5-V-378 „Dėl kovos su korupcija policijoje 2018-2020 metų programos ir jos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo". https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/korupcijos-prevencija/programos/5-V-378%20programa.pdf.
9. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018m. rugpjūčio 2d. Įsakymu Nr.5-V-706 „Lietuvos policijos darbuotojų etikos kodeksas". [interaktyvus] https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/Lietuvos%2Bpolicijos%2Bdarbuotoju%2Betikos%2Bkodeksas.pdf.
10. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000m. spalio 25d., Nr. 89-2741. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/asr
11. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *TAR*. 1992, Nr. 220-0. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA.
12. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002m. birželio 12d., Nr. 57-2297. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.168154/asr.

13. Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 114-5115. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.222522/wJUUZRGafV
14. „Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas“. *Valstybės žinios. Nr.* 2-16 (1997). https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A0BAB27D768C/asr
15. Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymas. *Valstybės žinios*. Nr. 144-7361 (2010). https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.387811/asr
16. Lietuvos Respublikos policijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000m. spalio 27d., Nr. 90-2777. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111665/asr.
17. Lietuvos Respublikos policijos rėmėjų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998m. liepos 3d., Nr. 60-1705. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.59114/asr.
18. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas. *TAR*. 2017m. gruodžio 7d., Nr. 19743. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2986b360db3611e7910a89ac20768b0f/asr.
19. Lietuvos Respublikos Vidaus tarnybos statutas. *TAR*. 2018m. liepos 16d., 12049. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fae39102834511e89188e16a6495e98c/asr.
20. 2007 m. gruodžio 13d. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje. Oficialus leidinys. 2007/C 306/01. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=LT
21. Regionų komiteto Baltoji knyga dėl daugiapakopio valdymo. *Oficialus leidinys*. 2009 m. rugsėjo 4d., 2009/C 211/01. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019-03-16d.]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?qid=1552741747294&uri=CELEX:52009IR0089>.
22. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. *Oficialus leidinys*. 2012 m. spalio 26d., 2012/C 326/49. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018-03-21]. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:LT:PDF>.
23. 2018m. gegužės 22d. Tarybos rekomendacija dėl bendrų vertybių, įtraukus švietimo ir europinio mokymo aspekto propagavimo. *Oficialus leidinys*. 2018/C 195/01. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019-04-25]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)&from=EN>.
24. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 77- 3288. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848
25. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 68-2497. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385
26. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841

II. Specialioji literatūra ir kitos publikacijos

27. Bilius, Mindaugas. *Policijos pareigūnų rengimo vadovėlis.* Kaunas: Lietuvos policijos mokykla, 2018.
28. Gaižauskaitė, Inga ir Natalija Valavičienė. *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: Registrų centras, 2016.
29. Gaižauskaitė, Inga ir Svajonė Mikėnė, *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014).
30. Grigas, Romualdas. *Lietuvių tautos išlikimo drama*. Vilnius : "Diemedžio" leidykla,2014.
31. Imbrasaitė, Jūratė. „Post Modern Forms of Citizenship in Lithuania“, *Baltic region : past and new challenges, 5 (2010): 15-37.*, *http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:6134226/datastreams/MAIN/content*
32. Justickaja, Svetlana. „Nusikaltimų prevencija Lietuvoje: perėjimas nuo intuityvios prie įrodymais grindžiamos“, *Teisės problemos* 1(71) (2011): 81-108. http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2011-1-justickaja.pdf
33. Justickis, Viktoras. „*Prevencinė policijos veikla remiantis bendruomenės teisėtvarkos modeliu*“. Vilnius: Lietuvos tesės akademija, 2000.
34. Kardelis, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai.* Vilnius: Mokslo ir leidybos centras.
35. Miliauskaitė, Kristina ir Gintaras Šapoka. „Pilietinė visuomenė kaip teisinės valstybės egzistavimo garantas: Lietuvos patirtis 1918-1940 metais“, *Jurisprudencija 1, 15 (2009):183-198.* https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/1583/1522
36. Nikartas, Simonas. „Bendruomenių dalyvavimas nusikalstamumo prevencijoje“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2012. http://vds000004.hosto.lt/safeplaces/wp-content/uploads/2015/01/Bendruomeniu-dalyvavimas-nusikalstamumo-prevencijoje.-Simonas-Nikartas.pdf.
37. „Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė“, Nevyriausybinių organizacijų ir paramos centras. Žiūrėta 2018m. kovo 8d. http://www.3sektorius.lt/docs/Pilietiskumas_leidinys_2012_2013-01-17_13_48_37.pdf
38. Plėšnys, Albinas. „Žmogaus teisės ir prigimtinės teisės“. *Kultūros gyvenimo žurnalas jaunimui „Pašvaistė“, balandis, 2012,* 6-13. http://pasvaiste.lt/files/2012-04.pdf.
39. Promoting citizenship and the common values of freedom, tolerance and non-discrimination through education. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019-01-10]. <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2016/03/Paris-Declaration-Final-Report.pdf >

40. Pukanasytė, Indrė. Rinkimų teisės principai Konstitucinio teismo Jurisprudencijoje“. *Socialinių mokslų studijos* 5,1 (2013). 215- 234. https://www.mruni.eu/upload/iblock/5a3/017_pukanasyte.pdf
41. Ramonaitė, Ainė. „Pilietinė visuomenė sovietų Lietuvoje?“ iš *Demokratija Lietuvoje: pilietiškumas ir totalitarizmas XX amžiaus istorijos lūžiuose,* Mingailė Jurkutė, Nerijus Šepetys, 41-50. Vilnius: naujasis židinys – aidai,2011.
42. Rimkutė, Simona ir Rasa Dobržinskienė. „Policijos pareigūnų kalbinė kompetencija kitų kompetencijų kontekste“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* 18 (2017):220-229.
43. Spurga, Saulius. *Demokratija ir pilietinė visuomenė nacionalinėse valstybėse ir Europos Sąjungoje: vidurio ir rytų Europos demokratizacija.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
44. Spurga, Saulius. „Pilietinė visuomenė Europos Sąjungos valdyme“. Daktaro disertacijos santrauka, Mykolo Romerio universitetas, 2008. https://vb.mruni.eu/object/elaba:2028858/index.html.
45. Strateginių studijų centras ir Pilietinės visuomenės institutas*, Lietuvos tauta: būklė ir raidos perspektyvos*. Vilnius: Versus Aureus, 2007.
46. Šlapkauskas, Vytautas. „Teisės socialinės prigimties ir paskirties pilietinėje visuomenėje ryšys“. *Jurisprudencija 8, 86 (2006): 29-36.*, https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2832/2636.
47. Tidikis, Rimantas. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija.* Vilnius:Lietuvos teisės universitetas, 2003.
48. „T-Kit Pilietiškumas, Jaunimas, Europa“, Europos Taryba, Nr. 7. https://jrd.lt/informacija-dirbantiems-su-jaunimu/metodiniai-leidiniai/el-biblioteka/t-kit-007.pdf.
49. Vaišvila, Alfonsas. Teisės teorija: trečiasis leidimas. Vilnius: Justitia, 2009.
50. Vidrinskaitė, Saulė. „ Žmogaus teisių katalogas: Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisinės aktualijos“. *Jurisprudencija* 4, 82 (2006): 6-12.
51. Zaranka, Ričardas. „Pilietiškumas ir patriotizmas“. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga Kauno apskrities skyrius. 2015m. vasario 18d. http://kurejassavanoris.eu/archyvai/258 .
52. „2018m. Policijos veiklos apžvalga“. Policijos departamento prie VRM internetinė svetainė. Žiūrėta 2019m. kovo 16d. https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/ataskaitos/2018%20m_%20policijos%20veiklos%20pa%C5%BEyma.pdf.

III. Teismų praktika

53. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo administracinių bylų skyriaus 2008m. sausio 16d. Nutartis administracinėje byloje A.M. v Vilniaus m. VPK 1-sis PK VP Pasų poskyris. (Bylos Nr. P-525-42-08) https://eteismai.lt/byla/206729424319145/P-525-42-08

Bisigirskienė D. Teisėsaugos pareigūno galima įtaka pilietinės visuomenės kūrimui: teisinės prielaidos. / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė Prof. dr. V. Zuzevičiūtė – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo akademija, 2019. – p. 83

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe analizuota teisėsaugos pareigūno galima įtaka pilietinės visuomenės kūrimui(si) ir plėtotei teisiniu bei praktiniu aspektu. Pirmame skyriuje buvo apžvelgta pilietinės visuomenės bei pilietiškumo sampratos bei pilietiškumo ugdymo teorinės prielaidos. Antrame skyriuje buvo analizuojamos tarptautinių teisinių dokumentų nuostatos apimančios pareigūnų veiklos pilietiškumo skatinimo, pilietiškumo sampratos aspektais, trečiame – Lietuvos teisinių dokumentų nuostatos apimančios pareigūnų veiklos pilietiškumo skatinimo, pilietiškumo sampratos aspektais. Ketvirtame skyriuje pristatoma tyrimo metodologija, bei atskleidžiama teisėsaugos pareigūno veiklos galima įtaka pilietiškumo kūrimui(si) ir plėtotei praktiniai aspektai.

Pagrindiniai žodžiai: pilietiškumas, pilietinė visuomenė, teisėsaugos pareigūnas.

Bisigirskienė D. Possible Impact of Law Enforcement Officer on Civil Society Development: Legal Preconditions. / Master‘s Work in Law and Police Activities. Prof. dr. V. Zuzevičiūtė – Kaunas: Mykolas Romeris University, Public Security Academy, 2019. – p. 83

ANNOTATION

The legal and practical aspects of the law enforcement to society by the officer have been analysed in this master‘s paper work. The first chapter is dedicated to review the concept of civil society and citizenship including theoretical assumptions of citizenship education. The second chapter analysed the provisions and preferences of the international legal documents, which included motivational aspects which promotes citizenship of the officers. The next chapter is concentrating on the analysis of the Lithuanian legislative documents which meets the same conditions as internantional documents analyzed in the second chapter. The last, 4th chapter presents the methodology of the study and reveals practical aspects of the legal officer‘s influence on the creation and development of the citizenship.

Key words: Citizenship, society, legal officer.

Bisigirskienė D. Teisėsaugos pareigūno galima įtaka pilietinės visuomenės kūrimui: teisinės prielaidos. / Teisės ir policijos veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovė Prof. dr. V. Zuzevičiūtė – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo saugumo akademija, 2019. – p. 83

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuota teisėsaugos pareigūno galima įtaka pilietinės visuomenės kūrimuisi teisinės prielidos ir praktinio įgyvendinimo galimybės bei pateiktos rekomendacijos. Šie tyrimo rezultatai bei pasiūlymai gali būti panaudoti ugdymo įstaigoms, ruošiančioms pareigūnus su tikslu ugdyti pareigūnų pilietiškumą.

Tyrimo objektas. Teisėsaugos pareigūno galima įtaka pilietinės visuomenės kūrimui(si) ir plėtotei.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti teisėsaugos pareigūnų galimą įtaką pilietinės visuomenės kūrimuisi ir plėtotei teisines prielaidas.

Hipotezė – teisėsaugos pareigūnų tiesioginės darbo funkcijos tiesiogiai neįtvirtina galimybės pareigūnams prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimo(si).

Tyrimo metodai:

Teoriniai:

- ✓ **Mokslinės literatūros lyginamoji ir sisteminė analizė;**
- ✓ **Tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų kritinė ir lyginamoji analizė;**

Empiriniai:

- ✓ **Kiekybinis tyrimas (anketinė apklausa)** - teisėsaugos pareigūnų apklausos metodas.
- ✓ **Kokybinis tyrimas (interviu)** - pilietinių /nevyriausybinių organizacijų ir įstaigų įkūrėjų bei aktyvistų apklausos metodas.

Statistiniai:

- ✓ **Empirinių duomenų statistinė analizė** - duomenų susisteminimas ir pateikimas lentelėse bei paveiksluose.

Darbo struktūra ir apimtis. Magistro baigiamąjį darbą sudaro: sąvokų žodynas, įvadas, darbo dėstomoji dalis, kurią sudaro 4 skyriai. Pirmajame skyriuje analizuojama pilietinės visuomenės bei pilietiškumo sampratos bei pilietiškumo ugdymo teorinės prielaidos. Antrajame - analizuojamos tarptautinių teisinių dokumentų nuostatos apimančios pareigūnų veiklos

pilietiškumo skatinimo, pilietiškumo sampratos aspektais. Trečiame – Lietuvos teisinių dokumentų nuostatos apimančios pareigūnų veiklos pilietiškumo skatinimo, pilietiškumo sampratos aspektais. Ketvirtame skyriuje pristatoma tyrimo metodologija, bei atskleidžiama teisėsaugos pareigūno veiklos galima įtaka pilietiškumo kūrimui(si) ir plėtotei praktiniai aspektai. Darbo pabaigoje pateiktos išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai.

Bisigirskienė D. Possible Impact of Law E.nforcement Officer on Civil Society Development: Legal Preconditions. / Master‘s Work in Law and Police Activities. Prof. dr. V. Zuzevičiūtė – Kaunas: Mykolas Romeris University, Public Security Academy, 2019. – p. 83

SUMMARY

Within the master’s thesis, the law enforcement officer’s potential influence on civil society has been analyzed, including legal assumptions and practical implementation recommendations. These findings and suggestions may be used by educational institutions, which are preparing officers with the goal to develop required level of citizenship.

The subject of the investigation. The potential influence by the law enforcement officer to the development of civil society.

Purpose of the investigation. Analyze the potential impact by law enforcement officers on the creation of civil society and development of legal assumptions.

Hypothesis – The direct functions of law enforcement officer’s does not allow them to contribute to the creation and development of the civil society.

Methods of research:

Theoretical:

- ✓ **Comparative and systematic analysis of scientific literature;**
- ✓ **The critical and comparative analysis of international and national legislation;**

Empirical:

✓ **Quantitative survey (questionnaire)** – survey method used for the law enforcement officers.

✓ **Qualitative study (interview) -** A method used to question the owners and activists of civil/non-government organizations and institutions.

Statistical:

✓ **Statistical analysis of empirical data** – Systematic data gathering and presentation of it in tables and charts.

Structure and volume of the work. Master's thesis consists of glossary of terms and four parts of main chapters. The first chapter analyses theoretical assumptions of the concept of civil society and citizenship. Second chapter is dedicated to analyze the main aspects of international legislation which promotes the definition of citizenship. The next chapter is concentrating on the review of the Lithuanian legislation which includes and promotes the

concept of citizenship. The fourth chapter presents the methodology of the study and reveals its practical implications of the activities of the law enforcement officer for the creation and development of citizenship concept. Conclusions, proposals, list of literature, annotation and summary in local and English languages are provided at the end of the thesis.

PRIEDAI

ANKETA Priedas Nr.1

TEISĖSAUGOS PAREIGŪNO GALIMOS ĮTAKOS PILIETIŠKUMO KŪRIMUISI IR PLĖTOTEI TYRIMAS

Gerb. Respondente,
Dėkosime už keletą minučių Jūsų laiko šiam –pilietiškumui išryškinti skirto- klausimyno užpildymui.
Klausimyną –anoniminis, duomenys skelbiami tik apibendrinti, dažnai - grafiniu pavidalu, duomenys bus naudojami tik moksliniams tikslams.
Klausimyną sudaro kelios dalys.
Pradžioje prašome pasidalinti mintimis apie savo galimą poveikį pilietiškumo kūrimui savo profesinėje veikloj; 1 ir 2 dalys skirtos Jūsų veiklai, o 3 dalyje esate kviečiami įvertinti padėtį šalyje (tyrimas yra ir magistrinio darbo, ir tarptautinio lyginamojo tyrimo integrali dalis).
Dar kartą dėkojame, pasitikslinti jei norėtumėte pasiteirauti, prašome kreiptis:
El. p. ***diana.ostreikaite@gmail.com***

1. KURIOS PRIEMONĖS PREVENCINĖJE VEIKLOJE, JŪSŲ MANYMU, LABIAUSIAI PRISIDEDA PRIE PILIEČIŲ SĄMONINGUMO, PILIETIŠKUMO SKATINIMO, PILIETINĖS VISUOMENĖS KŪRIMO? (PRAŠAU PAŽYMĖTI TRIS SVARBIAUSIAS: ☒)
□ Patruliavimas viešose vietose;
□ Programų ir projektų, šalinančių nusikalstamumo priežastis bei sąlygas, parengimas ir įgyvendinimas;
□ Antikorupcinių priemonių įgyvendinimas;
□ Teisinių žinių propagavimas mokymosi įstaigose bei visuomenės informavimo priemonėse;
□ Renginių organizavimas ir dalyvavimas juose (Pvz.: policijos ir visuomenės šventė);
□ Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais (Pvz.: seniūnais, nevyriausybinėmis organizacijomis);
□ Informacijos teikimas bendruomenėms apie kriminogeninę situaciją ir vykdomas prevencines priemones bei jų rezultatus;
□ Socialinio tinklo paskyros administravimas;

2. KURIOS IŠ PILIETINĖS VISUOMENĖS KŪRIMO IR SKATINIMO TEISINĖS PRIELAIDOS JŪSŲ PROFESINIAME DARBE AKTUALIAUSIOS? (PRAŠAU PAŽYMĖTI TRIS SVARBIAUSIAS: ☒)
□ Pareiga rodyti etiško elgesio pavyzdį tarnybos ir ne tarnybos metu;
□ Pareiga ginti Lietuvos valstybės įstatymus;
□ Pareiga netoleruoti korupcijos atvejų;
□ Pareiga užtikrinti piliečiams lygias teises;
□ Pareiga bet kuriuo metu užkirsti kelia nusikalstamai veikai.
□ Pareiga išlaikyti nepriekaištingą reputaciją;
□ Pareiga skatinti piliečių pasitikėjimą policija;

3. KAIP JŪS ASMENIŠKAI PRISIDEDATE PRIE PILIETINĖS VISUOMENĖS KŪRIMO IR PLĖTOTĖS? (PRAŠAU PAŽYMĖTI DU SVARBIAUSIUS: ☒)
□ Dalyvauju įvairiose komisariato organizuojamose veiklose bendruomenėse, pvz., bendrauju su mokiniais narkotikų ar alkoholio vartojimo žalos aiškinime;
□ Dalyvauju tikslinių policinių – prevencinių priemonių organizavime ir vykdyme, skirtų teisės pažeidimams atskleisti ir užkardyti;
□ Dalyvauju susitikimuose su socialiniais partneriais, pvz.: nevyriausybinėmis organizacijomis;

□ Dalyvauju organizuojant, bei vedant mokymus bendruomenėms įvairiomis temomis, pvz.: saugi kaimynystė;
□ Dalyvauju vykdant priemones pasitelkiant policijos rėmėjus;
□ Dalyvauju socialinių partnerių vykdomose prevencinėse programose ir projektuose, pvz.: NVO projektas skirtas smurto artimoje aplinkoje prevencijai;
□ Dalyvauju vykdant teismo paskirtų įpareigojimų vykdymo kontrolę;
□Kita (prašau platesnės info)_____

4. KOKIE ASPEKTAI LEMIA PASYVŲ TEISĖSAUGOS PAREIGŪNŲ DALYVAVIMĄ PRISIDEDANT PRIE PILIETINĖS VISUOMENĖS KŪRIMO IR PLĖTOJIMO? (PRAŠAU PAŽYMĖTI DU SVARBIAUSIUS: ×)

□ Didelis darbo krūvis
□ Piliečių abejingumas iniciatyvoms
□ Darbo neįvertinimas
□ Maža asmeninė pareigūno motyvacija
□ Pareigūnų idėjų trūkumas
□ Pareigūno pilietiškumo stoka
□ Lėšų trūkumas idėjų įgyvendinimui

Prašome atidžiai perskaityti klausimus/teiginius ir pažymėti atsakymą (☒), kuris geriausiai iliustruoja Jūsų nuomonę. Tai tarptautinės komandos (keturių šalių) vykdomas lyginamasis tyrimas, Jūsų nuomonė mums labai svarbi ir lyginamuoju požiūriu.

Ei.Nr	Teiginys	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Sutinku	Visiškai sutinku
1.	Ar Jums svarbi Jūsų tautinė tapatybė?				
2.	Ar Jus domina Lietuvos istorija?				
3.	Ar Lietuvos herbas Jums svarbus simbolis?				
4.	Ar Lietuvos vėliava Jums svarbus simbolis?				
5.	Kai giedamas Lietuvos himnas, Jūs esate pagarbus (i)?				
6.	Ar esant išorinei grėsmei, gintumėte valstybę?				
7.	Ar esant išorinei grėsmei, gintumėte valstybę pasipriešinimo veiksmais (lankstinukų dalijimas, ir pan.)?				
8.	Ar dalyvautumėte demonstracijose, remiančiose valstybės vyriausybę išorinės grėsmės akivaizdoje??				
9.	Ar reikia gerbti valstybines institucijas (pvz., vyriausybę, Seimą)?				
10.	Ar reikia gerbti įstatymo viršenybę?				
11.	Ar Jūs pats (i) laikotės taisyklių (pvz., kelių eismo, ugdymo institucijos taisyklių)?				
12.	Ar Jūs pats (i) rūpinatės savo išsilavinimu, savo kompetencijų plėtote?				
13.	Ar rūpinatės savo sveikata, fizinės ištvermės plėtote?				
14.	Ar ugdote savo gabumus, plėtojate interesus?				
15.	Ar bandote spręsti problemas savarankiškai?				
16.	Ar siekiate finansinės nepriklausomybės, norite būti atsakingi už savo gyvenimą (pvz., gal ieškote darbo nepilnu etatu)?				
17.	Ar esate pasirengęs (usi) prisidėti prie geresnio pasaulio kūrimo?				
18.	Ar balsavote paskutiniuose rinkimuose (Europos, Sąjungos, nacionaliniuose ar savivaldybių)?				
19.	Ar dalyvaujate (ar planuojate dalyvauti) rinkimuose (Europos Sąjungos, nacionaliniuose ar savivaldybių)?				
20.	Ar esate partijos narys (ė)/planuojate įstoti į partiją?				
21.	Ar dalyvaujate studentų savivaldos rinkimuose?				
22.	Ar dalyvaujate/planuojate dalyvauti studentų savivaldos rinkimuose, kaip kandidatas (ė)?				
23.	Ar žinote, kas yra yra studentų savivaldos nariai Jūsų universitete?				
24	Ar didžiuojatės savo universitetu?				
25.	Ar domitės universiteto reikalais, pvz., dalyvaujate ne tik studijose, bet dar dalyvaujate diskusijose (u-to žiniasklaidoje) ir pan., įvairiose veiklose?				
26.	Ar esate kokios nors studentų organizacijos nariu (e), pvz., studentų klubas ar pan.?				

II dalis

Eil.Nr	Teiginys	Nežinau apie tokias veiklas	Žinau apie tokias veiklas, bet jose nedalyvauju	Kartais jose dalyvauju	Dalyvauju jose dažnai
1.	Ar dalyvaujate (ar esate nariu (e)) universiteto ar kokios kitos organizacijose (pvz., Amnesty International) veikloje?				
2.	Ar dalyvaujate veiklose, kuriomis siekiama finansiškai padėti kitiems (pvz., labdaros akcijos, renkant maistą ar lėšas medicininėms nukentėjusiųjų nuo ekstremalių situacijų aukoms)?				
3	Ar dalyvaujate veiklose, kuriomis siekiama kitaip, ne tik finansiškai padėti kitiems (pvz., esate savanoriu€ senjorų namuose)?				
4.	Ar dalyvaujate universiteto iniciatyvose ar kitų organizacijų veiklose, siekiant pagerinti gyvenimo sąlygas, saugoti gamtą (pvz., rūšiavimas, vandens tausojimas)?				
5.	Ar dalyvaujate veiklose, siekiant socialinių pokyčių (pvz., renkate parašus, dalyvaujate demonstracijose)?				
6.	Ar dalyvaujate veiklose žmogaus teisių gynimui (pvz., mažumų teisių gynimui)?				
7.	Ar dalyvaujate veiklose, remdami tam tikras gyventojų grupes (pvz., remiate mokytojus, ar slaugytojus, kitų profesijų atstovus)?				
8.	Ar dalyvaujate aplinkos gynimo veiklose (pvz., saugomų gamtinių teritorijų gynimas ir pan.)?				

III dalis

Įvertinkite savo šalies situaciją paskutiniaisiais dvejais metais

Eil;.Nr.	Teiginys	Daug rečiau/ labiau negu anksčiau	Rečiau/ labiau, negu anksčiau	Nesikeitė	Dažniau, labiau negu anksčiau	Daug dažniau/ labiau, negu anksčiau
1	Masinės informacijos priemonių atstovų patiriamas žeminimas					
2	Žiniasklaidos cenzūravimas					
3	Neobjektyvumas žiniasklaidoje					
4	Žiniasklaidos cenzūra sau pačiai					
5	Kritiškumas žiniasklaidoje					
6	Kalbos ir išraiškos laisvė vyrams					
7	Kalbos ir išraiškos laisvė moterims					
8	Spaudimas pilietinei visuomenei					
9	Akademinės ir intelektinės išraiškos laisvė, diskutuojant apie prieštaringus reiškinius					
10	Pilietinių organizacijų veiklos laisvė					
11	Rinkimų laisvė					
12	Laisvė opozicinėms partijoms					
13	Ribojimai politinėms partijoms: pvz., galėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis					
14	Rinkimų komisijų kompetentingumas					

15	Rinkimų įvairovė (pvz., daugėja partijų, dalyvaujančių rinkimuose)					
16	Darna rinkimuose- diskusijos ir kampanijos pagarbumas					
17	Rinkimai laisvi ir teisingi					
18	Rinkėjų registravimas teisingas ir skaidrus					
19	Rinkėjų bauginimas					
20	Balsų pirkimas					

Prašytume pateikti informaciją apie save, prašome apibraukti tinkantį atsakymo variantą:

ESU: □*Vyras* □*Moteris*
MANO AMŽIUS: □*18-19* □*20-23* □*24-26* □*27-30* □*31 ir daugiau*
ESU: □ *studentas (ė)* □ *ne*
STUDIJUOJU/JAVAU: □ *humanitarinius mokslus* □*socialinius mokslus* □*technologijas* □*gamtos mokslus* □*kita*_____*(prašome įrašyti)*
*MANO PROFESINĖ PATIRTIS TEISĖSAUGOJE (prašome įrašyti)*_____
*MANO PAREIGOS (prašome įrašyti)*_____

Dėkojame už skirtą laiką ir mintis

Priedas Nr. 2

INTERVIU KLAUSIMYNAS

1. Kaip manote, kaip šiandieninis policijos pareigūnas gali prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtotės?
2. Kokias žinote teisines prielaidas padedančias policijos pareigūnui tai daryti?
3. Kokią matote pažangą šioje srityje?
4. Kokius matote trukdžius šioje srityje?
5. Kaip Jūsų organizacija bendardarbiauja su teisėsauga šioje srityje?
6. Kokių dar turėtumėte pastebėjimų?

Priedas Nr. 3

INTERVIU SU NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS X AKTYVISTE

Informantas R1

Tyrimo tema: teisėsaugos pareigūno galima įtaka pilietinės visuomenės kūrimui.
Interviu data: 2019m. kovo 7d. (ketvirtadienis), 10:15h.

Šis interviu yra anoniminis, informantų pavardės, organizacijų/ įstaigų pavadinimai nebus minimi, rezultatai bus naudojami tik tyrimo tikslais.

Kalbama su nevyriausybinės organizacijos X aktyviste. Patirtis 7 metai.

- Laba diena, ar sutinkate kad pokalbis bus įrašomas?
- Laba diena, sutinku.
- Kaip manote, kaip šiandieninis policijos pareigūnas gali prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtotės?
- Manau, kad šiuolaikiniai policijos pareigūnai iš tikrųjų pakankamai daug prisideda prie pilietinės visuomenės kūrimo, tačiau manau kad labiausiai prie to gali prisidėti bendruomenės pareigūnai, nes jie daugiausiai bendrauja su bendruomenėm, įvairiais centrais, mokyklose ir t.t. Tai manau švietėjiška veikla ir kuo daugiau susitikimų, bendravimo mokyklose, susirinkimuose galbūt dalyvauti, į klases valandas galbūt eiti ar tiesiog mokyklose kai būna neformalaus ugdymo diena, jose kažkokias veiklas galvoti , miesto renginiuose dalyvauti , tai vat šiuose visuose reikaluose manau kad jie gali geriausiai save pristatyti ir plėtoti pilietiškumą.
- Galbūt žinote teisines prielaidas padedančias policijos pareigūnui tai daryti?
- Ne, šito nežinau.
- Kokią matote pažangą šioje srityje?
- Iš tikrųjų tai, jeigu kalbame vien tik tai apie Jonavos miestą , tai manau kad tikrai pažanga per pastaruosius kelerius metus yra, nes vien kalbant apie bendruomenės pareigūnus/ pareigūnes, kurios tikrai plačiai bendrauja su visuomene, stengiasi dalyvauti renginiuose ir keliuose renginiuose esu dalyvavusi ir tarkim savo vaikų mokykloje, kurioje jos pristatė įvairiausias prevencines ar socialines programas, tai tikrai tas žingsnis iš policijos pusės link bendruomenės ir link Lietuvos piliečių, tai manau tikrai yra žengtas žymiai ir žymus ir labai ryškus.
- Kokius matote trukdžius šioje srityje?

- Didžiausias trukdis, tai aš manau, vis dėlto, bendruomenės požiūris į patį pareigūną ir į uniformą, nes vis dar turbūt negalim pabėgti nuo to dalyko, kad daug kas vaikus gąsdina policija, automatiškai nuo mažų dienų suformuodami neigiamą požiūrį į policininką, kad policija ne gerą darbą daro, bet vat kad policija gali tave nubausti, tai va manau kad žmonėms reikėtų pakeisti tą požiūrį, nes policijos ir sistema keičiasi ir patys pareigūnai ir jų požiūris keičiasi į viską, tai manau tarpusavio ryšio stiprinimo reikėtų ir supratingumo labiau.

- Kaip Jūsų organizacija bendradarbiauja su teisėsauga šioje srityje?

- Mes labiausiai bendradarbiaujame su bendruomenės pareigūnais. Su jomis dalyvaujame įvairiose socialinėse akcijose, kurias organizuoja policijos komisariatas arba mes kai organizuojame, jos visą laiką prisideda, policijos pareigūnės atvyksta pas mus į stovyklas, kai turime dienos stovyklas su vaikais bendrauja, taip pat vaikai eina pas jas į komisariatą, vykdome įvairiausias kartu, bendrai organizuojame akcijas.

- Kokių dar turėtumėte pastebėjimų?

- Labai iš tikrųjų norėtųsi, kad visuomenės požiūris pasikeistų į pareigūnus, kad tai nebūtų kad jie yra blogiečiai, imantys kyšius ir tik norintys blogo ir kad ta pagalba iš visuomenės būtų kuo didesnė

- Ačiū.

Priedas Nr. 4

INTERVIU TYRIMO DUOMENŲ SANTRAUKOS MATRICA

	Nuomonė kaip šiandieninis policijos pareigūnas prisideda prie pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtotės
R1	*<...> šiuolaikiniai policijos pareigūnai iš tikrųjų pakankamai daug prisideda prie pilietinės visuomenės kūrimo, tačiau manau kad labiausiai prie to gali prisidėti bendruomenės pareigūnai, nes jie daugiausiai bendrauja su bendruomenėm, įvairiais centrais, mokyklose ir t.t.* *Tai manau švietėjiška veikla ir kuo daugiau susitikimų, bendravimo mokyklose, susirinkimuose galbūt dalyvauti, į klases valandas galbūt eiti ar tiesiog mokyklose kai būna neformalaus ugdymo diena, jose kažkokias veiklas galvoti, miesto renginiuose dalyvauti , tai vat šiuose visuose reikaluose manau kad jie gali geriausiai save pristatyti ir plėtoti pilietiškumą.*
R2	*<...> būtų idealiausia per švietimą ir savanorystės krypti,* *<...> ta veikla kurią atlieka tokie bendruomenės policininkai, gal viešosios policijos atstovai , tai yra darbas su jaunimu, darbas su prevencija ,* *<...> pavyzdžiui skatinimas saugios kaiminystės grupių kūrimas, pasakojimas apie tai , kažkokie užsiėmimai , taip pat saugaus eismo mokymai, pavyzdžiui kelyje , ar kažkokių teigiamų akcijų, tai yra tas dalykas kur visu pirma visuomenei matomas, o visu antra kur galima skatinti ir kitus žmones, ta prasme kaip pilietiškumą , tai bendrą darbo kažkokio, ta prasme visų saugumo labui.*
R3	*<...> glaudžiai bendradarbiaujant su įvairiomis organizacijomis, kurių veiklos skirtos skatinti pilietiškumą.*
R4	*Pareigūnas turi būti pats pilietinės visuomenės pavyzdys, <...> darbo ar ne darbo metu. Juk atsitikus nelaimei daugiabutyje name, namo pirmininkas iš karto bėgs pas policininką, kuris gyvena viename is butų, nes jis tikras, kad jis pareigingai vykdys ne savo tarnybinę, bet pilietinę pareigą ir sureaguos.* *Taigi net pagal nutylėjimą, iš pareigūno tikimasi daug daugiau nei iš paprasto žmogaus. Nepamirškime ir policijos šūkį, kuri drąsiai galime įvardinti kaip šūkį pilietiškumui išreikšti ir plėtoti – ginti, saugoti, padeti.* *<...> pateisinant aukštus visuomenės lūkesčius iškeltus moderniam pareigūnui – taigi policijos pareigūnas minimum yra super pavyzdingas pilietis ir darbe ir po darbo ir pensininkas.*

	<...> gali įgyvendinti aktyviai dalyvaudamas pradžiai vietinės bendruomenės veikloje arba bendruomenėje su kuria tapatinasi. Ten jis kaip aktyvus ir paslaugus bendruomenės narys vykdo savo pilietines pareigas ir laikosi etikos kodekso.
R5	*<...> pareigūnų indėlis pilietinės visuomenės kūrime gali būti labai reikšmingas būtent per įsitraukimą į mokymosi procesą.* *<...> Diegiant gilias pamatines vertybes nuo mažens, vaiką bus sunkiau neigiamai paveikti paauglystėje ar dar vyresniame amžiuje.* *<..> vaikai policijos pareigūnus IDEALIZUOJA, tad jų žodžius laiko svarbiais, į juos įsiklauso labiau nei į tėvų ar mokytojų.* *<...> prisidėti prie pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtotės pareigūnai gali lankydamiesi mokyklose, vesdami moksleiviams neformalaus ugdymo – patirimines pamokas, kartu su vaikais, ne su mokytojais, inicijuodami bei organizuodami projektines veiklas.*

	Pažanga bei trukdžiai pilietinės visuomenės kūrimo ir plėtojimo srityje
R1	*PAŽANGA :* *<...> tikrai pažanga per pastaruosius kelerius metus yra <...>* *<...> kalbant apie bendruomenės pareigūnus/ pareigūnes, kurios tikrai plačiai bendrauja su visuomene, stengiasi dalyvauti renginiuose<...>* *<...> jos pristatė įvairiausias prevencines ar socialines programas, tai tikrai tas žingsnis iš policijos pusės link bendruomenės ir link Lietuvos piliečių <...>.* TRUKDŽIAI: *<...> bendruomenės požiūris į patį pareigūną ir į uniformą* *<...> daug kas vaikus gąsdina policija, automatiškai nuo mažų dienų suformuodami neigiamą požiūrį į policininką, kad policija ne gerą darbą daro, bet vat kad policija gali tave nubausti<...>.*
R2	PAŽANGA: *<...> aktyvesnis policijos pareigūnų bendradarbiavimas su visuomene viešinimo prasme, <...> visuomenė labiau domisi policija, matomas tam tikras bendravimas ir soc. tinkluose, tai reiškia kad komunikacijos prasme policija dirba gerai,* *<...> didėja visuomenės tolerancija tai profesijai ir visuomenės bendras darbas.* *<...> visuomenė dažnai matydami problemą, jie „užtaginą“, taip sakoma, policija.lt <...> ir taip parodo bendradarbiavima.* *<...> visuomenė dabar nebijo pareigūnų, vieningiau ta veikla vyksta, tai kad policija yra labiau pasitikima ir tai būtent bendravimas ir komunikacija ir duoda tam tikrus pliusus*

	TRUKDŽIAI: *<...> tikriausiai vis dėlto policijos reforma <...> tai davė tokį minusą, kad netekome tokio gyvo bendradarbiavimo ir bendravimo su gyventojais , tai yra bendruomenės policininkai, kurie buvo „apylinkiniai“,* *<...> gyventojai vietoje dažnai nežino kas juos atstovauja , pas ką reikia kreiptis tam tikrų problemų turint, į kokius pareigūnus.* *<...> ankščiau pažinojo nuovadoje dirbančius pareigūnus, tai dabar deja to nėra ir tas nutolinimas, centralizacija nuo visuomenės aš manau žalinga.*
R3	PAŽANGA: *<...> bendruomenės pareigūno etato įvedimas policijos komisariatuose.* TRUKDŽIAI: *Iki policijos reformos pakankamai efektyviai dirbo įgaliotiniai ir jų veikla ypatingai pasiteisino nedidelių kaimo seniūnijų teritorijose. Bendruomenės pareigūno įvedimas iš esmės kompensuotų įgaliotinių veiklą, tačiau šiuo atvejų turėtų būti įsteigta žymiai daugiau etatų.*
R4	PAŽANGA: *Miliciją pakeitė Policija.* *Sukarinta valstybinė organizacija, terorizavusi gyventojus tampa jos tarnais.* *Visuomenė tai vertina teigiamai ir tą įrodo pasitikejimo policija dinamika. Dalyvauja socialinėse akcijose, visuomenės renginiuose. Ryšiui su visuomene užmegzti sukurti ir bendruomenės pareigunai.* TRUKDŽIAI: *<...> dauguma pareigūnu lyg šios dienos laiko save ispraudę į rėmus.* *Policijos pareigūnas matydamas pagrinde tik blogus dalykus savo darbe, neretai ne darbo metu nori atsiriboti nuo visuomenės dėl psichologinio išsekimo.* *Visuomenės primestas pareigūno stereotipas iš kitos pusės pastato pareigūną į rėmus, kas tampa papildomu trukdžiu pareigūnui užsiimti šiek tiek kitokia veikla nei iš jo tikimasi.*
R5	PAŽANGA: *Man patinka policijos rėmėjai, ypač jaunieji. Tik gaila, kad ši veiklos galimybė yra menkai žinoma jaunimo tarpe.* *Taip pat į viešumą einantys ir su visuomenę kalbantys pareigūnai, kaip jaunimo mėgstamas Dalius Mackela, formuoja teigiamą policijos įvaizdį ir yra laikomi sektinais pavyzdžiais.* TRUKDŽIAI :

	Taip pat įvaizdis. Nors jis ir keičiasi į gerą, tačiau policijos pareigūnas vis dar būna piešiamas kaip neigiamų savybių komplektas. Plius ne prestižinė profesija būti „mentu“.

	Organizacijos bedradarbiavimas su teisėsauga
R1	*<...> bendradarbiaujame su bendruomanės pareigūnais.* *<...> dalyvaujame įvairiose socialinėse akcijose, kurias organizuoja policijos komisariatas arba mes kai organizuojame,* *<...> atvyksta pas mus į stovyklas, kai turime dienos stovyklas, su vaikais bendrauja, taip pat vaikai eina pas jas į komisariatą, vykdome įvairiausias kartu, bendrai organizuojame akcijas.*
R2	*<...> įvairių visuomeninių ir socialinių akcijų metu , <...> saugaus eismo mokymai, turim tam tikrą žmonių kiekį , kurie dalyvauja socialinėse akcijose , bendradarbiaujame su policija ir kelių direkcija..* *Taip pat kalbiname pareigūnus dėl tam tikrų mokymų, kaip minėjau saugios kaiminystės mokymų ir kurti grupes.*
R3	*<...> įvairiuose srityse: dirbant su šeimomis, patiriančiomis riziką, pavyzdžiui pasikeitimas informacija, bendri šeimų aplankymai.* *<...> vykdant įvairią prevencinę veiklą, <...> priklausomybių mažinimo, delikventinio elgesio mažinimo, saugios aplinkos kūrimo srityse.* *Taip pat bendradarbiaujame su probacijos tarnyba dėl smurtinio elgesio keitimo mokymų ir panašiai.*
R4	*Turime puikių pavyzdžių ir projektų, kurie buvo vykdyti kartu su įvairiomis teisėsaugos institucijomis, bet tai galbūt susiję, kad būdamas teisėsaugos pareigūnas bei jaunimo organizacijos vadovas žinau kaip lengviau prieiti prie kolegų teisėsaugoje nes žinau darbo specifiką.*
R5	*Organizuojant pamokas jaunesnių klasių moksleiviams su policijos pareigūnais mokytojų vaidmenyje.*

Respondentų nuomonė iliustruojanti šalies situaciją paskutiniaisiais dvejais metais

Teiginys	Daug rečiau/ labiau nei anksčiau	Rečiau/ labiau, negu anksčiau	Nesikeitė	Dažniau, labiau negu anksčiau	Daug dažniau/ labiau, negu anksčiau
Masinės informacijos priemonių atstovų patiriamas žeminimas	33 (17,7 %)	54 (29,0 %)	61 (32,8 %)	29 (15,6 %)	9 (4,8 %)
Žiniasklaidos cenzūravimas	33 (17,7 %)	33 (17,7 %)	79 (42,5 %)	34 (18,3 %)	7 (3,8 %)
Neobjektyvumas žiniasklaidoje	13 (7,0 %)	27 (14,5 %)	70 (37,6 %)	46 (24,7 %)	30 (16,1 %)
Žiniasklaidos cenzūra sau pačiai	22 (11,8 %)	33 (17,7 %)	105 (56,5 %)	19 (10,2 %)	7 (3,8 %)
Kritiškumas žiniasklaidoje	14 (7,5 %)	30 (16,1 %)	83 (44,6 %)	42 (22,6 %)	17 (9,1 %)
Kalbos ir išraiškos laisvė vyrams	14 (7,5 %)	23 (12,4 %)	123 (66,1 %)	21 (11,3 %)	5 (2,7 %)
Kalbos ir išraiškos laisvė moterims	12 (6,5 %)	21 (11,3 %)	116 (62,4 %)	27 (14,5 %)	10 (5,4 %)
Spaudimas pilietinei visuomenei	17 (9,1 %)	32 (17,2 %)	92 (49,5 %)	40 (21,5 %)	5 (2,7 %)
Akademinės ir intelektinės išraiškos laisvė, diskutuojant apie prieštaringus reiškinius	14 (7,5 %)	28 (15,1 %)	100 (53.8 %)	35 (18,8 %)	9 (4,8 %)
Pilietinių organizacijų veiklos laisvė	14 (7,5 %)	27 (14,5 %)	100 (53,8 %)	32 (17,2 %)	13 (7,0 %)
Rinkimų laisvė	13 (7,0 %)	18 (9,7 %)	107 (57,5 %)	29 (15,6 %)	19 (10,2 %)
Laisvė opozicinėms partijoms	15 (18,1 %)	22 (11, 8%)	111 (59,7 %)	25 (13,4 %)	13 (7,0 %)
Ribojimai politinėms partijoms: pvz., galėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis	13 (7,0 %)	33 (17,7 %)	108 (58,1 %)	23 (12,4 %)	9 (4,8 %)
Rinkimų komisijų kompetentingumas	10 (5,4 %)	29 (15,6 %)	115 (61,8 %)	28 (15,1 %)	4 (2,2 %)
Rinkimų įvairovė (pvz.: daugėja partijų, dalyvaujančių rinkimuose)	10 (5,4 %)	22 (11,8 %)	82 (44,1 %)	60 (32,3 %)	12 (6,5 %)
Darna rinkimuose – diskusijos ir kompanijos pagarbumas	20 (10,8 %)	36 (19,4 %)	91 (48,9 %)	31 (16,7 %)	8 (4,3 %)
Rinkimai laisvi ir teisingi	12 (6,5 %)	31 (16,7 %)	103 (55,4 %)	32 (17,2 %)	8 (4,3 %)
Rinkėjų registravimas teisingas ir skaidrus	10 (5,4 %)	29 (15,6 %)	102 (54,8 %)	36 (19,4 %)	9 (4,8 %)
Rinkėjų bauginimas	37 (19,9 %)	35 (18,8 %)	95 (51,1 %)	14 (7,5 %)	5 (2,7 %)
Balsų pirkimas	25 (13,4 %)	44 (23,7 %)	87 (46,8 %)	21 (11,3 %)	9 (4,8 %)

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr. 1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2019-04-26

Kaunas

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Viešojo saugumo akademijos, teisės ir policijos veiklos studentė Diana Bisigirskienė, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas:

„Teisėsaugos pareigūno galima įtaka pilietinės visuomenės kūrimui: teisinės prielaidos“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ Diana Bisigirskienė

(parašas)